

EUROPEJSKI FUNDUSZ ROLNY
NA RZECZ ROZWOJU
OBSZARÓW WIEJSKICH

**Strategia Rozwoju Lokalnego
Kierowanego przez Społeczność (LSR)
objęta Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich
na lata 2014–2020
Stowarzyszenia Rozwoju Gmin "CENTRUM"**

Październik 2022 r.

SPIIS TREŚCI

I. CHARAKTERYSTYKA LGD	4
1. Forma prawna i nazwa stowarzyszenia	4
2. Obszar.	4
3. Potencjał LGD.	5
3.1. Opis sposobu powstania i doświadczenie LGD.	5
3.2. Reprezentatywność LGD.	7
3.3. Poziom decyzyjny.	9
3.4. Zasady funkcjonowania LGD.	10
3.5. Potencjał ludzki LGD a regulaminy rady/zarządu/biura itd.	11
II. PARTYCYPACYJNY CHARAKTER LSR.	12
III. DIAGNOZA – OPIS OBSZARU I LUDNOŚCI.	15
1. Położenie geograficzne	15
2. Ukształtowanie powierzchni.....	15
3. Uwarunkowania przyrodnicze	15
3.1. Klimat	15
3.2. Gleby	15
3.3. Bogactwa mineralne	15
3.4. Lesistość	15
3.5. Obszary chronione.....	15
3.6. Zasoby wodne - wody powierzchniowe	16
4. Infrastruktura środowiska	16
5. Gospodarka odpadami	17
6. Sieć gazowa	17
7. Sieć energetyczna.....	17
8. Efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna.....	17
8. Analiza uwarunkowań - szanse rozwoju wskazujące na cele LSR.	18
8.1. Uwarunkowania ochrony środowiska naturalnego.....	18
8.2. Uwarunkowania kulturowe(antropogeniczne) i historyczne.....	18
8.3. Uwarunkowania infrastruktury kulturalnej.	21
8.4. Uwarunkowania infrastruktury technicznej.	21
9. Charakterystyka ludności zamieszkującej obszar objęty LSR.....	21
9.1. Potencjał demograficzny	21
IV. ANALIZA SWOT	29
V. CELE I WSKAŹNIKI	31
1. Logika realizacji LSR.....	31
2. Proces formułowania celów ogólnych, celów szczegółowych i przedsięwzięć dla potrzeb LSR.....	31
3. Cele i komplementarność w LSR.....	34
4. Przypisanie wskaźników do celów ogólnych i szczegółowych oraz przedsięwzięć.	37
5. SPOSÓB PREZENTACJI CELÓW I WSKAŹNIKÓW W TREŚCI LSR.	39

VI. SPOSÓB WYBORU I OCENY OPERACJI ORAZ SPOSÓB USTANAWIANIA KRYTERIÓW WYBORU	42
VII. PLAN DZIAŁANIA.....	44
VIII. BUDŻET LSR.....	44
IX. PLAN KOMUNIKACJI.....	48
IX. INNOWACYJNOŚĆ.....	50
X. ZINTEGROWANIE.....	50
XI. MONITORING I EWALUACJA.....	59
XII. STRATEGICZNA OCENA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO.	63

I. CHARAKTERYSTYKA LGD

1. Forma prawna i nazwa stowarzyszenia.

Formą prawną partnerstwa: Stowarzyszenie Rozwoju Gmin "CENTRUM" w okresie programowania 2014-2020 jest stowarzyszenie "specjalne", posiadające osobowość prawną.

Nazwa LGD: **Stowarzyszenie Rozwoju Gmin „CENTRUM”**

Status prawny LGD: **Stowarzyszenie**

Data rejestracji w Krajowym Rejestrze Sądowym: **10.04.2006 r.**

KRS: **0000254902** NIP: **7752530810** REGON: **100191445**

2. Obszar.

Stowarzyszenie Rozwoju Gmin „CENTRUM” obejmuje obszar 12 gmin - 10 gmin powiatu kutnowskiego oraz 2 gminy powiatu łęczyckiego województwa łódzkiego.

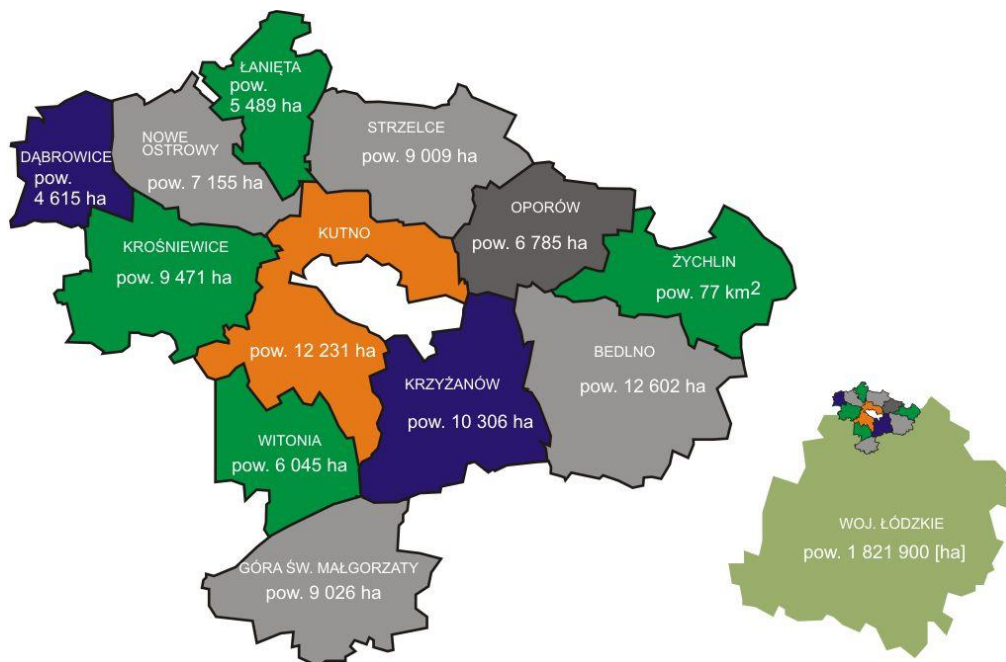
Tabela 1. Gminy wchodzące w skład LSR na lata 2014-2020.

Gmina	Powiat	Typ gminy	Powierzchnia (ha)	Liczba ludności (osoby)
Łanięta	kutnowski	gmina wiejska	5 489	2 507
Strzelce	kutnowski	gmina wiejska	9 009	4 050
Żychlin	kutnowski	gmina miejsko-wiejska	7 664	12 489
Oporów	kutnowski	gmina wiejska	6 785	2 632
Bedlno	kutnowski	gmina wiejska	12 602	5 692
Kutno	kutnowski	gmina wiejska	12 231	8 698
Góra Św. Małgorzaty	łęczycki	gmina wiejska	9 026	4 480
Witonia	łęczycki	gmina wiejska	6 045	3 391
Dąbrowice	kutnowski	gmina wiejska	4 615	1 952
Krzyżanów	kutnowski	gmina wiejska	10 306	4 332
Nowe Ostrowy	kutnowski	gmina wiejska	7 155	3 635
Krośniewice	kutnowski	gmina miejsko-wiejska	9 471	8 763
Razem obszar objęty LSR			100 398	62 621
Województwo Łódzkie			1 821 895	2 513 093

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL, stan na koniec 2013 r.

Łączna powierzchnia obszaru funkcjonowania LSR wynosi około **1 004 km²**, co stanowi **5,5%** ogólnej powierzchni województwa łódzkiego. Ludność na omawianym obszarze to **62 621 osób**. Obszar objęty LSR Stowarzyszenia Rozwoju Gmin „CENTRUM” bezpośrednio graniczy z trzema województwami: od zachodu z wielkopolskim, od północy z kujawsko - pomorskim, od strony północno-wschodniej z mazowieckim.

Rysunek 1. Obszar LSR Stowarzyszenia Rozwoju Gmin "Centrum" na tle województwa łódzkiego

Źródło: Mapa Województwa Łódzkiego - opracowanie własne.

3. Potencjał LGD.

3.1. Opis sposobu powstania i doświadczenie LGD.

Stowarzyszenie Rozwoju Gmin „CENTRUM” zostało zarejestrowane w Krajowym Rejestrze Sądowym w dniu 10 kwietnia 2006 r., od tego dnia zaczęło swoją działalność jako Lokalna Grupa Działania. W tej chwili swoim działaniem obejmuje teren 12 gmin z obszaru powiatu kutnowskiego i łęczyckiego: Bedlno, Dąbrowice, Góra Świętej Małgorzaty, Kruszwica, Krzyżanów, Kutno, Łanięta, Nowe Ostrowy, Oporów, Strzelce, Witonia, Żychlin. Członkami Stowarzyszenia są wszystkie Gminy z obszaru jego działania oraz podmioty gospodarcze i społeczne z tego obszaru. Stowarzyszenie liczy łącznie 64 członków.

LGD powstało z inicjatywy gmin wspólnie podejmujących działania na rzecz rozwoju regionu, skupionych w Związku Gmin Regionu Kutnowskiego. Stowarzyszenie powstało w celu współpracy między lokalnymi władzami, organizacjami oraz odpowiedzialnymi przedsiębiorcami na rzecz poprawy jakości życia mieszkańców z tego obszaru poprzez działania rozwojowe i aktywizacyjne.

Stowarzyszenie Rozwoju Gmin „CENTRUM” dla zrównoważonego rozwoju obszaru swojego działania przygotowało Zintegrowaną Strategię Rozwoju Obszarów Wiejskich (ZSROW), która została przyjęta przez Walne Zgromadzenie w dniu 25 maja 2006 roku jako najważniejszy dokument strategiczny. Realizację ZSROW rozpoczął Projekt w ramach Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej, Sektorowy Program Operacyjny „Restrukturyzacja i Modernizacja Sektora Żywnościowego oraz Rozwój Obszarów Wiejskich w ramach Priorytetu II. Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich z działania 2.7 Pilotażowy Program Leader + w ramach Schematu II pn.: Poprawa jakości życia mieszkańców na obszarze działalności Stowarzyszenia Rozwoju Gmin "CENTRUM". Projekt ten był realizowany w latach 2007-2008, a kwota dofinansowania wynosiła 750 000 zł. Działania realizowane w ramach projektu (przygotowywanie dokumentacji i opracowań, szkolenia, konferencje, doradztwo, warsztaty, a także przykłady dobrych praktyk partnerskich wśród Lokalnych Grup Działania) umożliwiły członkom Stowarzyszenia, jak również kadry odpowiedzialnej za zarządzanie projektem, zdobycie doświadczenia, które zostało pogłębione przy realizacji kolejnych projektów:

- „Daj im szansę – walka z dyskryminacją osób niepełnosprawnych i aktywizacja bezrobotnych – szkolenia z zakresu gospodarki społecznej i psychoedukacji” w ramach projektu „EQUAL- Upowszechnianie dobrych praktyk na obszarach wiejskich”,
- „Warsztaty edukacyjne formą aktywizacji kobiet wiejskich gminy Kutno” w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki Priorytetu IX. - Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach w ramach działania 9.5. Oddolne inicjatywy edukacyjne na obszarach wiejskich,

- „Program Edukacji Ekologicznej „Zielona zerówka” na obszarze SRGC oraz Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „POLCENTRUM” przy współudziale środków z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi.

Lokalna Strategia Rozwoju na lata 2009 – 2015 dla Stowarzyszenia Rozwoju Gmin „CENTRUM” (LSR), która została przyjęta przez Walne Zgromadzenie Stowarzyszenia w dniu 11 grudnia 2008 roku jako najważniejszy dokument strategiczny, była kontynuacją (misji, zamierzeń, celów i priorytetów) poprzedniego dokumentu, jakim jest Zintegrowana Strategia Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2004 – 2006. Lokalna Strategia Rozwoju została opracowana na bazie spotkań z sołtysami, radnymi i mieszkańcami poszczególnych gmin, na podstawie zgłaszanych na spotkaniach pomysłów i propozycji, a także wielu ankiet skierowanych bezpośrednio do Sołtysów, Radnych oraz Wójtów wszystkich gmin działających w Stowarzyszeniu.

Lokalna Strategia Rozwoju powstała w celu wspólnego rozwiązywania problemów, wymiany doświadczeń, lepszej koordynacji działań w sferze społecznej, gospodarczej i publicznej. LSR zawierała dwa cele strategiczne:

1. Poprawa jakości życia mieszkańców na obszarze Stowarzyszenia Rozwoju Gmin „CENTRUM”.
2. Obszar Stowarzyszenia Rozwoju Gmin „CENTRUM” Regionem Turystycznym.

Stowarzyszenie podpisało w dniu 18 czerwca 2009 r. z Samorządem Województwa Łódzkiego umowę na realizację LSR na mocy której pozyskało dla swojego obszaru do roku 2013 roku kwotę 8 826 092,00 zł. Środki te były dostępne dla beneficjentów (JST, osoby fizyczne, osoby prawne) w naborach organizowanych przez Stowarzyszenie od stycznia 2010 roku. W ramach Wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju beneficjenci, a wśród nich częściowo członkowie SRGC., zrealizowali łącznie 100 operacji według poniższego podziału.

Tabela 2. Informacja o zawartych umowach oraz wysokości wypłaconych środków.

Działanie	Przyznana pomoc (zł)	Wypłacone środki (zł)	Ilość zawartych umów (ilość)
Małe projekty	1 194 291,17	1 172 983,07	64
Odnowa i rozwój wsi	6 899 216,00	6 742 247,06	28
Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej	526 400,00	526 400,00	6
Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw	199 006,50	199 006,50	2
Razem	8 818 913,67	8 640 636,63	100

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Stowarzyszenia Rozwoju Gmin „CENTRUM”

Członkowie LGD (JST oraz ich jednostki administracyjne, stowarzyszenia) podczas realizacji operacji w ramach LSR realizowali przedsięwzięcia o zakresie podobnym do zakresu LSR na lata 2007-2013. Członkowie LGD w liczbie 13 zrealizowali łącznie 68 projektów w ramach wdrażania LSR naszego Stowarzyszenia. Lokalna Strategia Rozwoju na lata 2014-2020 jest kontynuacją wcześniejszej strategii na lata 2007-2013, ponieważ osiągnięte wskaźniki oddziaływania dla wdrażanych dwóch celów ogólnych odzwierciedlają i potwierdzają pozytywny wpływ operacji zrealizowanych przez LGD. Wartość wskaźników oddziaływania dla celu I ogólnego został osiągnięty, jego wartości tj. "wzrost ilości mieszkańców deklarujących zadowolenie z poziomu życia o 5% do roku 2015 w stosunku do roku 2011" wynosi 24,3%; "wzrost dochodów podatkowych gmin o 5% do 2015 roku w stosunku do roku 2008" wynosi 22,6 %. Wartość wskaźnika oddziaływania dla celu II tj. wzrost liczby osób deklarujących zadowolenie z jakości infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej o 5% do roku 2015 w stosunku do roku 2011 wynosi 18,2%.

W celu właściwego wdrażania LSR niezbędne jest doświadczenie i wiedza zatrudnionych pracowników biura LGD, którzy poprzez swoją pracę zagwarantują profesjonalną obsługę członkom oraz potencjalnym beneficjentom. Niezmiernie ważną rzeczą jest precyzyjne określenie wymagań w odniesieniu do przewidzianych obowiązków.

Zarząd Stowarzyszenia Rozwoju Gmin „CENTRUM” w uchwalonym "Opisie stanowisk w biurze SRGC" określił wymagania konieczne i pożądane w odniesieniu do pracowników, których należy zatrudnić. Organizację i porządek w procesie pracy oraz związane z tym prawa i obowiązki pracodawcy i pracowników w stowarzyszeniu reguluje Regulamin pracy biura. Określone zostały również procedury ich naboru w

postaci Regulaminu naboru na wolne stanowiska biurowe, w tym na kierownicze stanowiska biurowe. Określono plan szkoleń dla członków Rady i pracowników biura.

Wyznaczone zadania w zakresie animacji lokalnej i współpracy oraz doradztwa jak również metody ich pomiaru odzwierciedla "Opis stanowisk w biurze SRGC".

W okresie programowania 2007-2013 wszyscy zatrudnieni pracownicy biura (6 osób) nabyli doświadczenie i niezbędną wiedzę do wdrażania i aktualizacji dokumentów strategicznych o zasięgu regionalnym. Dodatkowo 4 zatrudnionych pracowników wdrażało wcześniejszy Schemat II Leader+, co znacznie usprawniło proces wdrażania LSR. Wszyscy pracownicy po ukończonych szkoleniach skutecznie prowadzili doradztwo dla beneficjentów.

Ocenę efektywności świadczonego doradztwa będzie potwierdzał Rejestr udzielonego doradztwa potencjalnych beneficjentów. Wskaźnikiem efektywności prowadzonego doradztwa będzie liczba beneficjentów, którzy przeszli pozytywną ocenę wniosku na Radzie (wybranych do dofinansowania lub nie wybranych z powodu braku środków) w stosunku do liczby wszystkich beneficjentów, którym udzielono doradztwa i którzy złożyli wnioski w naborze.

3.2. Reprezentatywność LGD.

W skład Stowarzyszenia Rozwoju Gmin „CENTRUM” wchodzi przedstawiciele instytucji publicznych, lokalnych partnerów społecznych i gospodarczych oraz mieszkańcy. Stowarzyszenie jest dobrowolnym, samorządnym, trwałym zrzeszeniem osób fizycznych i prawnych, w tym jednostek samorządu terytorialnego o celach niezarobkowych, mającym na celu działanie na rzecz rozwoju obszarów wiejskich.

Wykaz członków Zwyczajnych z podziałem na reprezentowany sektor znajduje się w poniższej tabeli.

Tabela 3. Lista Członków Zwyczajnych Stowarzyszenia Rozwoju Gmin „CENTRUM”.

Lp.	Imię i nazwisko	Sektor
1	Jakub Świtkiewicz	Mieszkaniec
2	Bogusława Pieniążek	Mieszkaniec gm. Nowe Ostrowy
3	Ryszard Kostrzewski	Mieszkaniec
4	Ewa Zielak	Mieszkaniec gm. Strzelce
5	Józef Ignaczewski reprezentant Gminy Bedlno	publiczny
6	Zenon Dąbrowski	publiczny
7	Aneta Ciężarek	Mieszkaniec gm. Żychlin
8	Dorota Dąbrowska reprezentantka Gminy Dąbrowice	publiczny
9	Zbigniew Górski	Mieszkaniec gm. Dąbrowice
10	Włodzimierz Frankowski reprezentant Gminy Góra Świętej Małgorzaty	publiczny
11	Edyta Wicińska	Mieszkaniec gm. Góra Św. Małgorzaty
12	Justyna Jasińska reprezentant Gminy Kutno	publiczny
13	Elżbieta Koralewska-Kowalczyk	Mieszkaniec
14	Katarzyna Erdman reprezentant Gminy Krośniewice	publiczny
15	Jadwiga Rożnowska	Mieszkaniec gm. Krośniewice
16	Monika Klarzak	Mieszkaniec gm. Krośniewice
17	Tomasz Jakubowski reprezentant Gminy Krzyżanów	publiczny
18	Henryka Gierańczyk	Mieszkaniec gm. Krzyżanów
19	Tomasz Szczęsny reprezentant Gminy Łanięta	publiczny
20	Mirosław Oleradzki	Mieszkaniec gm. Łanięta
21	Zdzisław Kostrzewa reprezentant Gminy Nowe Ostrowy	publiczny
22	Jacek Olesiński	Mieszkaniec gm. Nowe Ostrowy
23	Marta Kubiak	Mieszkaniec gm. Nowe Ostrowy
24	Robert Pawlikowski reprezentant Gminy Oporów	publiczny
25	Zygfryd Chilewski	Mieszkaniec gm. Oporów
26	Tomasz Grabowski reprezentant Gminy Strzelce	publiczny

27	Stanisław Kruglak	Mieszkaniec gm. Strzelce
28	Anna Czajka	Mieszkaniec gm. Strzelce
29	Mirosław Włodarczyk reprezentant Gminy Witonia	Publiczny
30	Katarzyna Gonera	Mieszkaniec gm. Witonia
31	Grzegorz Ambroziak reprezentant Gminy Żychlin	Publiczny
32	Marta Arkuszewska	gospodarczy
33	Halina Szustakiewicz	Mieszkaniec gm. Żychlin
34	Teresa Barańska – reprezentant Fundacji „Płomyk” im. Janiny Kuś Na Rzecz Rozwoju Ziemi Witońskiej	społeczny
35	Renata Pastusiak - reprezentant Stowarzyszenia na Rzecz Rozwoju Gminy Nowe Ostrowy	społeczny
36	Ewa Stępka - reprezentant Stowarzyszenia Wspierającego Rozwój Gminy Krzyżanów	społeczny
37	Irena Fuss – reprezentant Stowarzyszenia Gospodyń Wiejskich Teresin	społeczny
38	Andrzej Siuda – reprezentant OSP w Gołębiewku Nowym	społeczny
39	Paweł Jurkowski – reprezentant OSP Łanięta	społeczny
40	Krzysztof Barylski - reprezentant Stowarzyszenia Gminna Orkiestra Dęta w Górze Świętej Małgorzaty	społeczny
41	Michał Kowalik – reprezentant OSP w Śleszynie	społeczny
42	Arkadiusz Staliński - reprezentant OSP w Oporowie	społeczny
43	Michał Szurabik – reprezentant OSP w Pniewie	społeczny
44	Renata Pasikowska	gospodarczy
45	Zbigniew Zawiślak - reprezentant PW DANZAP Danuta Zawiślak	gospodarczy
46	Paweł Frątczak - reprezentant PF – PROJEKT Paweł Frątczak	gospodarczy
47	Michał Kapruziak – reprezentant PHU „WĘGLO-BUD” Michał Kapruziak	gospodarczy
48	Marcin Kraśkiewicz – reprezentant AUTO-PLUS Marcin Kraśkiewicz	gospodarczy
49	Sylwia Prośniewska - reprezentant Pracownia badawcza CoCreation. Sylwia Prośniewska.	gospodarczy
50	Arkadiusz Godlewski - reprezentant P.P.H.U. „GODLEŚ” Arkadiusz Godlewski	gospodarczy
51	Mirosław Chyski – reprezentant P.P.H.U. „JAMIRO-JUNIOR” IMPORT EXPORT MIROSŁAW CHYSKI	gospodarczy
52	Barbara Kruglak – reprezentant SKLEPU SPOŻYWCZO-PRZEMYSŁOWEGO BARBARA KRUGLAK	gospodarczy
53	Magdalena Kukuła – reprezentant MECHANIKA POJAZDOWA “KUKUŁKA” MAGDALENA KUKUŁA	gospodarczy
54	Jerzy Cywka – reprezentant FHU “DOBRAWA” Jerzy Cywka	gospodarczy
55	Paweł Wachowiak – reprezentant HURTOWNI „WACHOWIAK” WINA PIWA LODY NAPOJE S.C. PAWEŁ WACHOWIAK	gospodarczy
56	Cezary Jeziorski -reprezentant Piekarnia Krośniewice JEZIORSCY Sp. j.	gospodarczy
57	Adam Ważyński – Szkółka drzew i Krzewów Ozdobnych Ważyńscy - Śleszyn	gospodarczy
58	Konrad Chyski - reprezentant Przedsiębiorstwa Handlowo Usługowego Skup i Sprzedaż Zbóż	gospodarczy
59	Bartłomiej Ratajski – reprezentant ALEX-CAR	gospodarczy

60	Piotr Szykiewicz – reprezentant Szyna – Moto	gospodarczy
61	Ewelina Studzińska	publiczny

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Stowarzyszenia Rozwoju Gmin „CENTRUM.”

Właściwa struktura LGD ze względu na sektory pozwala m.in. na inicjowanie działań na rzecz poprawy zatrudnienia i tworzenie miejsc pracy. Partnerstwo trzech sektorów zmierzy się z powyższymi wyzwaniami poprzez stworzenie mieszkańcom, w tym również tzw. grupom defaworyzowanym (w tym: osobom powyżej 50 roku życia, młodzieży do 30 roku życia) szansy na podejmowanie oddolnych inicjatyw umożliwiających realizację wymienionych celów, w tym szczególnie odzwierciedlających istniejące na obszarze LGD grupy defaworyzowane.

W ramach LSR planowane jest udzielanie doradztwa przez osoby do tego wyznaczone. Metodami oceny efektywności świadczonego doradztwa są:

- pomiar (%) skutecznie udzielonego doradztwa w stosunku do złożonych wniosków do Rady,
- sprawozdanie roczne z naborów.

Tabela 4. Odzwierciedlenie grup defaworyzowanych i metod komunikacji.

Grupy defaworyzowane	Osoby bezrobotne - na obszarze LGD mieszka 5 036 osób bezrobotnych	Osoby powyżej 50 roku życia – na obszarze LGD mieszka 12 500 osób powyżej 50 roku życia	Młodzież do 30 roku życia
Cele LSR	Cel ogólny I: Tworzenie potencjału dla rozwoju lokalnej gospodarki i tworzenia miejsc pracy	Cel ogólny II: Rozwój lokalny na obszarze LGD	Cel ogólny II: Rozwój lokalny na obszarze LGD
Udział finansowy operacji w budżecie LSR	45%	20%	15%
Metody komunikacji	Kampania informacyjna nt. głównych założeń LSR Spotkania nt. zasad oceniania i wyboru projektów przez LGD	Kampania informacyjna nt. głównych założeń LSR.	Kampania informacyjna nt. głównych założeń LSR.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Stowarzyszenia Rozwoju Gmin „CENTRUM.”

Spośród 39 540 osób w wieku produkcyjnym, bez pracy pozostawało 5 036 osób, co daje wskaźnik 12,74% na obszarze LGD. W skali województwa łódzkiego 151 626 osób bezrobotnych przypada na 1 568 769 osób w wieku produkcyjnym co daje wskaźnik 9,66%. **Liczba bezrobotnych w stosunku do osób w wieku produkcyjnym na obszarze LSR przekracza liczbę bezrobotnych w stosunku do osób w wieku produkcyjnym w województwie łódzkim.**

Średni dochód podatkowy gminy na 1 mieszkańca na obszarze LSR wynosi 1 213,58 zł. i jest niższy niż średni obliczony dla województwa, który wynosi 3 210,66 zł.

3.3. Poziom decyzyjny.

Zgodnie z Statutem Stowarzyszenia Rozwoju Gmin „CENTRUM” do wyłącznej kompetencji Rady należy wybór operacji, które mają być realizowane w ramach opracowanej przez Stowarzyszenie Lokalnej Strategii Rozwoju.

W Radzie Stowarzyszenia Rozwoju Gmin „CENTRUM” znajdują się 3 osoby z sektora gospodarczego, jedna osoba w wieku do 35 roku życia oraz dziewięć kobiet. Organ decyzyjny liczy łącznie 12 osób (każda gmina ma swojego przedstawiciela w Radzie). Proces decyzyjny nie będzie zdominowany przez władze publiczne ani żadną z grup interesów. W składzie Rady SRG" CENTRUM" sektor publiczny stanowi mniej niż 30% (3 osoby). W zakresie zapewnienia wyboru operacji bez dominacji jakiegokolwiek grupy interesu, w organie decyzyjnym nałóżono na Radę następujące obwarowania:

- Przedstawiciele władzy publicznej, ani żadnej pojedynczej grupy interesu nie mogą mieć więcej niż 49% praw głosu w składzie Rady oraz każdorazowo na etapie głosowania w podejmowaniu decyzji.
  - Funkcje członków organu decyzyjnego będą pełnione osobiście, a w przypadku osób prawnych przez osoby uprawnione do reprezentowania. Wprowadza się zapis nieupoważniania osób trzecich do udziału w podejmowaniu decyzji.
  - Prowadzenie rejestru interesów członków organu decyzyjnego.
- W zakresie prawidłowości wyboru dokonywanego przez członków organu decyzyjnego wprowadza się:
- szkolenia w zakresie oceny wniosków w celu podniesienia ich wiedzy i kompetencji zakończone sprawdzianem ze znajomości zapisów LSR,
  - zasadę odwołania z członkostwa w Radzie w przypadku systematycznego uchylania się od pracy w Radzie,
  - ustanowienie osoby - Przewodniczącego Rady, którego zadaniem będzie czuwanie nad prawidłowym przebiegiem procesu oceny i wyboru, poprawności dokumentacji, zgodności formalnej oraz wzywania do dokonania poprawnej oceny wniosków przez członków Rady którzy dokonali oceny w sposób niezgodny z treścią kryteriów oceny.

Tabela 5. Lista członków Rady Stowarzyszenia Rozwoju Gmin „CENTRUM”.

Lp.	Imię i nazwisko	Sektor
1	Katarzyna Erdman	publiczny
2	Mirosław Włodarczyk	publiczny
3	Zenon Dąbrowski	publiczny
4	Ewelina Studzińska	publiczny
5	Jerzy Cywka	gospodarczy
6	Sylwia Prośniewska	gospodarczy
7	Renata Pasikowska	gospodarczy
8	Renata Pastusiak	publiczny
9	Krzysztof Barylski	społeczny
10	Anna Czajka	mieszkaniec
11	Halina Szustakiewicz	mieszkaniec
12	Henryka Gierańczyk	mieszkaniec

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Stowarzyszenia Rozwoju Gmin „CENTRUM”.

3.4. Zasady funkcjonowania LGD.

Stowarzyszenie Rozwoju Gmin „CENTRUM” działa na podstawie przepisów:

- ustawy z 7 kwietnia 1989 roku Prawo o stowarzyszeniach (Dz. U. z 2001 r. Nr 79, poz. 855, z późn. zm.);
- ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (Dz. U. z 2015 r., poz. 349);
- ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz. U. z 2015 r., poz. 378);
- rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013r. ustanawiającym wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiającym przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylającym rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 (Dz. Urz. UE L 347 z 20.12.2013, str. 320, z późn. zm.);
- rozporządzenia nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Funduszu Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005 (Dz. Urz. UE L 347 z 20.12.2013, str. 487).

Władzami Stowarzyszenia są: Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia, Zarząd Stowarzyszenia, Rada Stowarzyszenia oraz Komisja Rewizyjna. Jedna osoba wchodzi w skład tylko jednego organu wybieralnego Stowarzyszenia, kadencja organów wybieralnych trwa 4 lata.

Dokumentami wewnętrznymi regulującymi zasady działania LGD są:

- Statut Stowarzyszenia;
- Regulamin Obrad Rady Stowarzyszenia;
- Regulamin Biura;
- Regulamin Pracy Zarządu;
- Regulamin Komisji Rewizyjnej.

Dokumenty te są uchwalane i zmieniane przez następujące organy:

- Statut i Regulamin Obrad Rady przez Walne Zebranie Członków;
- Regulamin Biura i Regulamin Pracy Zarządu przez Zarząd;
- Regulamin Komisji Rewizyjnej przez Komisję Rewizyjną.

Tabela 6. Podstawowe dokumenty wewnętrzne regulujące zasady działania SRG "CENTRUM".

Lp.	Rodzaj dokumentu	Regulowane kwestie
1	Statut LGD	Statut Stowarzyszenia określa jego nazwę, teren działania i jego siedzibę, cele i sposoby ich realizacji, sposób nabywania i utraty członkostwa, przyczyny utraty członkostwa oraz prawa i obowiązki członków, władze stowarzyszenia, tryb dokonywania ich wyboru, uzupełniania składu oraz ich kompetencje, sposób reprezentowania stowarzyszenia oraz zaciągania zobowiązań majątkowych, a także warunki ważności jego uchwał, sposób uzyskiwania środków finansowych oraz ustanawiania składek członkowskich, zasady dokonywania zmian statutu oraz sposób rozwiązywania się stowarzyszenia. Statut reguluje także następujące kwestie: organem nadzór nad Stowarzyszeniem jest Marszałek, Województwa Łódzkiego, jednym z organów Stowarzyszenia jest Rada odpowiedzialna za wybór operacji, której zakres kompetencji i zasady reprezentatywności określa szczegółowo Statut. Statut określa również zasady nabywania i utraty członkostwa w LGD oraz jej organach, oraz uregulowania dotyczące zachowania bezstronności członków Rady w wyborze operacji (w tym przesłanki wyłączenia z oceny operacji).
2	Regulamin Obrad Rady Stowarzyszenia	Regulamin Rady określa zasady zwoływania i organizacji Jej posiedzeń ,w tym sposób informowania członków Rady o posiedzeniach, zasady dostarczania porządku obrad i materiałów na posiedzenia. Regulamin określa szczegółowe zasady wykluczenia członka organu z oceny operacji (tj. przyczyny i procedurę wykluczenia). Regulamin określa także zasady protokołowania posiedzeń organu.
3	Regulamin Biura LGD	Regulamin Biura określa organizację biura, utworzone w nim stanowiska, uprawnienia i obowiązki pracownika i pracodawcy, uprawnienia osób funkcyjnych, przepisy porządkowe, zasady zatrudniania i wynagradzania pracowników.
4	Regulamin Pracy Zarządu	Regulamin Zarządu Stowarzyszenia określa szczegółowe uprawnienia, organizację pracy oraz tryb obradowania Zarządu.
5	Regulamin Komisji Rewizyjnej	Komisja Rewizyjna określiła w swoim regulaminie szczegółowe zasady zwoływania i organizacji swoich posiedzeń, zasady prowadzenia działań kontrolnych oraz zasady protokołowania posiedzeń.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Stowarzyszenia Rozwoju Gmin „CENTRUM”.

3.5. Potencjał ludzki LGD a regulaminy rady/zarządu/biura itd.

Osoby zaangażowane w pracę na rzecz LGD posiadają odpowiednie kompetencje i zasoby do tworzenia i zarządzania procesami rozwoju na poziomie lokalnym. Ich wiedza i doświadczenie odpowiadają

zakresowi merytorycznemu LSR. Kompetencje dla członków organu decyzyjnego i Zarządu określa Statut Stowarzyszenia w § 22 i 23: „Wskazane jest, aby Członkowie Rady/Zarządu spełniali następujące wymogi:

- a) posiadać wykształcenie wyższe lub średnie;
- b) posiadać wiedzę i/lub doświadczenie z zakresu rolnictwa, rozwoju obszarów wiejskich i podejścia Leader;
- c) uczestniczyć w realizacji projektów na rzecz rozwoju obszarów wiejskich.”

Statut określa także, że: „Rada składa się z co najmniej 50% członków zwyczajnych, którzy posiadają doświadczenie w zakresie realizacji projektów z zakresu rozwoju obszarów wiejskich współfinansowanych ze środków unijnych.”

Podczas wyboru członków Zarządu i Rady pilnowano, aby kandydaci do tych organów spełniali stawiane im w Statucie wymagania. Wiedza i doświadczenie członków Rady i Zarządu była potwierdzana odpowiednimi dokumentami w okresie programowania PROW 2007-2013.

Podstawowym wymogiem wobec kandydata na pracownika biura LGD określonym w opisie stanowisk w biurze Stowarzyszenia Rozwoju Gmin „Centrum” jest:

„Znajomość przepisów prawa i zagadnień związanych z funduszami Unii Europejskiej oraz rozwojem obszarów wiejskich”. Aby zatrudniani w LGD pracownicy spełniali powyższe wymagania podczas naboru stosuje się zapisy „Regulaminu naboru na wolne stanowiska biurowe”, który funkcjonuje w LGD. Określa on wymagania konieczne stawiane kandydatom na pracowników:

- Doświadczenie zawodowe w zakresie wdrażania Funduszy Unii Europejskiej;
  - Znajomość zagadnień z zakresu finansów publicznych i kwalifikowalności kosztów w ramach Funduszy Unii Europejskiej;
  - Doświadczenie zawodowe w zakresie rozliczania projektów współfinansowanych z funduszy strukturalnych;
  - Doświadczenie zawodowe w pracy biurowej;
- oraz wymagania pożądane:
- Znajomość zagadnień związanych z tematyką funduszy strukturalnych i rozwojem regionalnym;
  - Znajomość zasad i procedur w zakresie rozliczania projektów współfinansowanych ze środków unijnych.

II. PARTYCYPACYJNY CHARAKTER LSR.

Partycypacyjny charakter Lokalnej Strategii Rozwoju jest kluczową jej cechą, w myśl założeń rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność ma on być gwarantem rozwoju instytucji społeczeństwa obywatelskiego i kapitału społecznego. Lokalna Strategia Rozwoju powinna angażować mieszkańców, kształcić nawyki współpracy mieszkańców, samorządów i lokalnego biznesu w realizacji działań dla wspólnego dobra realizacji LSR. Proces opracowywania dokumentu obejmował 5 kluczowych etapów: Etap I – opracowanie diagnozy i analizy SWOT, Etap II – określenie celów i wskaźników oraz opracowanie planu działania, Etap III – opracowanie zasad wyboru operacji i ustalenie kryteriów wyboru, Etap IV – opracowanie zasad monitorowania i ewaluacji oraz Etap V – przygotowanie planu komunikacji.

Podczas wymienionych kluczowych etapów prac nad dokumentem wykorzystano łącznie pięć różnych metod partycypacji, w tym: spotkania konsultacyjne w gminach, wywiady z przedstawicielami wybranych grup społecznych, badania ankietowe, badania telefoniczne, konsultacje on-line, warsztaty elitarny. Na każdym kluczowym etapie zastosowano co najmniej cztery partycypacyjne metody konsultacji, które prezentuje tabela 7.

Tabela 7. Metody partycypacji zastosowane na kluczowych etapach prac nad LSR.

Nazwa	Etap I Diagnoza i analiza SWOT	Etap II Określenie celów i wskaźników oraz opracowanie planu działania	Etap III Opracowanie zasad wyboru operacji i ustalania kryteriów	Etap IV Opracowanie zasad monitorowania i ewaluacji	Etap V Przygotowanie planu komunikacji
Wywiad telefoniczny	X	X			
Wywiady z	X	X	X	X	X

przedstawicielami wybranych grup społecznych					
Badania ankietowe (metryczka)	X	X			
Konsultacje on-line	X	X	X	X	X
Spotkania konsultacyjne w gminach	X	X	X	X	X
Warsztat "elitarny"	X	X			

Źródło: Opracowanie własne

Autorami niniejszej Strategii są więc wszyscy uczestnicy różnorodnych form konsultacji społecznych prowadzonych podczas całego procesu opracowywania LSR. Ostateczny kształt dokumentu został natomiast przygotowany przez członków Zespołu ds. opracowania LSR. Podstawę do prac nad sformułowaniem celów realizacji dokumentu stanowi wiarygodna i rzetelna diagnoza, opisująca te obszary, na które mogą mieć wpływ działania LGD oraz powiązana z nią analiza SWOT. Opracowanie tej części LSR stanowiło I etap prac, podczas którego aktywnie włączono w prace lokalną społeczność.

W ramach prac nad koncepcją nowej Lokalnej Strategii Rozwoju, która realizowana będzie na terenie Stowarzyszenia Rozwoju Gmin „CENTRUM” w latach 2014-2020 zastosowano szereg działań aktywizujących i zachęcających do dyskusji przedstawicieli sektora społecznego, gospodarczego, publicznego i mieszkańców gmin. Analizując poprzedni model opracowywania strategii metodą partnerską, Stowarzyszenie skłoniło się do wypracowania LSR metodą ekspercko-partnerską pozwalającą na zbudowanie strategii odpowiadającej ich potrzebom i możliwościom, co daje większe szanse na realizację. Korzystając z wieloletnich doświadczeń budowy strategii metodą ekspercko-partnerską LGD "CENTRUM" wykorzystwała **5 partycypacyjnych metod konsultacji** na każdym kluczowym etapie prac nad opracowaniem LSR a mianowicie:

1. Powołano Zespół ds. opracowania LSR , utworzono kilkusobowy zespół zajmujący się sprawami organizacyjnymi, związanymi z budowaniem strategii. Okres realizacji - marzec 2015 r.

2. Utworzono listę liderów społeczności lokalnych jako potencjalnych uczestników tworzenia procesu strategii. Okres realizacji - marzec 2015 r.

3. Analiza-badania- inwentaryzacja - Zanim LGD przystąpiła do pracy ze społecznością lokalną, w pierwszej kolejności przeprowadziła jej analizę, która pozwoliła określić jej skład, poznać głównych aktorów i na tej podstawie dobrać najtrafniejsze metody współpracy. Wśród beneficjentów zrealizowanej LSR zostały przeprowadzone *badania w formie telefonicznej* (celowa próba, wybrana na podstawie historii składanego wniosku) - **pierwsza metoda konsultacji**. Jak również przeprowadzone zostały badania metodą *ankiety internetowej* we wszystkich szkołach gimnazjalnych na terenie działania LGD - **druga metoda konsultacji**. Ankieta obejmowała co najmniej dwa obszary badawcze: 1) jakie są najważniejsze problemy obszaru LGD 2) w jakim kierunku powinien rozwijać się obszar LGD. Włączenie młodzieży szkolnej przyniosło efekt na etapie promocji strategii a także realizacji zapisanych zadań. Opracowano zebrane dane w trakcie realizacji badania. Analiza zawierała rekomendacje dotyczące tworzenia nowej LSR (2014-2020).

4. Opracowano pozyskane informacje w postaci Raportów:

- Raport z badania standardów życia mieszkańców oraz ich zadowolenia z jakości infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej na obszarze Lokalnej Grupy Działania - Stowarzyszenie Rozwoju Gmin "CENTRUM";
- Raport diagnostyczny obszaru Stowarzyszenia Rozwoju Gmin „CENTRUM”. Ustalona metodologia prac nad raportem zakładała zaangażowanie społeczności lokalnej w celu opracowania Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2015-2020. Okres realizacji- marzec - kwiecień 2015 r. Pozyskane wyniki z Raportów i ewaluacji posłużyły do dookreślenia grupy defaworyzowanej i docelowej LSR oraz do sformułowania celów i przedsięwzięć.

5. Przeprowadzono dwie edycje 12 warsztatów (razem 24 warsztaty) (partycypacyjna diagnoza)- trzecia metoda konsultacji. Warsztaty przeprowadzono w każdej z 12-stu gmin członkowskich (po minimum 3 godziny każdy). Warsztaty zakładały udział przedstawicieli wszystkich sektorów: społecznego, publicznego, gospodarczego i dały szansę aktywnego uczestnictwa w procesie realizacji LSR. **W celu zdefiniowania potrzeb i problemów** przewidziano formę otwartą tj. prośba o wskazanie największych problemów i potrzeb mieszkańców obszaru w określonych dziedzinach życia (w sferze kulturalnej, społecznej, ekonomicznej, w dziedzinie szkolnictwa, infrastruktury). Podczas spotkań pracownicy biura LGD przyjmowali uwagi i propozycje mieszkańców dotyczące celów LSR. W ramach warsztatów została wyłoniona grupa lokalnych liderów tzw. "grupa inicjatywna", reprezentująca wszystkie sektory, które wchodzi w skład partnerstwa. Po każdym spotkaniu zostało opracowane podsumowanie poszczególnych prac ze społecznością i przedstawienie ich głównych założeń. Okres realizacji – kwiecień/wrzesień 2015 r. Konsultacje odbyły się:- 08.04.2015 r., godzina 10:00 – Łanięta, Gminny Ośrodek Kultury i Sportu – Zameczek,- 08.04.2015 r., godzina 14:00 – Strzelce, Sala konferencyjna Urzędu Gminy w Strzelcach,- 09.04.2015 r., godzina 9:00 – Żychlin, Urząd Gminy Żychlin,- 09.04.2015 r., godzina 13:00 – Oporów, Gminna Biblioteka Publiczna w Oporowie,- 10.04.2015 r., godzina 9:00 - Bedlno, Sala Urzędu Gminy,- 10.04.2015 r., godzina 13:00 – Kutno, Sala Urzędu Gminy,- 15.04.2015 r., godzina 9:00 – Góra Św. Małgorzaty, Urząd Gminy – sala konferencyjna,- 15.04.2015 r., godzina 12:30 – Witonia, Gminny Ośrodek Kultury Sportu i Rekreacji w Witoni,- 16.04.2015 r., godzina 9:00 – Dąbrowice, Urząd Gminy – sala konferencyjna,- 16.04.2015 r., godzina 12:00 – Krzyżanów, Urząd Gminy – sala konferencyjna,- 17.04.2015 r., godzina 9:00 – Nowe Ostrowy, Urząd Gminy – sala konferencyjna,- 17.04.2015 r., godzina 12:30 – Krośniewice, Zespół Szkół nr 1 – sala konferencyjna,- 07.09.2015 r., godzina 10:00 – Gminny Ośrodek Kultury „Zameczek” w Łaniętach,- 07.09.2015 r., godzina 14:00 – Urząd Gminy w Strzelcach,- 08.09.2015 r., godzina 9:00 – Punkt Konsultacyjny Funduszy Europejskich przy Urzędzie Gminy w Żychlinie, ul. Barlickiego 5,- 08.09.2015 r., godzina 13:00 – Gminna Biblioteka Publiczna w Oporowie,- 09.09.2015 r., godzina 9:00 – Urząd Gminy w Bedlnie,- 09.09.2015 r., godzina 13:00 – Ośrodek Kultury Gminy Kutno – Leszczynek 49a,- 10.09.2015 r., godzina 9:00 – Urząd Gminy w Górze Św. Małgorzaty,- 10.09.2015 r., godzina 12:30 – Gminny Ośrodek Kultury, Sportu i Rekreacji w Witoni,- 11.09.2015 r., godzina 9:00 – Urząd Gminy w Dąbrowicach,- 11.09.2015 r., godzina 12:00 – Urząd Gminy w Krzyżanowicach,- 14. 09.2015 r., godzina 9:00 – Urząd Gminy w Nowych Ostrowach,- 14.09.2015 r., godzina 12:30 – Zespół Szkół Nr 1 w Krośniewicach – sala konferencyjna.

Podstawę do prac nad sformułowaniem celów realizacji dokumentu stanowi wiarygodna i rzetelna diagnoza, opisująca te obszary, na które mogą mieć wpływ działania LGD oraz powiązana z nią analiza SWOT. Opracowanie tej części LSR stanowiło I etap prac, podczas którego aktywnie włączono w prace lokalną społeczność.

Do opracowania LSR wykorzystano dane ze wszystkich przeprowadzonych konsultacji społecznych, ustalono priorytety rozwoju obszaru Stowarzyszenia Rozwoju Gmin „CENTRUM”, które przeformułowane zostały na język Celów ogólnych i przedsięwzięć nowej LSR. Strategia została przygotowana wyłącznie przez pracowników biura biorących udział we wdrażaniu poprzedniej LSR na lata 2007-2013.

6. Warsztat "elitarny"- czwarta metoda konsultacji. Dodatkowym warsztatem było spotkanie podsumowujące prace we wszystkich gminach dla liderów rozwoju lokalnego wyłonionych w trakcie realizacji warsztatów w poszczególnych gminach, podsumowujący i stanowiący bazę do dalszych konsultacji i pracy nad analizą SWOT. Okres realizacji - maj 2015 r.

7. Opracowano dokument Lokalnej Strategii Rozwoju i przedstawiono go do konsultacji i zatwierdzenia szerokiego gremium- piąta metoda konsultacji: przedstawicieli gmin partnerskich, instytucji kultury, organizacji pozarządowych, rolników, przedsiębiorców, lokalnych liderów a także przed jej zatwierdzeniem przez WZC LGD strategia została umieszczona na stronie internetowej www.srgc.pl do ogólnych konsultacji. Okres realizacji- grudzień 2015 r. Podobnie konsultacje ze społecznością lokalną przewidziano w przypadku aktualizacji dokumentu, w szczególności propozycje zmian muszą zostać umieszczone na stronie internetowej LGD. Aktualizacji LSR będzie odbywała się poprzez zastosowanie różnych metod partycypacji tj. konsultacje bezpośrednie z Radą, Członkami SRGC, ankiety.

8. Zaprezentowano Lokalną Strategię Rozwoju na forum społeczności lokalnej - "świętowanie pierwszego sukcesu". Okres realizacji: grudzień 2015 r.

Wszystkie opisane powyżej metody partycypacji wskazują na oddolny charakter Strategii, która została wypracowana przy aktywnym udziale lokalnej społeczności.

Opracowując poszczególne elementy LSR wzięto pod uwagę zapisy zamieszczone w Poradniku dla LGD w zakresie opracowania lokalnych strategii rozwoju na lata 2014–2020 (Wydanie III uzupełnione i zaktualizowane).

III. DIAGNOZA – OPIS OBSZARU I LUDNOŚCI.

1. Położenie geograficzne

Obszar Stowarzyszenia Rozwoju Gmin „CENTRUM” znajduje się w północnej części województwa łódzkiego, na terenie powiatu kutnowskiego oraz powiatu łęczyckiego.

LGD jest położone w centrum Polski w pobliżu dużych miast: Warszawa, Łódź, Poznań. Kolejnym plusem jest dostępność komunikacyjna, przez obszar objęty LSR przebiegają drogi krajowe nr 1 (E75), 60 i 92 oraz autostrada A1. W miejscowości Sójki (gmina Strzelce) oraz Kaszewy Kościelne (gmina Krzyżanów) znajdują się węzły zjazdowo-wjazdowe dla autostrady A1. Powyższe szlaki komunikacyjne są bardzo istotne dla rozwoju gospodarczego obszaru. Stanowią równocześnie duże udogodnienie dla osób korzystających z walorów turystycznych i gospodarczych tego terenu.

2. Ukształtowanie powierzchni

Według podziału fizyczno-geograficznego Polski obszar objęty LSR leży na Nizinie Środkowopolskiej oraz dwóch makroregionach: Nizinie Środkowomazowieckiej i Nizinie Południowowielkopolskiej. Charakter nizinny obszaru został ukształtowany przez zlodowacenie środkowopolskie, co wpływa pozytywnie na rozwój przemysłu rolniczego. Na terenie gminy Witonia, Góra Św. Małgorzaty, Kutno, Krzyżanów oraz Bedno występuje pas Pradoliny Warszawsko-Berlińskiej powiatu łęczyckiego i kutnowskiego.

3. Uwarunkowania przyrodnicze

3.1. Klimat

Klimat tego obszaru kształtuje się pod wpływem cech oceanicznych i kontynentalnych, przemykających od zachodu i wschodu. Obszar objęty LSR leży w strefie o najniższych opadach w Polsce, co stwarza określone problemy gospodarcze, zwłaszcza w rolnictwie.

3.2. Gleby

Gleby na terenie objętym LSR są wysokiej przydatności rolniczej. Większość gruntów ornych (80%) zaklasyfikowanych jest do kompleksów pszennych, pszenno-żytnich, zbożowo-pastewnych, które nadają się pod uprawę roślin o wysokich wymaganiach glebowych. Pozostałe 20% to gleby słabe i bardzo słabe. Użytki rolne stanowią 90 030 ha przy ogólnej powierzchni terenu 100 398 ha. Teren w 89,7% pokrywają użytki rolne, 4,4% lasy, a pozostałe grunty 5,9%. Dominują typy gleb brunatnych, czarnych i ziemi szarych.

3.3. Bogactwa mineralne

Obszar objęty LSR Stowarzyszenia Rozwoju Gmin „CENTRUM” prawie w całości leży w obrębie wielkiej jednostki geologiczno-strukturalnej, tj. Wał Środkowopolski (Antyklinorium Środkowopolskie). Dominują surowce skalne - piaski i żwir (Gmina Kutno, Bedno, Nowe Ostrowy, Krośnice) do grupy surowców chemicznych zaliczane jest złożo soli kamiennej „Łanięta”. Sól nie jest jednak eksploatowana ze względu na niekorzystne warunki geologiczno-górnictwa i słabą jakość surowca. Teren jest bogaty w złoża organiczne, tj. torfy, które występują w pradolinie rzeki Bzury. Obecnie trwają rozpoznania terenu pod kątem eksploatacji kolejnych złóż, które mogą korzystnie wpłynąć na rozwój gospodarczy terenu. Mają jednak też wady, spowodują deformację krajobrazu oraz zaburzą stosunki wodne i równowagę przyrodniczą.

3.4. Lesistość

Lasy i grunty leśne stanowią 4 445 ha, co stanowi 4,43% powierzchni terenu objętego LSR. Lasy wchodzi w skład Nadleśnictwa Kutno oraz Nadleśnictwa Grotniki.

3.5. Obszary chronione

Na terenie objętym LSR znajdują się Specjalne Obszary Ochrony (SOO):

- **Pradolina Bzury – Neru** o powierzchni 21 886,2 ha, który jest objęty Dyrektywą Siedliskową specjalnym obszarem ochrony siedlisk w ramach sieci Natura 2000. Obszar ten obejmuje koryta rzek Bzury i Neru, które są uregulowane i wyprostowane. Obszar ten został powołany do zachowania cennych siedlisk przyrodniczych (9 siedlisk), w tym łąk i torfowisk. Charakterystyczne dla obszaru są występujące na nim stawy rybne, rowy oraz starorzecza i doły potorfowe. Większa część ostoi poddana jest naturalnej regeneracji poprzez wycofanie się rolnictwa z tego terenu. Odtwarzają się lasy łąkowe, olsy oraz szuwały.

- **Pradolina Warszawsko-Berlińska** o powierzchni 23 412,4 ha. Obszar objęty jest specjalną ochroną ptaków (Dyrektywa Ptasia) w ramach sieci Natura 2000. Pradolina obejmuje dolinę Bzury wraz z jej otoczeniem (podmokłe łąki, tereny rolnicze, kompleksy stawów rybnych, dopływy Bzury oraz lasy) Obszar

został objęty Dyrektywą Ptasią ze względu na odnotowanie 28 gatunków ptaków (z załącznika I Dyrektywy Ptasiej) z czego 7 gatunków z nich znajduje się w polskiej Czerwonej Księdze Zwierząt.

Gminą, która posiada największą powierzchnię terenów zalesionych jest Gmina Nowe Ostrowy, który posiada na swoim obszarze 4 Rezerwy Przyrody:

- **Dąbrowa Świetlista w Pernie** należy do sieci Natura 2000 i objęty jest Dyrektywą Siedliskową. Powierzchnia terenu wynosi 40,1 ha, znajduje się na terenie Leśnictwa Perna.
- **Rezerwat Przyrody „Perna”** o powierzchni 15,27 ha, został utworzony w 1975 roku.
- **Rezerwat Przyrody „Ostrowy”** o powierzchni 13,04 ha utworzony został w 1969 roku,
- **Rezerwat Przyrody „Ostrowy – Bażantarnia”** – Rezerwat utworzono w 1975 roku dla ochrony i zachowania naturalnego fragmentu lasu liściastego grądu niskiego środkowoeuropejskiego. Powierzchnia wynosi 27,24 ha.

Obszar objęty LSR ma charakter rolniczego krajobrazu, który jest ubogi w zalesienia. Występuje tu jednak wiele atrakcyjnych pomników przyrody, które przez zaniedbanie są w złym stanie.

Tabela 8. Obszary prawnie chronione i pomniki przyrody.

Gmina	Obszary prawnie chronione (ha)	Pomniki przyrody (szt.)
Lanięta	-	4
Strzelce	-	-
Żychlin	604,00	4
Oporów	-	4
Bedlno	1 406,00	4
Kutno	256,00	10
Góra Św. Małgorzaty	-	3
Witonia	732,00	-
Dąbrowice	-	-
Krzyżanów	2 357,00	-
Nowe Ostrowy	95,68	8
Krośniewice	-	1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Stowarzyszenia Rozwoju Gmin „CENTRUM”.

3.6. Zasoby wodne - wody powierzchniowe

Teren objęty LSR Stowarzyszenia Rozwoju Gmin „CENTRUM” leży w zlewni rzeki Bzury, która wpływa do torfowej Pradoliny Warszawsko – Berlińskiej i na całej długości jest ciekim uregulowanym. Obszar LSR niemal zupełnie pozbawiony jest powierzchniowych wód stojących, spotyka się tu jedynie nieliczne stawy. Zasoby wodne można jednak zwiększyć poprzez retencję. Na terenie LSR istnieją bowiem liczne obiekty, które po odbudowie mogłyby pełnić funkcję zbiorników retencyjnych. Dawniej wszystkie rzeki miały charakter pozaklasowy (pozbawiony były życia biologicznego). Jednakże podjęto inwestycje ekologiczne, które poprawiły stan czystości wód. Stwierdzono, że woda osiągnęła klasę III, a gdzieś tam nawet II klasę czystości.

4. Infrastruktura środowiska

Infrastruktura wodno-kanalizacyjna:

Teren objęty LSR Stowarzyszenia Rozwoju Gmin „CENTRUM” dysponuje stosunkowo dobrze rozwiniętą siecią wodociągów, jednak sieć kanalizacyjna wymaga rozbudowania. Według danych z GUS na koniec 2013 roku stopień zwodociągowania na terenie objętym LSR wynosił 81,3%, podczas gdy w całym województwie łódzkim 89,9%, a w całym kraju 88,0%. Stopień skanalizowania natomiast jest dużo niższy niż w całym województwie i kraju, wynosił 19,1% wobec 60,9% dla regionu i 65,1% dla kraju. W gminach terenu objętego LSR najlepiej rozwinięta sieć wodociągowa występuje w gminie Krośniewice (stopień zwodociągowania – 91,7%) i Żychlin (stopień zwodociągowania – 90,5%). Obie te miejscowości osiągnęły wynik powyżej średnich województwa łódzkiego oraz krajowego. Najmniej mieszkańców podłączonych jest do sieci wodociągowej w gminie Góra Św. Małgorzaty – zaledwie 60,6%. Sieć kanalizacyjna również najlepiej jest rozwinięta w gminach Żychlin i Krośniewice. Stopień skanalizowania wynosi odpowiednio 63,8% i 42,3%. Wśród wszystkich gmin obszaru LSR istnieją takie, które w ogóle nie są podłączone pod sieć kanalizacyjną, są to gminy: Bedlno, Dąbrowice i Oporów. Pozostałe mają niski stopień skanalizowania, najniższy wynosi 1,7% w gminie Witonia.

5. Gospodarka odpadami

Według danych z GUS na koniec 2013 roku liczba zmieszanych zebranych odpadów komunalnych w gminach wynosiła 7 626,86 ton i wzrosła w porównaniu do 2009 roku o 992,55 tony. Tendencja wzrostowa jest odwrotna do tendencji dla całego województwa i kraju. W województwie łódzkim odnotowano spadek z 577 922,22 ton w 2009 roku do 501 250,21 ton w 2013 roku, natomiast w kraju z 9 264 627,49 ton do 8 198 782,18 ton.

6. Sieć gazowa

Teren objęty LSR Stowarzyszenia Rozwoju Gmin „CENTRUM” posiada słabo rozwiniętą sieć gazową na tle regionu. Według danych z GUS na 2013 rok długość czynnej sieci gazowej wynosiła 39 208 m, długość czynnej sieci przemysłowej 33 207 m, natomiast długość czynnej sieci rozdzielczej to 6 001 m. Bardzo słabo rozwinięta jest sieć gazowa na terenach wiejskich – wskaźnik sieci gazowej rozdzielczej na 100 km² wynosi zaledwie 0,5 km, dla województwa 5,5 km oraz dla całego kraju 22,5 km. Najbardziej rozwinięta sieć gazowa występuje w gminie Strzelce 5,6 km, Kutno 0,7 km i Krośniewice 0,1 km, w pozostałych gminach wartość wynosi 0,0 km. Dane wskazują, iż ograniczona jest dostępność sieci gazowej na terenach zarówno wiejskich jak i miejskich na całym terenie objętym LSR.

7. Sieć energetyczna

Sieć stacji energetycznych oraz linii przemysłowych na terenie LSR jest słabo rozwinięta. Według danych z GUS Bank Danych Lokalnych liczba odbiorców energii elektrycznej oraz zużycie energii na terenie powiatu kutnowskiego oraz łęczyckiego od 2009 roku do 2013 roku systematycznie spada. Na koniec 2013 r. liczba odbiorców energii elektrycznej o niskim napięciu wyniosła w powiecie kutnowskim 38 649 osób, a w powiecie łęczyckim 17 677 osób, z czego w dwóch miastach wyniosła: 1 726 osób w Krośniewicach i 3 503 osoby w Żychlinie. Zużycie energii elektrycznej na jednego mieszkańca w roku 2013 wyniosło 701,9 kWh dla powiatu kutnowskiego oraz 845,4 kWh dla powiatu łęczyckiego.

8. Efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna

Tabela 9. Zinwentaryzowane odnawialne źródła energii w gminach terenu Stowarzyszenia Rozwoju Gmin "CENTRUM".

Nazwa Gminy	ELEKTROWNIE WIATROWE			PANELE SOLARNE	
	szt.	Miejscowość (moc[MW])	Łączna moc [MW]	szt.	Obiekt
Bedlno	2	1 x Zleszyn (2MW), 1 x Plecka Dąbrowa (0,8 MW)	2,8	6	- Budynek Urzędu gminy w Bedlnie, Gimnazjum w Bedlnie, Szkoła Podstawowa w Pniewie, Szkoła Podstawowa w Pleckiej Dąbrowie, Szkoła Podstawowa w Żeronicach, Szkoła Podstawowa w Szewcach Nadolnych
Dąbrowice	13	1 x Baby (3MW), 12 x Dąbrowice (po 3 MW)	39	-	-
Góra Św. Małgorzaty	-	-	-	2	- Szkoła Podstawowa i gminne Przedszkole, Gimnazjum w Nowym Gaju
Krzyżanów	12	5 x Różanowice (po 2MW), 4 x Żakowice (po 2MW), 3 x Kaszewy Dworne (po 0,8MW)	20,4	-	-
Krośniewice	3	1 x Kajew (2MW), - 1 x Teresin (2MW), - 1 x Jankowice (2MW)	6	436	435 na budynkach mieszkalnych w gminie Krośniewice, 1 przy Zespole Szkół w Krośniewicach
Kutno	1	1 x Michałów (1MW)	1	3	- Zespół Szkół w Byszewie, Zespół szkół w Gołębiewku Nowym, Szkoła Podstawowa we Wroczyńcach
Łanięta	-	-	-	2	- Szkoła Podstawowa i Gimnazjum w Łaniętach, Ośrodek zdrowia w Łaniętach

Nowe Ostrowy	9	1 x Miksztal (0,8MW), 1 x Perna (2MW), 3 x Grochów (2MW), 2 x Miksztal (2MW), 2 x Grochówek (10,5MW)	13,8	3	Szkoła Podstawowa w Imielnie, Szkoła Podstawowa im. Mieczysława Butlera, Gimnazjum im. Gen. Władysława Andersa w Ostrowach
Oporów	4	2 x Gajew (po 2MW), 2 x Podgajew (2MW)	8	1	Zespół Szkół w Szczycie
Strzelce	8	2 x Zaranna (po 0,25MW), 1 x Holendry Strzeleckie 0,6MW), 2 x Wola Raciborowska (0,9MW), 2 x Janiszew (po 1MW), 1 x Długoleka (0,8MW)	5,7	-	-
Witonia	-	-	-	3	Urząd gminy Witonia, Ośrodek Zdrowia i apteka w Witoni, Zespół obiektów szkolnych w Witoni.
Żychlin	-	-	-	2	Zespół Szkół w Żychlinie, Szkoła Podstawowa im. Marii Kownackiej w Grabowie

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z gmin.

8. Analiza uwarunkowań - szanse rozwoju wskazujące na cele LSR.

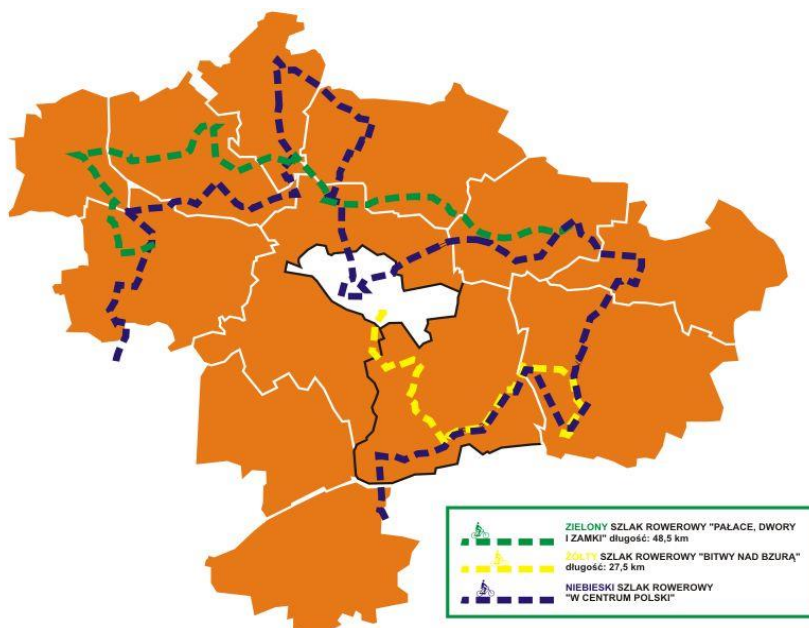
8.1. Uwarunkowania ochrony środowiska naturalnego.

Analizując stan środowiska obszaru LGD, należy stwierdzić, iż szanse rozwoju wynikają z następujących uwarunkowań: - wysoka bonitacja gleb i ogólnie dobra jakość przestrzeni rolniczej, - dobra jakość wód podziemnych, - zadowalająca i możliwa do poprawy jakość powietrza, - znaczne możliwości wykorzystania lokalnych źródeł energii odnawialnej (biomasa, wody geotermalne) a także produkcji biopaliw, - występowanie obiektów o dużej wartości przyrodniczej (w tym przyszłych ostoi Natura 2000).

8.2. Uwarunkowania kulturowe (antropogeniczne) i historyczne.

Aby uatrakcyjnić i zareklamować walory zasobów kulturowych, historycznych i naturalnych, jakimi może się pochwalić obszar działania LGD zostało wytyczonych kilka szlaków turystycznych, w tym: rowerowe a są to między innymi: Na terenie objętym LSR znajdują się 4 ciekawe szlaki oznakowane. Szlaki rowerowe to niebieski- „W Centrum Polski”, zielony - „Pałace, dwory i zamki” , żółty - „Bitwy nad Bzurą” oraz Łódzki Szlak Konny.

Rysunek 2. Szkic położenia szlaków rowerowych na terenie Stowarzyszenia Rozwoju Gmin „CENTRUM”.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Stowarzyszenia Rozwoju Gmin „CENTRUM”.

– **Niebieski szlak rowerowy „W Centrum Polski”** to najdłuższa trasa, która przebiega przez gminy: Krośniewice, Nowe Ostrowy, Łanięta, Strzelce, Kutno, Oporów, Żychlin, Bedno, Krzyżanów, Górę Św. Małgorzaty i liczy ponad 120km. „Na trasie szlaku "W Centrum Polski" leżą między innymi: Oporów ze wspaniałym zamkiem na wyspie będącym obecnie siedzibą Muzeum Wnętrz Stylowych w Oporowie oraz zespołem klasztoru oo. Paulinów; zabytkowe świątynie murowane i drewniane w Orłowie, Żychlinie, Grochowie, Mnichu, Bedlnie i Łękach Kościelnych oraz dawne rezydencje magnackie, szlacheckie i ziemiańskie w Kutnie, Krośniewicach i ich okolicy.

– **Zielony szlak rowerowy „Pałace, dwory i zamki”** liczy 48,5km długości, jego stopień trudności określa się jako łatwy, a zarówno początkiem jak i końcem są miejscowości Krośniewice i Oporów. Celem budowy szlaku było ukazanie piękna regionu kutnowskiego, cennych zabytków kulturowych oraz licznych osobliwości przyrody. Szlak przebiega przez gminy Krośniewice, Dąbrowice, Nowe Ostrowy, Łanięta, Kutno, Strzelce, Oporów.

– **Żółty szlak rowerowy „Bitwy nad Bzurą”** o długości 27,5km to łatwa i ciekawa trasa, na której w dużej mierze poruszamy się po Pradolinie Warszawsko – Berlińskiej stanowiącej Obszar Natura 2000. Początek zaczyna się na przedmieściach miasta Kutno, a kończy w Orłowie. Swoim zasięgiem obejmuje gminy: Kutno, Krzyżanów oraz Bedno. Na szlaku znajdują się liczne pomniki zarówno przyrody jak i architektury, a obecność obszaru Natura 2000 umożliwia obcowanie z licznymi gatunkami zwierząt. Łódzki Szlak Konny jest najdłuższą w Europie trasą dedykowaną turystyce konnej - jego aktualna łączna długość to ponad 2000 km, a jego trasa obejmuje wszystkie gminy SRGC. Przebieg koryta rzeki Bzury w gminach Góra Św. Małgorzaty, Krzyżanów, Bedno umożliwia stworzenie ciekawego szlaku kajakowego.

Obszar Stowarzyszenia Rozwoju Gmin „CENTRUM” może poszczycić się ciekawymi architektonicznie i cennymi historycznie dworami, pałacami, zabytkowymi parkami, kościołami oraz zamkami. Zabytki te reprezentują różne style, przeważająca część obiektów historycznych pochodzi jednak z okresu klasycyzmu. Obecnie część z nich zaadaptowano na potrzeby szkół, czy domów opieki społecznej, część uległa zniszczeniu na skutek zaniedbania lub braku właściciela, część natomiast została wykupiona przez osoby prywatne. Na terenie znajduje się bardzo wiele ciekawych zespołów dworskich wśród których należy wyróżnić:

- Barokowy, drewniany dwór w Miłonicach z XVIII w. (gmina Krośniewice).
- Dwór w Leszczyńku (gmina Kutno).
- Zespół podworski w Grochowie (gmina Nowe Ostrowy), otoczony parkiem, dwór w stylu klasycystycznym z lat 1879-1880.
- Piętrowy dwór z parkiem w Pniewie (gmina Bedno), pochodzi z początku XX w., obecnie siedziba Domu Pomocy Społecznej.
- Zespół pałacowo-parkowy w Łaniętach z II połowy XIX w.
- Pałac w Kterach z 1820 r., otoczony parkiem (gmina Krzyżanów).
- Zespół pałacowo-dworski w Sójkach (gmina Strzelce) z I połowy XIX w., w parku znajduje się ogród dydaktyczny (około 250 drzew i krzewów).
- Drewniany zespół dworski w Drzewoszkach z początku XX w. (gmina Żychlin), obecnie siedziba szkoły podstawowej.
- Zespół dworski w Śleszczyńku z lat 20-tych z parkiem (gmina Żychlin).
- Zespół pałacowo-parkowy w Krośniewicach z XVIII-XIX w., pałac wybudowany został w parku z dwoma stawami. W parku znajduje się oficyna, oranżeria, kordegarda oraz domek ogrodnika z lat 70-tych. Pałac zwany jest Andersówką, gdyż to w nim urodził się gen. Władysław Anders, w parku znajduje się pomnik księcia Józefa Poniatowskiego z 1814 r. Zespół dworsko-pałacowy w Jankowicach z początku XX wieku (gmina Krośniewice), w otaczającym parku zachowane zostały aleje lipowe, grabowe i akacjowe.
- Barokowy, drewniany dwór w Miłonicach z XVIII w. (gmina Krośniewice).

Zabytki terenu pochodzą przede wszystkim z okresu klasycyzmu (odrodzenie), jednak są też obiekty w stylu gotyckim, renesansowym oraz barokowym. Wśród nich można wyróżnić kilka najciekawszych zabytków sakralnych:

- Archikolegiata NMP w Tumie, konsekrowana w 1161 r (gmina Góra Św. Małgorzaty) Zabytek atrakcyjny w skali kraju i Europy

Rysunek 3. Archikolegiata NMP w Tumie.

Źródło: Fotografia ze zbiorów Stowarzyszenia Rozwoju Gmin „CENTRUM”.

- Gotycko-renesansowy kościół w Głogowcu (gm. Kutno)
- Barokowy kościół w Grochowie (gm. Nowe Ostrowy) z 1681r.
- Barokowy kościół z Imielnie (gmina Nowe Ostrowy) z 1685 r.
- Gotycki kościół w Orłowie (gmina Bedlno), wybudowany w latach 1430-1453
- Drewniany kościół w Łękach Kościelnych (gmina Krzyżanów) p.w. św. Marii Magdaleny z 1775 r.

W okolicy znajduje się również kilka ciekawych obiektów muzealnych, w których można zobaczyć wiele ciekawych zbiorów:

- Muzeum Zamek w Oporowie, stanowiący perłę średniowiecznej architektury gotycki zamek rycerski.

Rysunek 4. Muzeum Zamek w Oporowie.

Źródło: Fotografia ze zbiorów Stowarzyszenia Rozwoju Gmin „CENTRUM”.

- Muzeum w Krośniewicach im. Jerzego Dunin – Borkowskiego mieści się w zabytkowym zajezdzie ze stacją i wozownią z początku XIX w. Ekspozowane są w nim obrazy i grafiki m.in. M. Baciarelli, S. Wyspiańskiego, L. Wyczółkowskiego.
- Muzeum Bitwy nad Bzurą mieści się w Parku Wiosny Ludów, w klasycystycznej rotundzie (mauzoleum małżonków Mniewskich) z XIX w. W muzeum ekspozowane są pamiątki związane z bitwą kampanii wrzesniowej zwaną „Bitwą nad Bzurą”.
- Zabytkowa Krośniewicka Kolej Dojazdowa jest bardzo ciekawym obiektem kultury przemysłowej. Zabytkowa kolej biegnie przez gminę Dąbrowice i Nowe Ostrowy, prowadzi przez wiele ciekawych miejsc na trasach o długości do 172 km.

Obszar skoncentrowany na budowaniu kapitału społecznego, integruje podmioty z różnych sektorów poprzez aktywizację mieszkańców i udział w imprezach cyklicznych charakterystycznych dla danego terenu., min: **Gmina Bedlno:** Międzywojewódzki Przegląd Kapel Ludowych; Uroczyste obchody w rocznicę „Bitwy nad Bzurą” w Orłowie; Uroczyste obchody Święta Bitwy Warszawskiej w Pleckiej Dąbrowie. **Gmina Kutno:** Rekonstrukcje historyczne „Odyseja Historyczna”; Stacja Kutno- Ogólnopolski Konkurs Piosenek Honorowego Starosty Kutnowskiego Jeremiego Przybory; Festiwal „Złoty Środek Poezji”. **Gmina Góra Św. Małgorzaty:** Cecyliada **Gmina Krośniewice** Ogólnopolskie Święto Kolekcjonerów i targi kolekcjonerskie „Dni Krośniewic”; **Gmina Krzyżanów** „Bieg Pokoju”, "Święto Wsi

Polskiej" **Gmina Żychlin**: "Powrót do historii..." **Gmina Witonia** Powiatowy Przegląd Kapel, Zespołów Ludowych i Gawędziarzy; "Jak pszczoły do Ula".

Powyższe uwarunkowania środowiskowe, kulturowe zdeterminowały treść przyjętych celów strategicznych - Celu ogólnego II. Rozwój lokalny na obszarze LGD, Celu szczegółowego II.1. Pobudzenie zaangażowania mieszkańców dla oddolnych inicjatyw lokalnych oraz II.2. Rozwój infrastruktury lokalnej.

8.3. Uwarunkowania infrastruktury kulturalnej.

W ramach Wdrażania LSR w latach 2007-2013 poprzez SRGC odnotowano znaczną poprawę jakości infrastruktury kulturalnej na obszarach wiejskich. Wyremontowano i zmodernizowano ponad 30 obiektów (Gminnych Ośrodków Kultury, świetlic wiejskich, strażnic), które znacznie przyczyniły się do aktywizacji środowisk lokalnych. Z uwagi na duży obszar działalności Stowarzyszenia istnieje dalsza potrzeba inwestycji w tym obszarze. Pilną potrzebą powstała podczas analizy SWOT w odniesieniu do grupy defaworyzowanej – młodzieży do 30 roku życia jest brak infrastruktury rekreacyjno- turystycznej na obszarze Stowarzyszenia. Z uwagi na brak infrastruktury rekreacyjnej adresowanej do młodych mieszkańców powstała potrzeba budowy siłowni na świeżym powietrzu.

W związku z powyższym budowa, przebudowa infrastruktury kulturalnej, rekreacyjnej i turystycznej znalazła odzwierciedlenie w realizacji Celu ogólnego II. Rozwój lokalny na obszarze LGD, Celu szczegółowego II.2. Rozwój infrastruktury lokalnej.

8.4. Uwarunkowania infrastruktury technicznej.

Sieć drogową na terenie LGD „CENTRUM” tworzą ogólnodostępne drogi publiczne, które ze względu na funkcję jaką pełnią dzieli się na następujące kategorie: drogi krajowe, drogi wojewódzkie, drogi powiatowe, drogi gminne. Do dróg gminnych zalicza się drogi o znaczeniu lokalnym stanowiące uzupełniającą sieć dróg służących miejscowym potrzebom, z wyłączeniem dróg wewnętrznych. Łączna długość dróg gminnych na obszarze objętym LSR stanowi blisko 620 km. Stan dróg lokalnych na obszarze LGD „CENTRUM” w ostatnich latach ulega stopniowej poprawie, głównie za sprawą wcześniej dostępnych środków unijnych i budżetu krajowego (tzw. Schetynówki). Obecnie jednak nastąpiło znaczne ograniczenie środków unijnych i budżetowych na modernizację lokalnej infrastruktury drogowej. Drogi lokalne w Polsce na tle innych Państw EU są nadal dość słabo rozwinięte, w dodatku charakteryzują się niską jakością nawierzchni. Kiepski stan infrastruktury drogowej jest istotną barierą rozwoju regionu, hamuje aktywność gospodarczą, obniża atrakcyjność inwestycyjną oraz konkurencyjność. Często zły stan dróg jest barierą w sprawnej komunikacji mieszkańców z obiektami użyteczności publicznej, w których są świadczone usługi społeczne, zdrowotne, opiekuńcze – wychowawcze czy edukacyjne. Negatywnie wpływa również na poziom bezpieczeństwa użytkowników dróg. Według policyjnych statystyk co roku trzy czwarte wypadków ma miejsce właśnie na drogach lokalnych. Nadal na obszarze występuje wiele problemów m.in. w zakresie nieprawidłowego oznakowania dróg, braku chodników, ścieżek rowerowych, zatok autobusowych, a także złego dostosowania stałej organizacji ruchu do panujących warunków. Obecnie wiele dróg gminnych wymaga natychmiastowej poprawy zarówno stanu technicznego jak i bezpieczeństwa ruchu, co również przedłoży się na skrócenie czasu dojazdu.

9. Charakterystyka ludności zamieszkującej obszar objęty LSR

9.1. Potencjał demograficzny

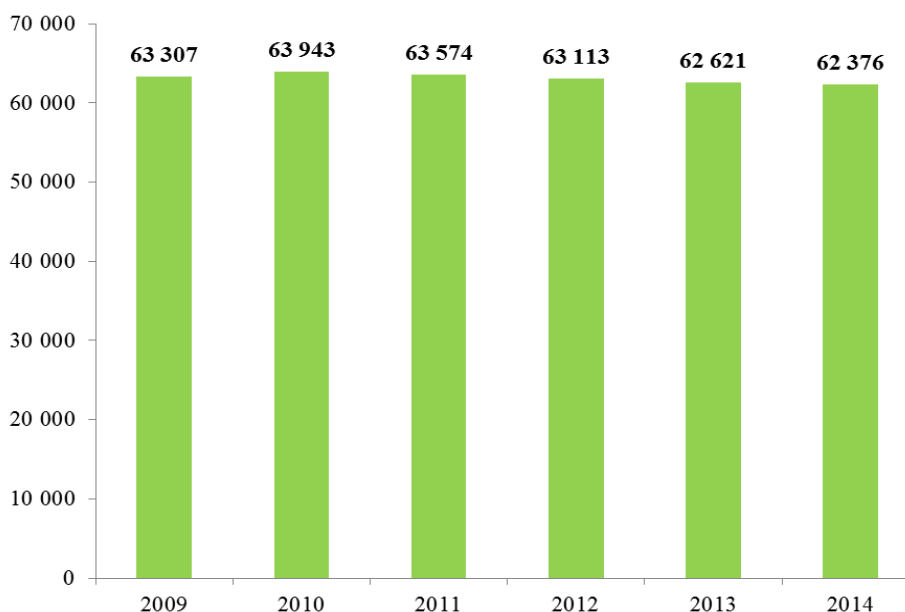
Obszar objęty LSR na dzień 31 grudnia 2013 r. zamieszkuje 62 621 osób. Liczba ludności w 2010 r. wzrosła i od tego roku zaczęła systematycznie maleć. W 2009 r. liczba ludności wynosiła 63 307 osób, rok później liczba osób wzrosła o 636 osób. Jednakże od 2010 r. do 2014 r. liczba ludności zmalała o 1 567 osób. Tendencję tę przedstawia poniższy wykres. Najwięcej osób zamieszkuje gminę Żychlin, najmniej gminy Dąbrowice, Łanięta oraz Oporów. Zmiany w liczbie ludności dla danej gminy przedstawia poniższa tabela.

Tabela 10. Liczba ludności w poszczególnych gminach obszaru funkcjonalnego w latach 2009-2014 (osoby).

Gmina	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Bedlno	6 002	5 957	5 867	5 749	5 692	5 649
Dąbrowice	2 045	2 050	2 014	1 981	1 952	1 943
Krośniewice	8 869	8 943	8 886	8 864	8 763	8 714
Krzyżanów	4 345	4 448	4 420	4 349	4 332	4 292
Kutno	8 458	8 600	8 651	8 742	8 698	8 783
Łanięta	2 575	2 595	2 567	2 547	2 507	2 490
Nowe Ostrowy	3 742	3 730	3 716	3 628	3 635	3 588
Oporów	2 690	2 719	2 687	2 660	2 632	2 639
Strzelce	4 100	4 118	4 114	4 086	4 050	4 065
Żychlin	12 579	12 797	12 690	12 596	12 489	12 433
Góra Świętej Małgorzaty	4 500	4 502	4 490	4 486	4 480	4 462
Witonia	3 402	3 484	3 472	3 425	3 391	3 318
Suma	63 307	63 943	63 574	63 113	62 621	62 376

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS, Bank Danych Lokalnych.

Wykres 1. Liczba ludności na obszarze funkcjonowania LSR w latach 2009-2014.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS, Bank Danych Lokalnych.

Gęstość zaludnienia obszaru funkcjonalnego LSR w 2014 r. wyniosła 62 osoby/km², wartość ta utrzymuje się od 2009 r. Średnią wartość znacząco zawyża Gmina Żychlin (gęstość zaludnienia 162 osoby/km² w 2014 r.).

Współczynnik feminizacji dla całego obszaru w 2014 r. wynosił 102 kobiety/100 mężczyzn. Utrzymuje się od 2009 r. na stałym poziomie. Najwięcej kobiet przypadających na liczbę mężczyzn znajduje się w gminach Dąbrowice, Krośniewice, Nowe Ostrowy i Żychlin. Najmniejszą wartość współczynnik osiągnął w gminie Łanięta. W poszczególnych latach kształtowało się to następująco:

Tabela 11. Współczynnik feminizacji w gminach obszaru funkcjonowania LSR w latach 2009-2014 (osoby).

Gmina	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Bedlno	99	99	100	99	101	100
Dąbrowice	107	108	108	106	108	109
Krośniewice	105	105	106	106	107	107
Krzyżanów	99	100	100	101	101	101
Kutno	101	100	100	100	100	100
Łanięta	97	95	95	93	91	91
Nowe Ostrowy	108	107	105	106	106	106
Oporów	103	101	101	102	103	102
Strzelce	102	103	102	102	103	103
Żychlin	108	107	107	107	107	107
Góra Świętej Małgorzaty	102	103	103	104	103	103
Witonia	101	100	101	100	101	100
Średnia	103	102	102	102	103	102

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS, Bank Danych Lokalnych.

Przyrost naturalny na obszarze LGD wykazuje tendencję ujemną. Najniższy był w 2012 r. i wyniósł - 77,6 na 1000 ludności, najwyższy natomiast był w 2009 r. kiedy to wyniósł 45,6 na 1000 ludności. Najlepiej trend przyrostu naturalnego przedstawiony został na wykresie poniżej. Ważnym elementem charakteryzującym obszar LSR jest saldo migracji ludności, które od 2009 r. do 2014 r. jest ujemne. Zmiana wykazuje negatywną spadkową tendencję, najniższą wartość osiągnęła w 2013 r., tj. -161 osób.

Tabela 12. Saldo migracji w gminach obszaru funkcjonowania LSR w latach 2009-2014 (osoby).

Gmina	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Bedlno	15	-20	-18	-7	-26	4
Dąbrowice	7	-9	-22	-5	-13	-4
Krośniewice	-19	-21	-41	-28	-32	-35
Krzyżanów	-12	-3	-24	-22	-4	8
Kutno	42	93	89	85	31	73
Łanięta	-13	-8	-14	1	-21	-11
Nowe Ostrowy	-18	-10	3	-26	-1	-26
Oporów	5	-8	-5	-19	-21	2
Strzelce	5	-8	21	-19	-6	3
Żychlin	-58	-53	-56	-65	-55	-54
Góra Świętej Małgorzaty	2	2	1	15	10	-21
Witonia	-25	-3	-4	-28	-23	-22
Suma	-69	-48	-70	-118	-161	-83

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS, Bank Danych Lokalnych.

Powyższa analiza wskazuje na zwiększanie się odpływu ludności z obszaru LGD do 2013 r., jednakże w 2014 r. uległ on zmniejszeniu do -83 osób.

Struktura wieku ludności

Strukturę wieku ludności najlepiej jest przedstawić za pomocą ekonomicznych grup wiekowych (tj. osób w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym oraz poprodukcyjnym). Struktura wieku ludności wykazuje trend malejący jeżeli chodzi o osoby w wieku przedprodukcyjnym oraz produkcyjnym, a rosnący w wieku poprodukcyjnym. Największy spadek osób w wieku przedprodukcyjny miał miejsce w 2014 r.,

świadczy to o starzeniu się społeczeństwa. Warto zwrócić uwagę na konieczność przystosowania infrastruktury technicznej i społecznej dla potrzeb osób w wieku poprodukcyjnym, aby uniknąć spadku jakości życia mieszkańców.

Tabela 13. Struktura osób zamieszkałych na terenie objętym LSR w latach 2009-2014 wg ekonomicznych grup wiekowych.

Gmina	Zmienna	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Bedlno	Przedprodukcyjny	17,6	16,9	16,7	15,9	15,7	15,2
	Produkcyjny	60,6	61,6	61,7	62,1	61,9	62,1
	Poprodukcyjny	21,8	21,5	21,6	22,0	22,4	22,7
Dąbrowice	Przedprodukcyjny	20,7	19,7	18,4	17,5	16,8	16,6
	Produkcyjny	58,6	59,6	59,9	60,7	61,0	60,9
	Poprodukcyjny	20,7	20,7	21,6	21,8	22,2	22,5
Krośniewice	Przedprodukcyjny	18,4	17,8	17,6	17,5	17,0	16,8
	Produkcyjny	63,3	63,7	63,4	63,2	63,1	62,7
	Poprodukcyjny	18,3	18,5	19,0	19,4	19,9	20,5
Krzyżanów	Przedprodukcyjny	19,7	19,3	18,5	17,2	16,5	16,2
	Produkcyjny	61,8	63,1	63,5	64,3	64,6	64,5
	Poprodukcyjny	18,5	17,6	18,1	18,5	18,9	19,3
Kutno	Przedprodukcyjny	19,3	19,1	18,5	18,1	17,7	17,5
	Produkcyjny	64,0	64,7	64,8	65,4	65,2	65,1
	Poprodukcyjny	16,7	16,3	16,6	16,6	17,0	17,4
Lanięta	Przedprodukcyjny	22,8	22,4	21,5	21,4	20,9	20,1
	Produkcyjny	61,5	61,2	61,4	61,4	62,1	62,4
	Poprodukcyjny	15,7	16,4	17,1	17,2	17,0	17,5
Nowe Ostrowy	Przedprodukcyjny	19,2	19,2	19,2	18,1	17,9	17,1
	Produkcyjny	62,5	62,9	62,4	63,0	62,8	62,9
	Poprodukcyjny	18,3	18,0	18,4	18,9	19,3	20,0
Oporów	Przedprodukcyjny	19,7	18,8	18,0	17,9	17,7	17,5
	Produkcyjny	61,4	61,7	62,5	62,2	62,2	62,6
	Poprodukcyjny	18,9	19,5	19,5	19,9	20,1	19,9
Strzelce	Przedprodukcyjny	19,7	19,1	19,2	18,7	17,7	17,4
	Produkcyjny	61,9	62,7	62,9	62,7	63,7	63,5
	Poprodukcyjny	18,4	18,2	17,9	18,6	18,6	19,1
Żychlin	Przedprodukcyjny	16,3	16,0	15,7	15,4	15,2	15,1
	Produkcyjny	64,2	64,5	64,0	63,8	63,4	62,8
	Poprodukcyjny	19,5	19,5	20,3	20,8	21,4	22,1
Góra Świętej Małgorzaty	Przedprodukcyjny	20,5	20,3	19,8	19,3	19,1	18,9
	Produkcyjny	59,0	59,1	59,4	60,0	60,1	59,8
	Poprodukcyjny	20,5	20,6	20,8	20,7	20,8	21,3
Witonia	Przedprodukcyjny	18,6	18,5	17,7	17,3	16,7	16,1
	Produkcyjny	62,3	62,6	63,2	63,3	63,6	64,2
	Poprodukcyjny	19,1	18,9	19,1	19,4	19,7	19,7
Suma	Przedprodukcyjny	18,7	18,3	17,9	17,4	17,0	16,7
	Produkcyjny	62,4	62,9	63,0	63,1	63,1	63,0
	Poprodukcyjny	18,9	18,8	19,2	19,5	19,8	20,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS, Bank Danych Lokalnych

Edukacja i wykształcenie

W pobliżu terenu objętego LSR istnieje bardzo mało placówek zajmujących się opieką nad dziećmi do lat 3. Na terenie objętym LSR niedostatecznie rozwija się edukacja przedszkolna. W latach 2012-2013 na terenie żadnej z gmin nie uruchomiono nowych przedszkoli. Najwięcej przedszkoli znajduje się w Gminie Żychlin. Istnieją również Gminy, w których nie funkcjonuje żadne przedszkole: Witonia, Oporów, Krzyżanów i Bedlno. Odsetek dzieci w wieku 3-6 lat objętych wychowaniem przedszkolnym na terenie objętym LSR w 2012 r. wynosił 51,0%, natomiast w 2014 roku jedynie 42,5%. Na terenie gmin objętych LSR Stowarzyszenia Rozwoju Gmin „CENTRUM” znajdują się 32 szkoły podstawowe i 16 szkół gimnazjalnych. W 2014/2015 roku do szkół podstawowych uczęszczało 3 153 dzieci z terenu LSR, natomiast do szkół gimnazjalnych 1 724 uczniów. W ciągu ostatnich trzech lat liczba uczniów w gminach terenu objętego LSR w szkołach podstawowych najpierw spadła o 91 uczniów, po czym wzrosła o 125 uczniów, natomiast w szkołach gimnazjalnych spadła o 184 uczniów. Na terenie objętych Lokalną Strategią Rozwoju znajduje się 6 szkół ponadgimnazjalnych prowadzących kształcenie ogólne i zawodowe. W latach 2011/2012 – 2012/2013 odnotowano utrzymujący się spadek liczby uczniów w szkołach ponadgimnazjalnych technicznych i zawodowych.

Rynek pracy

Stopa bezrobocia na obszarze objętym LSR od 2009 r. do 2014 r. w związku z kryzysem ekonomicznym wzrosła z poziomu 11,6% do 12,5% natomiast w roku 2014 spadła do 10,7 %. Najwięcej osób bezrobotnych zamieszkuje gminę Żychlin, gdzie w 2010 r. osiągnęło ilość 1059 osób. Najniższe bezrobocie zaobserwowano w gminie Dąbrowice, gdzie w 2014 r. było 126 osób bez pracy. We wszystkich latach wśród bezrobotnych dominują kobiety.

Tabela 14. Liczba bezrobotnych w gminach obszaru objętego LSR w latach 2009-2014.

Gmina	Zmienna	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Bedlno	Ogółem	339	317	329	334	335	309
	Mężczyźni	167	157	152	174	165	160
	Kobiety	172	160	177	160	170	149
Dąbrowice	Ogółem	130	129	144	133	147	126
	Mężczyźni	66	57	64	58	71	62
	Kobiety	64	72	80	75	76	64
Krośniewice	Ogółem	857	844	870	905	928	820
	Mężczyźni	393	369	362	403	409	371
	Kobiety	464	475	508	502	519	449
Krzyżanów	Ogółem	301	281	290	349	312	319
	Mężczyźni	160	118	123	169	146	150
	Kobiety	141	163	167	180	166	169
Kutno	Ogółem	625	629	631	687	690	546
	Mężczyźni	292	285	263	303	309	265
	Kobiety	333	344	368	384	381	281
Lanięta	Ogółem	219	232	223	206	259	224
	Mężczyźni	110	116	119	109	149	117
	Kobiety	109	116	104	97	110	107
Nowe Ostrowy	Ogółem	391	354	372	369	393	298
	Mężczyźni	179	162	159	172	184	142
	Kobiety	212	192	213	197	209	156
Oporów	Ogółem	174	175	161	173	161	133
	Mężczyźni	93	88	82	88	91	76
	Kobiety	81	87	79	85	70	57
Strzelce	Ogółem	306	300	341	335	360	270

	Mężczyźni	156	140	156	161	186	123
	Kobiety	150	160	185	174	174	147
Żychlin	Ogółem	1 048	1 059	1 049	1 011	1 039	975
	Mężczyźni	465	450	424	445	453	424
	Kobiety	583	609	625	566	586	551
Góra Świętej Małgorzaty	Ogółem	162	160	198	195	198	169
	Mężczyźni	84	76	93	95	97	88
	Kobiety	78	84	105	100	101	81
Witonia	Ogółem	196	196	189	203	214	175
	Mężczyźni	98	101	81	98	101	91
	Kobiety	98	95	108	105	113	84
Suma	Ogółem	4 748	4 676	4 797	4 900	5 036	4 364
	Mężczyźni	2 263	2 119	2 078	2 275	2 361	2 069
	Kobiety	2 485	2 557	2 719	2 625	2 675	2 295
Udział bezrobotnych w liczbie ludności	%	11,6	11,2	11,6	11,9	12,5	10,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL, dane na 2014 r.

Osób pracujących na terenie gmin należących do LGD w 2014 r. było 6 089 z czego 52,3% stanowili mężczyźni. Przez cały okres od 2009 r. do 2014 r. w strukturze pracujących dominują mężczyźni.

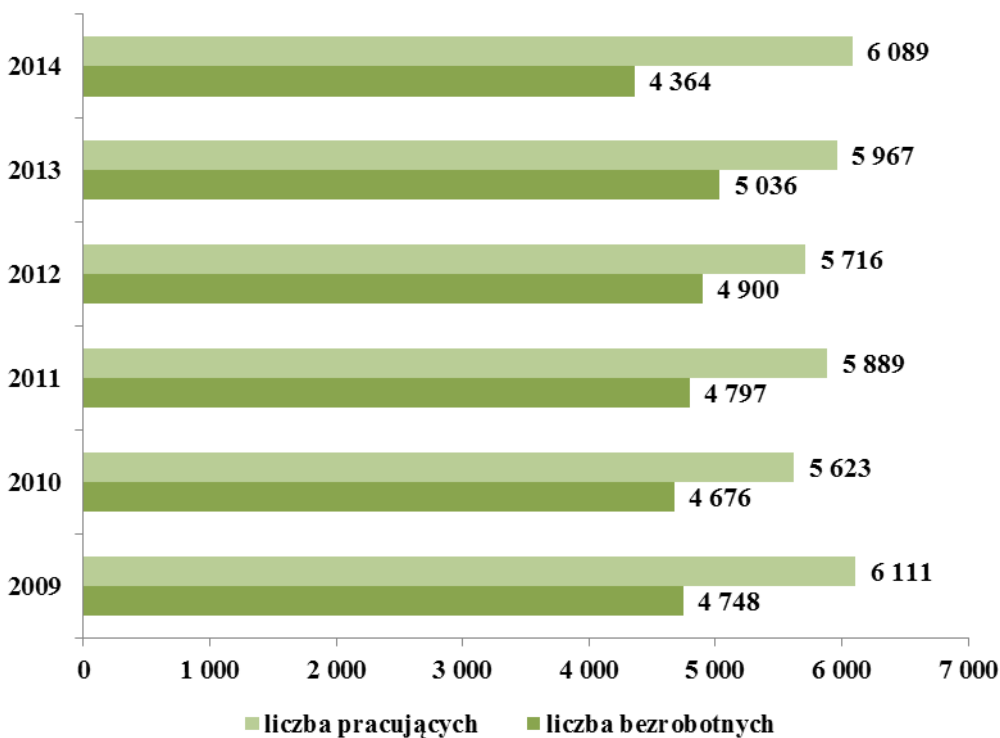
Tabela 15. Pracujący w gminach obszaru objętego LSR w latach 2009-2014.

Gmina	Zmienna	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Bedlno	Ogółem	528	449	520	522	583	528
	Mężczyźni	254	184	236	223	247	199
	Kobiety	274	265	284	299	336	329
Dąbrowice	Ogółem	106	114	110	100	102	97
	Mężczyźni	39	46	41	35	33	33
	Kobiety	67	68	69	65	69	64
Krośniewice	Ogółem	1104	975	962	910	974	960
	Mężczyźni	598	567	563	533	571	553
	Kobiety	506	408	399	377	403	407
Krzyżanów	Ogółem	466	450	404	256	240	274
	Mężczyźni	150	157	156	124	113	121
	Kobiety	316	293	248	132	127	153
Kutno	Ogółem	459	483	708	713	711	673
	Mężczyźni	268	271	451	426	413	390
	Kobiety	191	212	257	287	298	283
Lanięta	Ogółem	192	187	194	219	230	253
	Mężczyźni	50	44	51	55	70	77
	Kobiety	142	143	143	164	160	176
Nowe Ostrowy	Ogółem	157	187	191	209	195	216
	Mężczyźni	48	66	88	86	81	83
	Kobiety	109	121	103	123	114	133
Oporów	Ogółem	126	111	106	123	112	134
	Mężczyźni	39	33	34	41	27	32
	Kobiety	87	78	72	82	85	102

Strzelce	Ogółem	373	344	392	335	469	490
	Mężczyźni	180	172	218	166	258	267
	Kobiety	193	172	174	169	211	223
Żychlin	Ogółem	2 159	1 891	1 849	1 862	1 922	2 010
	Mężczyźni	1 311	1 169	1 129	1 145	1 150	1 201
	Kobiety	848	722	720	717	772	809
Góra Świętej Małgorzaty	Ogółem	255	235	253	286	276	284
	Mężczyźni	128	99	114	139	131	145
	Kobiety	127	136	139	147	145	139
Witonia	Ogółem	186	197	200	181	153	170
	Mężczyźni	81	92	104	94	78	86
	Kobiety	105	105	96	87	75	84
Suma (osoby)	Ogółem	6 111	5 623	5 889	5 716	5 967	6 089
	Mężczyźni	3 146	2 900	3 185	3 067	3 172	3 187
	Kobiety	2 965	2 723	2 704	2 649	2 795	2 902

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL, dane na 2014 r.

Wykres 2. Liczba bezrobotnych do liczby ludności pracującej w latach 2009-2014.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL, dane na 2014 r.

Wykres 3. Struktura pracujących według płci w latach 2009-2014.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL, dane na 2014 r.

Monitorowaniem zawodów deficytowych i nadwyżkowych na lokalnym rynku zajmuje się Powiatowy Urząd Pracy, który w sprawozdaniu, na podstawie współpracy z pracodawcami, dookreślił typy zawodów nadwyżkowych w roku 2014.

Tabela 16. Barometr Zawodów Deficytowych i Nadwyżkowych w 2014 r.

Zawody deficytowe	Zawód zrównoważony	Zawód nadwyżkowy
<ul style="list-style-type: none"> - robotnik magazynowy, - brukarz, - kasjer - sprzedawca, - rzeźnik – wędliniarz, - rozbieracz – wykrawacz, - pomocniczy robotnik przy konserwacji terenów zieleni 	<ul style="list-style-type: none"> - Inżynierowie – różne specjalności, - Specjaliści – różne specjalności. 	<ul style="list-style-type: none"> - logistyk, - betoniarz – zbrojarz, - robotnik drogowy, - elektryk instalacji elektrycznych, - kierowca samochodu osobowego, - pielęgniarka, - administrator baz danych.

Źródło: Sprawozdanie z działalności Powiatowego Urzędu Pracy w Kutnie w 2014 roku.

Infrastruktura społeczna

W latach 2012-2014 odnotowano spadek liczby gospodarstw domowych oraz osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej. Domy pomocy społecznej na terenie objętym LSR Stowarzyszenia Rozwoju Gmin „CENTRUM” znajdują się jedynie w gminie Bedlno (2 obiekty) oraz Łanięta i Góra Św. Małgorzaty (po 1 obiekcie). Łączna ilość miejsc w placówkach wynosiła w 2014 roku 374 (od 2012 r. zwiększyła się o 5 miejsce). Obecnie wszystkie miejsca w ośrodkach są zajęte.

Charakterystyka gospodarki/przedsiębiorczości

Na terenie objętym LSR w 2014 roku zarejestrowanych było 3 598 podmiotów gospodarki narodowej (według wpisu do Rejestru REGON). Najwięcej podmiotów zarejestrowanych jest w gminie Krzyżanów – 655 oraz Żychlin – 814. Najmniej podmiotów zarejestrowanych jest w gminie Bedlno – 77 i Łanięta - 104. Na obszarze najwięcej jest przedsiębiorstw zajmujących się handlem hurtowym i detalicznym, naprawą pojazdów, przetwórstwem przemysłowym oraz budownictwem i działalnością profesjonalną, naukową i techniczną. Na terenie powiatu działają duże przedsiębiorstwa przemysłowe o znaczącej pozycji rynkowej.

Rozwiniętą funkcję przemysłową skupia miasto Kutno oraz jego najbliższe sąsiedztwo. Obszar LSR posiada dobre warunki glebowe do rozwoju rolnictwa. Konieczna jest promocja lokalnej produkcji roślinnej i zwierzęcej, rozwój przedsiębiorstw w zakresie przetwórstwa rolno-spożywczego, w tym punkty skupu. W dalszym ciągu problemem jest niewystarczająca ilość zakładów produkcyjnych oraz możliwość pozyskania inwestorów zewnętrznych. Gminy posiadają uzbrojone tereny pod inwestycje, jednak w dalszym ciągu są one niewykorzystane. Problemem w obszarze rozwoju przedsiębiorczości jest niska atrakcyjność inwestycyjna powiatu dla potencjalnych inwestorów oraz w dalszym ciągu niewystarczające wsparcie dla mikro i małych przedsiębiorstw z terenu powiatu. Istnieje potrzeba promocji terenów inwestycyjnych i zachęty inwestorów do stworzenia nowych miejsc pracy na terenie gmin.

IV. ANALIZA SWOT

Analiza SWOT jest ściśle powiązana z diagnozą obszaru i ludności oraz z celami i wskaźnikami co obrazuje Tabela 18.

Tabela 17. Analiza SWOT

Mocne strony	Słabe strony	Odniesienie do diagnozy
<ul style="list-style-type: none"> - Położenie w centrum kraju, bliskość aglomeracji takich jak Warszawa, Łódź, Poznań; - Korzystne położenie względem ośrodków miejskich oraz sieci komunikacyjnej; 	<ul style="list-style-type: none"> - zły stan nawierzchni dróg; - Problem z transportem publicznym wewnątrz gmin, a także z miastami; - Specyficzne uwarunkowania gminne tj. rolnicze, bez dobrej infrastruktury komunikacyjnej. 	Rozdział 1,8
<ul style="list-style-type: none"> - Zasoby przyrodnicze; - Tradycyjne gospodarstwa rodzinne; - Gleby o wysokich klasach; 	<ul style="list-style-type: none"> - Niska lesistość 	Rozdział 3.2, 3.4, 3.5
<ul style="list-style-type: none"> - Teren pod przyszłe elektrownie wiatrowe; - Czyste środowisko; 	<ul style="list-style-type: none"> - Niewykorzystanie alternatywnych źródeł energii; - Niska świadomość ekologiczna wśród mieszkańców; - Niedoinwestowana ochrona środowiska; - Niebezpieczne dla zdrowia pokrycia dachowe; 	Rozdział 3.7
<ul style="list-style-type: none"> - Bogata historia regionu i tradycje; - Miejsca historycznych walk; - Atrakcyjne zasoby historyczno-kulturowe; - Cykliczne imprezy o znaczeniu regionalnym i ponadregionalnym; - Atrakcyjne w skali kraju i Europy zabytki; 	<ul style="list-style-type: none"> - Niewystarczająca ilość lub zły stan ośrodków kultury, centrów rekreacji, etc. - Niewystarczająca ilość miejsc do spędzania wolnego czasu; 	Rozdział 4
<ul style="list-style-type: none"> - Potencjał dla rozwoju turystyki; - Budowa tras i infrastruktury rowerowej w ramach projektu „EuroVelo” w gminach obszaru SRGC; 	<ul style="list-style-type: none"> - Mała ilość naturalnych zbiorników wodnych; - Słabo rozwinięta baza noclegowa i turystyczna; - Słabo rozwinięta infrastruktura rekreacyjna; - Mało obiektów gastronomicznych; - Niewystarczająca ilość szlaków turystycznych i rekreacyjnych; - Niedostatecznie rozwinięty system informacji turystycznej i promocji regionu 	Rozdział 5
<ul style="list-style-type: none"> - Spadek liczby bezrobotnych; 	<ul style="list-style-type: none"> - Starzejące się społeczeństwo; - Wyludnienie, emigracja; 	Rozdział 6
<ul style="list-style-type: none"> - Silne zaangażowanie szkół w życie kulturalne, sportowe i społeczne; 	<ul style="list-style-type: none"> - Niedostosowana oferta szkolnictwa zawodowego do oczekiwań rynku pracy w regionie; 	Rozdział 7 Rozdział 8

	<ul style="list-style-type: none"> - Niezadawalający stan infrastruktury edukacyjnej oraz wyposażenia obiektów szkolnych; - Braki w infrastrukturze żłobkowej i przedszkolnej. 	
<ul style="list-style-type: none"> - Uzbrojone tereny pod inwestycje; - Dobrze prosperujące firmy i przedsiębiorstwa; - Wzrost liczby działalności gospodarczych, w tym rozwój mikroprzedsiębiorstw; 	<ul style="list-style-type: none"> - Mało zakładów produkcyjnych; - Bezrobocie strukturalne; - Mało terenów gminnych pod inwestycje; - Niewykorzystanie istniejących terenów gminnych; - Problem z pozyskaniem inwestorów zewnętrznych; - Słabe wykorzystanie strefy ekonomicznej i jej uwarunkowań; - Słabo rozbudowana sieć gazowa i kanalizacyjna; - Niskie wsparcie dla Podmiotów Ekonomii Społecznej; - Mało punktów skupów i zakładów przetwórczych, które tworzyłyby rynek zbytu dla produktów rolnych; 	Rozdział 10

SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> - realizacja projektów w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2014-2020; - możliwość pozyskiwania środków finansowanych z innych źródeł zewnętrznych; - dostępność środków pochodzących z UE w ramach nowej perspektywy 2014-2020 na wsparcie efektywności energetycznej, edukacji, kultury, turystyki, zdrowia, rozwoju społecznego, etc. - budowa tras i infrastruktury rowerowej w ramach projektu „EuroVelo” w gminach obszaru SRGC - rozwój bazy hotelowej i turystycznej; - rosnąca popularność turystyki; - zainteresowanie kulturą i historią; - wzrost bezpieczeństwa na terenie objętym LSR; - Bliskość Łódzkiej Strefy Ekonomicznej i autostrady; - wzrost atrakcyjności terenów położonych wzdłuż autostrady. 	<ul style="list-style-type: none"> - Ograniczone środki finansowe na wsparcie infrastruktury drogowej w nowej perspektywie finansowej UE; - Niski poziom opłacalności produkcji rolnej; - Degradacja środowiska i dewastacja zabytków; - Ciągłe utrzymujący się wysoki stopień bezrobocia; - Niewystarczający dostęp do specjalistycznych usług medycznych; - Ogólnokrajowe czynniki demograficzne (ujemny przyrost naturalny i np. zagrożenia dla edukacji: spadająca liczba uczniów o jedną czwartą w szkołach podstawowych i ponad 30% w gimnazjach)

Źródło: Opracowanie własne.

V. CELE I WSKAŹNIKI

1. Logika realizacji LSR.

Cele główne LSR wskazują, że dla rozwoju obszaru LGD największe znaczenie ma: rozwój przedsiębiorczości i rozwój lokalny (zarówno kapitału ludzkiego jak również infrastrukturalny). Założenia będą realizować cele szczegółowe, wyznaczone na podstawie przeprowadzonej diagnozy obszaru i analizy SWOT. Pierwszy cel szczegółowy odnosi się do przedsiębiorczości. Dane statystyczne wskazują, że na obszarze LGD średnia liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności oraz liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 1 000 mieszkańców jest niższa niż w Polsce i województwie łódzkim. Również lokalna społeczność w czasie trwania konsultacji społecznych wskazywała, że problemami obszaru są niska przedsiębiorczość oraz brak miejsc pracy. Można to stwierdzić na podstawie spotkań gminnych, badań ankietowych, wywiadów oraz innych form partycypacji społecznej. Odpowiedzią na tak zdiagnozowane problemy jest wyznaczenie w Strategii przedsięwzięć związanych z pobudzaniem i wzmacnianiem przedsiębiorczości, a także rozwijaniem współpracy wewnątrz sektora gospodarczego.

Lokalna społeczność obszaru naszej LGD dostrzegła potencjał obszaru, zwraca jednak uwagę na niedostateczne jego wykorzystanie. Jako problemy obszaru w tej dziedzinie wskazywano zbyt małą promocję zasobów lokalnego dziedzictwa oraz niewystarczające wykorzystanie obecnie istniejącej infrastruktury lokalnej. Wynikiem tego, przedsięwzięcia odzwierciedlone w budżecie mają przyczynić się do poprawy infrastruktury drogowej, budowy lub przebudowy obiektów lub miejsc infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i kulturalnej, zachowania dziedzictwa lokalnego. Wzrost przedsiębiorczości wskazywany był w trakcie konsultacji społecznych jako jeden z głównych celów, który powinien zostać osiągnięty w wyniku realizacji LSR i przedsięwzięcia zaplanowane w ramach celów szczegółowych kompleksowo się do tego przyczynią.

Cele LSR realizowane będą również dzięki projektom współpracy. W ramach drugiego celu ogólnego zrealizowane zostanie przedsięwzięcie polegające na utworzeniu siłowni na świeżym powietrzu. Projekt zostanie zrealizowany przy współpracy Lokalnych Grup Działania z województwa łódzkiego. Przedsięwzięcie przyczyni się do rozwoju infrastruktury rekreacyjnej na obszarze LGD natomiast do wzrostu aktywności fizycznej mieszkańców i większej integracji społeczności lokalnej.

Na skutek zrealizowania celów ogólnych oraz odnoszących się do nich celów szczegółowych i przedsięwzięć oraz osiągnięcia wyznaczonych wartości wskaźników nastąpi zniwelowanie problemów zidentyfikowanych na pierwszym etapie prac nad LSR.

Cele, przedsięwzięcia i wskaźniki są adekwatne do: - **diagnozy**, co obrazuje Tabela 18 (Matryca logiczna powiązań diagnozy obszaru i ludności, analizy SWOT oraz celów, przedsięwzięć i wskaźników LSR; - wniosków z konsultacji; przy określaniu celów, przedsięwzięć i wskaźników LGD uwzględniła wnioski z konsultacji społecznych - **analizy SWOT** co obrazuje Tabela 17.), - **grup docelowych**, co obrazuje Tabela 30 ; **obszarów interwencji**, co obrazuje Tabela 19.

2. Proces formułowania celów ogólnych, celów szczegółowych i przedsięwzięć dla potrzeb LSR.

Na podstawie przeprowadzonej diagnozy i wniosków z analizy SWOT obszaru LGD sformułowano cel ogólny oraz dwa cele szczegółowe w ramach LSR. Ich realizacja wpłynie na zniwelowanie problemów dotyczących lokalną społeczność dzięki wykorzystaniu wskazanych potencjałów. Wyznaczone cele realizowane będą zgodnie z wyznaczonym przez Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 celem szczegółowym 6B *wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich* w ramach priorytetu 6 *wspieranie włączenia społecznego, ograniczenia ubóstwa i rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich* i wyznaczonych celów przekrojowych: innowacyjności, ochrony środowiska, łagodzenia zmian klimatu.

Tabela 18. przedstawia ciąg przyczynowo – skutkowy zaplanowanych w LSR celów, przedsięwzięć i wskaźników. Takie cele wzięły się z diagnozy obszaru oraz odzwierciedlają konsultacje przeprowadzone na obszarze LSR.

Tabela 18. Matryca logiczna powiązań diagnozy obszaru i ludności, analizy SWOT oraz celów i wskaźników.

Zidentyfikowane problemy/wyzwania społeczno-ekonomiczne	Cel ogólny	Cele szczegółowe	Planowane przedsięwzięcia	Produkty	Rezultaty	Oddziaływanie	Czynniki zewnętrzne mające wpływ na relację działań i osiągnięcie wskaźników
<ul style="list-style-type: none"> - Niewykorzystanie terenów gminnych pod inwestycje; -Słabe wykorzystanie strefy ekonomicznej i jej uwarunkowań; - Problem z pozyskaniem inwestorów zewnętrznych; - Mało zakładów produkcyjnych; -Mało punktów skupów i zakładów przetwórczych, które tworzyłyby rynek zbytu dla produktów rolnych; -Niedostosowana oferta szkolnictwa zawodowego do oczekiwań rynku pracy w regionie; - Bezrobocie strukturalne. -Słabo rozbudowana sieć gazowa i kanalizacyjna; -Niskie wsparcie dla Podmiotów Ekonomii Społecznej 	<p>Tworzenie potencjału dla rozwoju lokalnej gospodarki i tworzenie miejsc pracy</p>	Rozwój lokalnej przedsiębiorczości	<p>PRZEDSIĘWZIĘCIE I. PRZEDSIĘBIORCZE "CENTRUM"</p>	<ul style="list-style-type: none"> -operacje polegające na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa - operacje polegające na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa 	<ul style="list-style-type: none"> - utworzone miejsca pracy 	<ul style="list-style-type: none"> - wzrost liczby inicjatyw gospodarczych 	<ul style="list-style-type: none"> -zmiany ekonomiczno - społeczne zachodzące w kraju i na świecie, - dostępność do klienta, -dogodna lokalizacja, wielkość i rodzaj rynku - niewystarczający poziom usług, - przychylność instytucji i poparcie społeczności lokalnej
		Podnoszenie kompetencji i promocja lokalnej przedsiębiorczości		<ul style="list-style-type: none"> - szkolenia dla przedsiębiorców i osób zamierzających podjąć działalność gosp. 	<ul style="list-style-type: none"> -podniesienie wiedzy, umiejętności, - zwiększenie szans na rynku pracy 	<ul style="list-style-type: none"> - wzrost liczby inicjatyw gospodarczych 	<ul style="list-style-type: none"> -kwalifikacje pracowników na rynku pracy, -możliwość rozwoju rynku,- potrzeba samorealizacji i rozwoju osobistego,

<p>- Niedostateczna integracja i współpraca pomiędzy różnymi środowiskami lokalnymi.</p>		<p>Pobudzenie zaangażowania mieszkańców dla oddolnych inicjatyw lokalnych</p>		<p>operacje promujące (publikacje) - wyposażenie podmiotów działających w sferze kultury w ramach realizacji LSR</p>	<p>- osoby biorące udział uczestniczące w wydarzen. - osoby korzystające z wyposażenia w ramach realizacji LSR w podmiotach</p>	<p>- wzrost liczby przedsięwzięć społecznych, kulturalnych, infrastrukturalnych</p>	<p>- chęć polepszenia jakości i warunków życia społeczeństwa, - właściwa promocja przedsięwzięć, - Zniechęcenie mieszkańców, zanikanie więzi społecznych i tożsamości regionalnej</p>
<p>- Niewystarczająca ilość lub zły stan ośrodków kultury oraz miejsc do spędzania wolnego czasu; - Mało rozwinięta baza noclegowa; - Niewystarczająca ilość szlaków turystycznych i rekreacyjnych - Niedostatecznie rozwinięty system informacji turystycznej i promocji regionu</p>	<p>Rozwój lokalny na obszarze LGD</p>	<p>Rozwój infrastruktury lokalnej</p>	<p style="text-align: center;">PRZEDSIĘWZIĘCIE II. LGD "CENTRUM" – NASZE ATUTY</p>	<p>- operacje dotyczące rozwoju obiektów lub miejsc infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i kulturalnej</p>	<p>- osoby korzystające z obiektów lub miejsc infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i kulturalnej</p>		<p>- pomoc władz samorządowych i innych instytucji, - warunki lokalowe i atrakcyjność terenów, - dobra współpraca partnerów projektu, - poparcie i potrzeby lokalnej społeczności</p>
<p>- Specyficzne uwarunkowania gminne tj. gminy rolnicze, bez dobrej infrastruktury komunikacyjnej; - Zły stan nawierzchni dróg; - Problem z transportem publicznym wewnątrz gmin, a także z miastami;</p>				<p>- operacje w zakresie infrastruktury drogowej w zakresie włączenia społecznego</p>	<p>- osoby korzystające z nowej lub zmodernizowanej infrastruktury</p>		<p>- oferta cenowa na inwestycje, - lokalne potrzeby,</p>
<p>- Zły stan lokalnych zabytków tworzących dziedzictwo kulturowe na obszarze LGD; - Niedostatecznie wykorzystany potencjał turystyczny.</p>				<p>- zabytki poddane pracom konserwatorskim lub restauratorskim w wyniku wsparcia otrzymanego w ramach realizacji strategii</p>	<p>- osoby odwiedzające zabytki i obiekty</p>		<p>- Zmniejszenie się bądź wzrost liczby osób podróżujących po Polsce. - jakość oferty turystycznej, - promocja regionu,</p>

3. Cele i komplementarność w LSR.

Cele i przedsięwzięcia LSR są zbieżne z wszystkimi trzema celami przekrojowymi PROW 2014-2020 tj. ochrona środowiska, przeciwdziałanie zmianom klimatu oraz innowacyjność, a kryteria wyboru oraz wskaźniki LSR zapewniają bezpośrednie osiągnięcie wskaźników określonych dla tych celów.

Na podstawie corocznej ewaluacji wskaźników LGD będzie monitorować założone do osiągnięcia wskaźniki. Osiąganie wskaźników będzie mierzone na różnych „poziomach” wdrażania strategii (produkt – operacje i przedsięwzięcia, rezultat – cel szczegółowy, oddziaływania – cel ogólny).

Proces ustalania celów i formułowania przedsięwzięć oparty był o test „SMART”, czyli przyjęte w LSR cele są: **S(pecific)** – konkretne, stanowią rozwiązanie dla określonych w strategii problemów i wyzwań opisanych w diagnozie obszaru LGD. **M(easurable)** – mierzalne poprzez założone wskaźniki; źródła pozyskania danych do pomiaru wskaźników wskazane zostały w tabeli nr 30. **A(mbitious)** – ambitne poprzez wizję i misję LGD "CENTRUM". **R(ational)** – możliwe do osiągnięcia w perspektywie realizacji LSR oraz **T(ime)** – mają określoną perspektywę czasową do 2023 roku.

Do oceny działań podejmowanych w ramach LSR zostaną użyte wskaźniki osiągnięcia celu (tj. projektowe, wynikające z interwencji) oraz wskaźniki kontekstowe (tj. ukazujące tło sytuacji społeczno-ekonomicznej, co jest przydatne podczas oceny efektów i umożliwia porównanie osiągniętych efektów w wyniku realizacji polityk z ogólnymi trendami panującymi na danym obszarze/bądź w danym sektorze), pochodzące ze źródeł statystyki publicznej.

Wskaźniki osiągnięcia celu (projektowe), których źródłem są zasoby statystyki publicznej

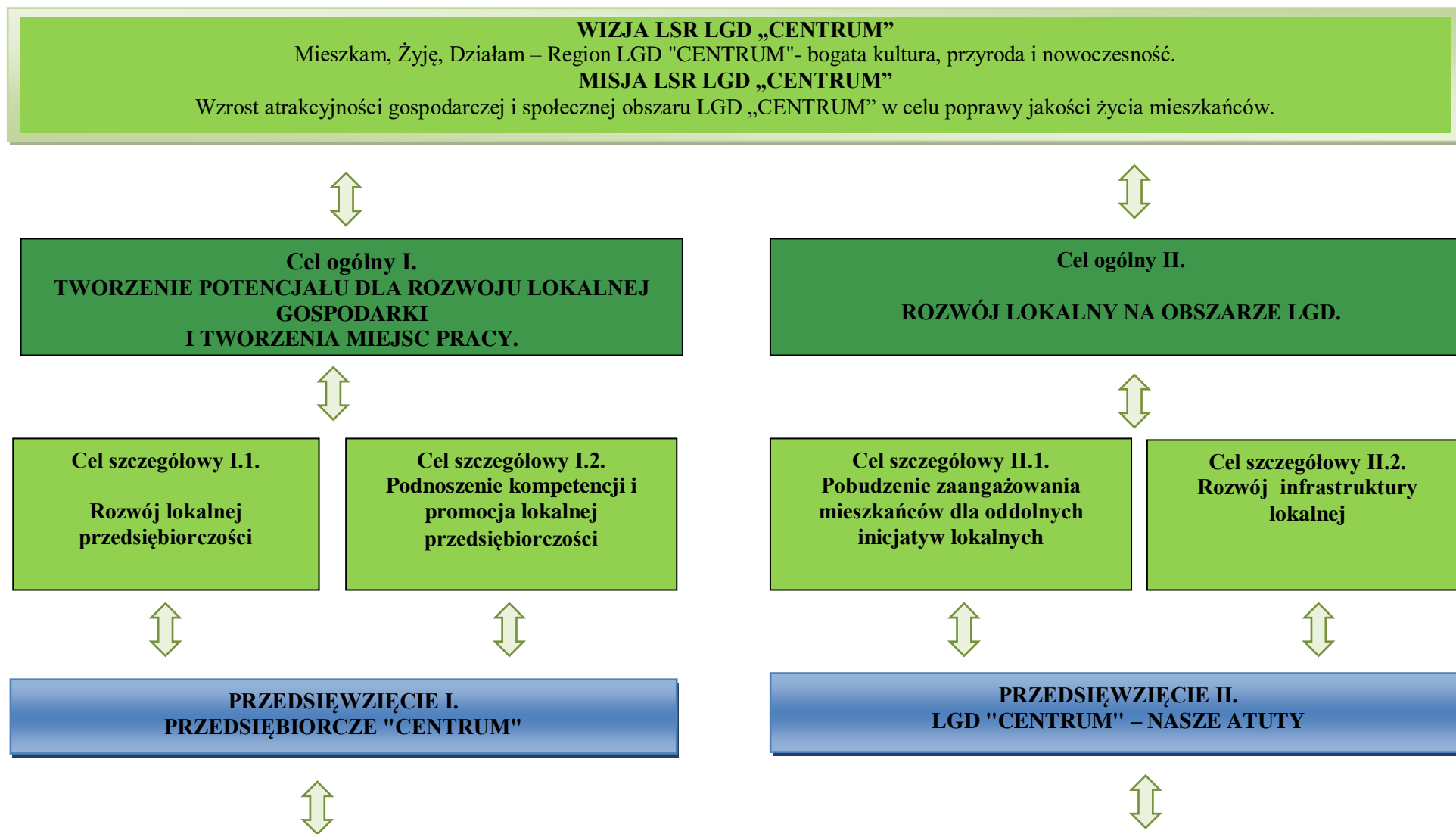
- 1) Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 1 000 mieszkańców w wieku produkcyjnym (Źródło: BDL, GUS)
- 2) Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej (źródło: Beneficjent).

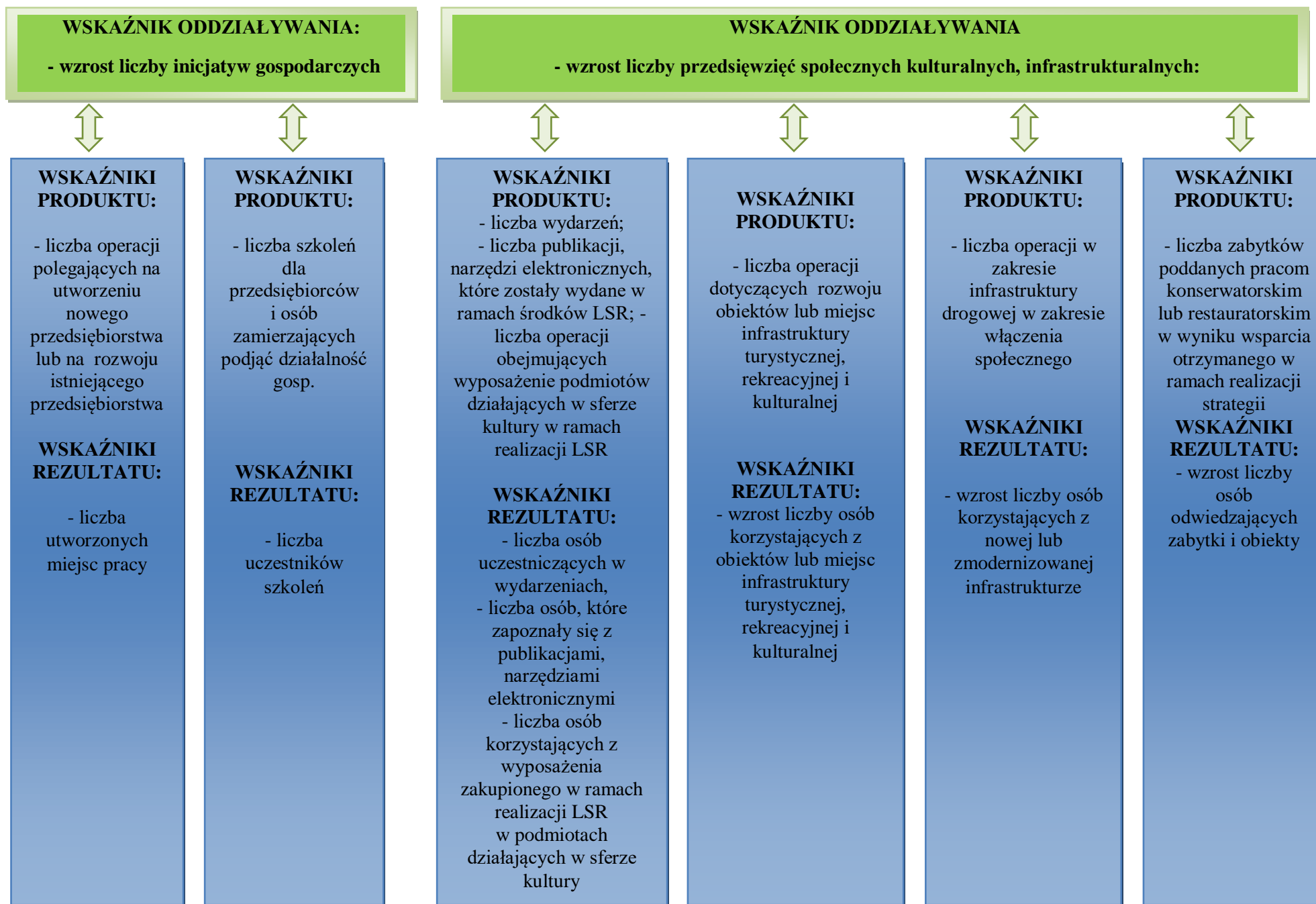
Oprócz ww. wskaźników statystycznych, wskaźniki projektowe są zamieszczone w Tabeli 20. w których źródłem informacji są dane pochodzące bezpośrednio od Beneficjentów.

Proponowane wskaźniki kontekstowe nakreślają sytuację społeczno-ekonomiczną gmin wchodzących w skład LGD. Dane do wskaźników kontekstowych pochodzą z zasobów statystyki publicznej. Analiza danych zastanych (desk research) stanowi komplementarny element monitoringu i ewaluacji planowanych interwencji. Pozwala bowiem na wnioskowanie dotyczące trendów, przebiegu i efektach planowanych działań.

- 1) Liczba ludności w poszczególnych gminach należących do LGD (źródło: BDL, GUS)
- 2) Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym (źródło: Strateg, GUS)
- 3) Liczba mieszkań na 1000 mieszkańców (źródło: Strateg, GUS)

Rysunek 5. Logika interwencji planowanych do przeprowadzenia w ramach realizacji LSR LGD „CENTRUM”.

4. Przypisanie wskaźników do celów ogólnych i szczegółowych oraz przedsięwzięć.

Tabela 19. Obszary interwencji planowanych do przeprowadzenia w ramach realizacji LSR wspólnie dla wszystkich celów szczegółowych

PRZEDSIĘWZIĘCIE I. PRZEDSIĘBIORCZE "CENTRUM"				
Cele szczegółowe	Wskaźniki produktów	Wartości docelowe w roku 2023	Planowana wartość pomocy (w ZŁ./EUR)	Planowane działania
I.1. Rozwój lokalnej przedsiębiorczości	- liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa lub na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	34	5 000 000,00 / 1 250 000,00	- premie na rozpoczęcie działalności gospodarczej - dotacje na rozwój mikro- i małych firm
I.2. Podnoszenie kompetencji i promocja lokalnej przedsiębiorczości	- liczba szkoleń dla przedsiębiorców i osób zamierzających podjąć działalność gosp.	2	10 000,00/ 2 500,00	- doradztwo świadczone przez pracowników biura LGD - szkolenia (realizowane w ramach kosztów aktywizacji)
PRZEDSIĘWZIĘCIE II. LGD "CENTRUM" – NASZE ATUTY				
Cele szczegółowe	Wskaźniki produktów	Wartości docelowe w roku 2023	Planowane wartości pomocy	Planowane działania
II.1. Pobudzenie zaangażowania mieszkańców dla oddolnych inicjatyw lokalnych	- liczba beneficjentów, którym udzielono wsparcia - liczba projektów grantowych - liczba operacji promujących obszar LGD - liczba operacji obejmujących wyposażenie podmiotów działających w sferze kultury w ramach realizacji LSR	-7 - 2 -3 -4	200 000,00/ 50 000,00	- przyznawanie dotacji, - realizacja projektowych grantowych - wydanie i druk materiałów promocyjnych, - wydarzenia kulturalne, - zakup umundurowania dla orkiestry dętej, - pokazy potraw regionalnych, - realizacja projektu edukacyjno- historycznego, - utworzenie platformy multimedialnej, - organizacja szkoleń, warsztatów, - prowadzenie doradztwa, - promowanie dobrych praktyk na stronie internetowej LGD,

II.2.Rozwój infrastruktury lokalnej	- liczba operacji dotyczących rozwoju obiektów lub miejsc infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i kulturalnej	38		- budowa, modernizacja placów zabaw,
	-liczba zabytków poddanych pracom konserwatorskim lub restauratorskim w wyniku wsparcia otrzymanego w ramach realizacji strategii	2	5 372 000,00/ 1 343 000,00	- budowa siłowni na świeżym powietrzu, -zagospodarowanie terenu na cele rekreacyjno-kulturalne, - zagospodarowanie terenu przy stawach,
	- liczba operacji w zakresie infrastruktury drogowej w zakresie włączenia społecznego	5		- kompleks rekreacyjno-wypoczynkowy, - budowa parkingu, chodników, przebudowa parkanu przy zabytkowym parku,
	- liczba miejsc infrastruktury rekreacyjnej w ramach projektu współpracy	20	380 000,00/ 95 000,00	- remont kościołów, - przebudowa świetlic wiejskich, strażnic, - operacje dot. infrastruktury drogowej

Źródło: Opracowanie własne

5. SPOSÓB PREZENTACJI CELÓW I WSKAŹNIKÓW W TREŚCI LSR.

Cele i przedsięwzięcia LSR są zbieżne z wszystkimi trzema celami przekrojowymi PROW 2014-2020 tj. ochrona środowiska, przeciwdziałanie zmianom klimatu oraz innowacyjność, a kryteria wyboru oraz wskaźniki LSR zapewniają bezpośrednie osiągnięcie wskaźników określonych dla tych celów.

Tabela 20. Tabela celów i wskaźników Lokalnej Strategii Rozwoju 2015-2023.

1.0	CEL OGÓLNY	TWORZENIE POTENCJAŁU DLA ROZWOJU LOKALNEJ GOSPODARKI I TWORZENIE MIEJSC PRACY						
1.1	CEL	Rozwój lokalnej przedsiębiorczości						
1.2	SZCZEGÓŁOWY	Podnoszenie kompetencji i promocja lokalnej przedsiębiorczości						
		Wskaźnik oddziaływania dla celu ogólnego	Jednostka miary	Stan początkowy 2015 Rok	Plan 2023 rok	Źródło danych/sposób pomiaru		
W1.0	Wzrost liczby inicjatyw gospodarczych		szt.	0	34	Beneficjent		
		Wskaźnik rezultatu dla celów szczegółowych	Jednostka miary	Stan początkowy 2015 Rok	Plan 2023 rok	Źródło danych/sposób pomiaru		
W1.1	Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 1 000 mieszkańców w wieku produkcyjnym		szt.	92	95	BDL, GUS		
W1.2	Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej		szt.	0	3	Beneficjent		
W1.3	Liczba utworzonych miejsc pracy		szt.	0	34	Beneficjent		
W1.4	Liczba uczestników szkoleń		os.	0	50	Beneficjent		
Przedsięwzięcia		Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja itp.)	Wskaźnik produktu nazwa	Jednostka miary	wartość		Źródło danych/sposób pomiaru
						Stan początkowy 2015 Rok	Plan 2023 rok	
1.0.1	Przedsiębiorcze „CENRUM”	Przedsiębiorcy oraz potencjalni przedsiębiorcy	konkurs	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa lub na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	szt.	0	34	Beneficjent/ankieta /sprawozdanie
		Przedsiębiorcy oraz potencjalni przedsiębiorcy	Konkurs/aktywizacja	Liczba szkoleń dla przedsiębiorców i osób zamierzających podjąć działalność gospodarczą	szt.	0	2	Beneficjent, ankieta

2.0	CEL OGÓLNY	ROZWÓJ LOKALNY NA OBSZARZE LGD						
2.1		Pobudzenie zaangażowania mieszkańców dla oddolnych inicjatyw lokalnych						
2.2		Rozwój infrastruktury lokalnej						
		<i>Wskaźnik oddziaływania dla celu ogólnego</i>	<i>Jednostka miary</i>	<i>Stan początkowy 2015 Rok</i>	<i>Plan 2023 rok</i>	<i>Źródło danych/sposób pomiaru</i>		
W2.0	Wzrost liczby przedsięwzięć społecznych, kulturalnych, infrastrukturalnych		szt.	0	30	Beneficjent		
		<i>Wskaźnik rezultatu dla celów szczegółowych</i>	<i>Jednostka miary</i>	<i>Stan początkowy 2015 Rok</i>	<i>Plan 2023 rok</i>	<i>Źródło danych/sposób pomiaru</i>		
W2.1	Wzrost liczby osób uczestniczących w wydarzeniach w stosunku do roku 2015		os.	0	300	Beneficjent		
W2.1	Wzrost liczby osób, które zapoznały się z publikacjami, narzędziami elektronicznymi w stosunku do roku 2015		os.	0	2 500	Beneficjent		
W2.1	Wzrost liczby osób korzystających z wyposażenia zakupionego w ramach realizacji LSR w podmiotach działających w sferze kultury w stosunku do roku 2015		os.	0	100	Beneficjent		
W2.2	Wzrost liczby osób korzystających z obiektów lub miejsc infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i kulturalnej w stosunku do roku 2015		os.	0	2 000	Beneficjent		
W2.2	Wzrost liczby osób korzystających z nowej lub zmodernizowanej infrastruktury drogowej w stosunku do roku 2015		os.	0	1 000	Beneficjent		
W2.2	Wzrost liczby osób odwiedzających zabytki i obiekty w stosunku do roku 2015		os.	0	400	Beneficjent		
Przedsięwzięcia		Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja itp.)	Wskaźnik produktu		wartość		Źródło danych/sposób pomiaru
				nazwa	Jednostka miary	Stan początkowy 2015 Rok	Plan 2023 rok	
2.0.1	LGD „CENTRUM” – NASZE ATUTY	Mieszkańcy obszaru LGD	konkurs grantowy	Liczba operacji promujących obszar LSR	szt.	0	3	Beneficjent
		Mieszkańcy	konkurs grantowy	Liczba operacji	szt.	0	4	Beneficjent

Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność (LSR) objęta Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 Stowarzyszenia Rozwoju Gmin "CENTRUM".

	obszaru LGD		obejmujących wyposażenie podmiotów działających w sferze kultury w ramach realizacji LSR				
	Mieszkańcy obszaru LGD	Konkurs	Liczba operacji dotyczących rozwoju obiektów lub miejsc infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i kulturalnej	szt.	0	38	Beneficjent
		projekt współpracy		szt.	0	20	LGD
	Mieszkańcy obszaru LGD	konkurs	Liczba operacji w zakresie infrastruktury drogowej w zakresie włączenia społecznego	szt.	0	5	Beneficjent
	Mieszkańcy obszaru LGD	konkurs	Liczba zabytków poddanych pracom konserwatorskim lub restauratorskim w wyniku wsparcia otrzymanego w ramach realizacji strategii	szt.	0	2	Beneficjent
SUMA						72	

Źródło: Opracowanie własne

VI. SPOSÓB WYBORU I OCENY OPERACJI ORAZ SPOSÓB USTANAWIANIA KRYTERIÓW WYBORU

Kryteria wyboru operacji zostały opracowane w oparciu o materiały uzyskane w trakcie konsultacji społecznych, opracowanej diagnozy i analizy SWOT z uwzględnieniem zdiagnozowanych problemów i potrzeb społeczności lokalnej. Kryteria będą narzędziem służącym realizacji celów LSR poprzez zapewnienie realizacji poszczególnych wskaźników produktu i rezultatu.

Kryteria wyboru operacji oraz ich procedury zostały opracowane z uwzględnieniem obowiązujących uregulowań prawnych dotyczących Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność (RLKS):

1. Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.
2. Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia z dnia 24 września 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020. – zwane dalej Rozporządzeniem.
3. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) NR 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego.
4. Ustawa z dnia 11 listopada 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020 (Dz. U. z 2014 r. poz. 1146, z poz. zm.)
5. Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz. U. z dnia 18 marca 2015 r. poz. 378)

Głównym celem opracowania kryteriów wyboru operacji we współpracy z lokalną społecznością było określenie, jakie typy operacji oraz z jakiego zakresu powinny być szczególnie premiiowane w ramach przyznawanego wsparcia. Dzięki takiemu podejściu już na początku drogi w tworzeniu LSR mogliśmy określić działania priorytetowe, których zadaniem jest rozwiązanie problemów na obszarze LGD. Opracowane kryteria są ściśle powiązane z celami i grupami docelowymi, do których jest kierowane wsparcie, w zależności od rodzaju beneficjenta, z uwzględnieniem wyników diagnozy i analizy SWOT, określony został poziom maksymalnego dofinansowania jaki może uzyskać wnioskodawca.

SRG "CENTRUM" planuje do rozdysponowania środki na realizację LSR. Pomoc jest przyznawana w wysokości nie wyższej niż:

- 70% kosztów kwalifikowalnych w przypadku podmiotu wykonującego działalność gospodarczą, do której stosuje się przepisy ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej, z tym że w przypadku organizacji pozarządowej, która wykonuje taką działalność gospodarczą- jeżeli organizacja ta ubiega się o pomoc w zakresie określonym w § 2 ust. 1 pkt 2 lit. b i c oraz pkt 3 Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia z dnia 24 września 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 z późn. zmianami;
- 63,63 % kosztów kwalifikowalnych w przypadku jednostek sektora finansów publicznych;
- 100% kosztów kwalifikowalnych – w przypadku:
  - podmiotu niewykonywającego działalności gospodarczej, do której stosuje się przepisy ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej,
  - organizacji pozarządowej, która wykonuje działalność gospodarczą, do której stosuje się przepisy ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej - jeżeli organizacja ta ubiega się o pomoc w zakresie określonym w § 2 ust. 1 pkt 1 oraz 4-8 Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia z dnia 24 września 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 z późn. zmianami.

Ustalono wysokość pomocy na operację z zakresu podejmowania działalności gospodarczej(premia) -100 000 zł./ 25 000,00 EUR.

Pomoc dla jednostek samorządu terytorialnego i dla instytucji kultury, dla których organizatorem jest jst, nie może być przyznawana na operacje w zakresie:

- a) kształtowania przestrzeni publicznej,
- b) budowy, przebudowy lub wyposażenia obiektów pełniących funkcje kulturalne,
- c) odnawiania lub poprawy stanu zabytkowych obiektów budowlanych, służących zachowaniu dziedzictwa kulturowego.

W kryteriach wyboru operacji przewidziano premiowanie operacji z zatrudnieniem wyższym niż wymagane (odpowiedź na małą liczbę miejsc pracy i sezonowość ofert pracy wynikającą z turystycznego charakteru obszaru). Dodatkowo przewidziano premiowanie działalności w zakresie zdefiniowanych w diagnozie branż kluczowych dla rozwoju obszaru, przyjaznych środowisku i wpływających na jego ochronę oraz działań ukierunkowanych na innowacje.

Innowacyjność określona została jako *wdrożenie nowego na danym obszarze lub znacząco udoskonalonego produktu, usługi, procesu lub nowego sposobu wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych bądź kulturowych.*

W LSR zaplanowano do realizacji 2 projekty grantowe, w ramach których będą udzielane granty. W przypadku wszystkich projektów grantowych minimalna i maksymalna wielkość grantu została określona na tym samym poziomie, od 5 000 do 50 000 zł. (1 250 do 12 500 EUR). Zaplanowane w LSR projekty grantowe dedykowane są organizacjom pozarządowym, które bardzo często nie posiadają środków na realizację celów statutowych oraz pokrycia wkładu własnego, co było wielokrotnie podkreślane w trakcie spotkań gminnych, warsztatowych jak również w ankietach.

W związku z czym poziom dofinansowania określono na poziomie do 100%. W ramach grantów punktowane będzie przede wszystkim doświadczenie i kompetencje podmiotów niezbędne do realizacji zadań.

W ramach wszystkich przedsięwzięć, założono premiowanie punktowe tych beneficjentów, którzy zadeklarują wkład własny finansowy na poziomie co najmniej 5% większym niż wymagany.

Szczegółowy opis kryteriów wraz z możliwymi do uzyskania punktami za ich spełnienie, zawierają Karty oceny operacji. Kryteria były wypracowywane w trakcie otwartych spotkań Zespołu ds. LSR.

Oceny oraz wyboru operacji dokonywać będzie Rada LGD na podstawie przyjętych procedur oraz kryteriów stanowiących załącznik do wniosku o wybór LSR. Opracowane procedury zawierają zasady wyboru operacji z uwzględnieniem zachowania parytetów oraz ewentualnych konfliktów interesów, poprzez wypełnianie deklaracji bezstronności (wykluczenie z wyboru osób mogących wpływać na jakość oceny poprzez powiązania rodzinne, sektorowe, biznesowe itd.) oraz każdorazową aktualizację wpisu do rejestru interesów w przypadku wystąpienia zmiany w sytuacji Członka Rady. Osoby stronnicze zostaną wykluczone z oceny i wyboru operacji, co zagwarantuje obiektywność i bezstronność oceny. Zarówno deklaracja jak i rejestr stanowią załączniki do procedur wyboru operacji.

W procedurze wyboru i oceny określone zostały zasady postępowania w przypadku realizacji przez LGD konkursów przeprowadzanych w ramach wdrażania LSR. Osobno, ze względu na specyfikę, została wypracowana procedura dotycząca wyboru operacji w ramach realizowanych przez LGD projektów grantowych. Wszystkie wypracowane procedury są mierzalne, przejrzyste, pozwalające uniknąć ryzyka konfliktu interesów.

Ocena wniosków konkursowych dokonywana będzie etapowo. Pierwszy etap realizowany będzie przez biuro LGD i dotyczy wstępnej oceny formalnej złożonych wniosków. Ocenę zgodności operacji z LSR oraz wybór operacji do dofinansowania dokonuje Rada. W kolejnym etapie Rada oceni czy operacja wpisuje się w cele LSR oraz czy spełnia kryteria dostępu a więc główne założenia konkursu poprzez wpisanie się w zakres tematyczny operacji oraz czy przyczyni się do realizacji założonych wskaźników produktu, rezultatu oraz oddziaływania. Ocena dokonywana będzie na "Karcie oceny zgodności operacji z LSR ". W kolejnym etapie oceny złożonych wniosków przyznane zostaną punkty w Kartach "Lokalne kryteria wyboru operacji".

Kryteria i procedury są przyjmowane przez Zarząd Stowarzyszenia. Wszelkie zmiany w kryteriach mogą być zgłaszane przez Członków Rady bądź Zarządu oraz pracowników biura i przyjmowane przez Zarząd SRGC.

VII. PLAN DZIAŁANIA.

Plan działania na lata 2016-2023 Stowarzyszenia Rozwoju Gmin "CENTRUM" jest ściśle powiązany z celami i przedsięwzięciami. Plan działania skonstruowano w taki sposób, aby jego realizacja umożliwiła osiągnięcie założonych celów.

W ramach Celu ogólnego I "Tworzenie potencjału dla rozwoju lokalnej gospodarki i tworzenie miejsc pracy" oraz przyjętych dwóch celów szczegółowych: Cel szczegółowy 1 "Rozwój lokalnej przedsiębiorczości" oraz Cel szczegółowy 2 "Podnoszenie kompetencji i promocja lokalnej przedsiębiorczości" LGD zamierza osiągnąć wskaźnik - operacje polegające na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa lub na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa w ilości 34 operacji (w latach 2016 - 2018 - 14 operacji a w latach 2019-2021 - 9 operacji, w latach 2022-2023 – 11 operacji) w kwocie wsparcia 5 000 000,00 zł./ 1 250 000,00 EUR stanowiące 47,29 % całkowitego budżetu wdrażania LSR (10,572 mln zł./ 2,643 mln EUR). W ramach tego celu przewidziano również realizację 2 szkoleń dla przedsiębiorców i osób zamierzających podjąć działalność gosp. Zaplanowane działania wynikają ze szczegółowej diagnozy obszaru oraz adresowane są do grupy defaworyzowanej - osoby bezrobotne (na obszarze LGD mieszka 5.036 osób bezrobotnych) dla której zaplanowane jest wsparcie.

W ramach Celu Ogólnego II "Rozwój lokalny na obszarze LGD" oraz przyjętych dwóch celów szczegółowych: Cel szczegółowy 1 "Pobudzenie zaangażowania mieszkańców dla oddalonych inicjatyw lokalnych" oraz Cel szczegółowy 2 " Rozwój infrastruktury lokalnej" zaplanowano osiągnięcie wskaźników : Liczba operacji promujących obszar LGD, Liczba operacji obejmujących wyposażenie podmiotów działających w sferze kultury w ramach realizacji LSR Liczba zabytków poddanych pracom konserwatorskim lub restauratorskim w wyniku wsparcia otrzymanego w ramach realizacji strategii w 100% do 2018 roku. Natomiast realizację wskaźników do roku 2023 (100%) zaplanowano w ramach przedsięwzięć w zakresie liczby nowych lub przebudowanych obiektów lub miejsc infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i kulturalnej oraz liczby operacji w zakresie infrastruktury drogowej w zakresie włączenia społecznego.

Przedsięwzięcia w ramach drugiego celu ogólnego pozwolą na osiągnięcie zamierzonego rozwoju gospodarczego obszaru. Działania związane z rozwojem infrastruktury lokalnej a także aktywności, integracji społ. lokalnej, zachowaniem lokalnego dziedzictwa zostały zaplanowane w sposób racjonalny w pierwszym i drugim okresie realizacji LSR. Dokładny plan działania wraz z czasowym przedziałem osiągnięcia wskaźników oraz planowanymi kwotami wsparcia przedstawia załącznik do LSR.

Realizację projektu współpracy zaplanowano w ramach działań w zakresie nowych lub przebudowanych obiektów lub miejsc infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i kulturalnej w ramach projektu współpracy w roku 2017 i założono osiągnięcie wskaźnika 100% do roku 2018.

Plan działania jest racjonalny, gdyż jest wynikiem przeprowadzonej analizy SWOT na obszarze LGD, odnosi się bezpośrednio do diagnozy i jest odzwierciedleniem potrzeb naszego regionu. Plan działania zawiera szczegółowy zapis osiągnięcia poszczególnych wskaźników produktu (w trzech przedziałach czasowy 2016-2018, 2019-2021 i 2022-2023) co przełoży się na osiągnięcie celów założonych przez Stowarzyszenie Rozwoju Gmin "CENTRUM".

VIII. BUDŻET LSR

Realizacja LSR Stowarzyszenia Rozwoju Gmin „CENTRUM” współfinansowana jest ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich. Zgodnie z PROW na lata 2014–2020 jednolita wielkość wkładu EFRROW to 63,63%, w związku z czym wymagany wkład krajowy środków publicznych, pochodzący z budżetu państwa, wynosi 36,37%. Wsparcie finansowe przeznaczone jest na realizację poszczególnych poddziałań w ramach działania „Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER”, w tym: poddziałanie 19.2 „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność”, poddziałanie 19.3 „Przygotowanie i realizacja działań w zakresie współpracy z lokalną grupą działania”, poddziałanie 19.4 „Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji”.

Wielkość budżetu jest uzależniona od liczby mieszkańców obszaru LSR według danych Głównego Urzędu Statystycznego na dzień 31 grudnia 2013 roku.

Maksymalna kwota środków przewidzianych w LSR przeznaczonych na poddziałanie 19.2 wynosi 2,643 mln euro, co stanowi 10,572 mln zł. Wkład EFRROW wynosi w tym przypadku 6 726 963,60 zł./ 1 681 740,90 EUR. Kwota środków na poddziałanie 19.3 stanowi 380 tys. zł/ 95 tys. EUR Natomiast maksymalna kwota środków na poddziałanie 19.4 to 505 735 euro, co stanowi 2,02 mln zł., w tym koszty bieżące 1,96 mln. zł./491 000 EUR, a aktywizacja 57 500 tys. zł./ 14 375 tys. EUR .

Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność (LSR) objęta Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 Stowarzyszenia Rozwoju Gmin "CENTRUM".

Budżet na lata 2016-2023 Stowarzyszenia Rozwoju Gmin "CENTRUM" jest ściśle powiązany z celami i przedsięwzięciami i skoncentrowany jest na osiągnięciu dwóch celów głównych: Celu ogólnego I "Tworzenie potencjału dla rozwoju lokalnej gospodarki i tworzenie miejsc pracy" oraz Celu Ogólnego II "Rozwój lokalny na obszarze LGD".

W ramach poddziałania wdrażanie operacji w ramach LSR zaplanowano do realizacji operacji w następujących dziedzinach tematycznych: Rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich; Infrastruktura rekreacyjna, turystyczna, kulturalna; Budowa i przebudowa dróg gminnych lub powiatowych; Zachowanie dziedzictwa lokalnego.

W ramach dostępnego na wdrażanie LSR budżetu planowana jest realizacja przedsięwzięć wskazanych jako niezbędne do rozwiązywania zidentyfikowanych problemów i wzmocnienia potencjałów, w tym celu osiągnięcia celu ogólnego I. „Na przedsięwzięcia w ramach celu szczegółowego I.1 – „Rozwój lokalnej przedsiębiorczości”, przewidziano kwotę w wysokości 5 000 mln zł./ 1 250 mln EUR.

Poprzez ustalone kryteria wyboru, gwarantujące, że dofinansowanie uzyskają operacje zakładające co najmniej jedno miejsce pracy oraz premiowanie punktowe tych operacji, w których beneficjenci będą gwarantować większe zatrudnienie, przedsięwzięcia uwzględnione w Strategii przyczynią się do poprawy sytuacji na rynku pracy. Jako grupy defaworyzowane, do której w sposób szczególny kierowane będzie wsparcie w ramach rozwijania działalności gospodarczej, wskazano osoby bezrobotne, powyżej 50 roku życia, młodzież do 30 roku życia.

Należy również zaznaczyć, że wspomniane wyżej kryteria wyboru będą premiować operacje o wkładzie własnym przekraczającym intensywność pomocy określoną w konkursie zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 września 2015 roku w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność”. Przyjęcie takiego kryterium przyczyni się do osiągnięcia celów wskazanych w LSR. W ramach poddziałania wdrażanie operacji w ramach LSR zaplanowano do realizacji projekty grantowe w kwocie 200 000,00 zł/ 50 000,00 EUR. (2 projekty).

Tabela 21. Wysokość wsparcia finansowego EFSI w ramach LSR w poszczególnych latach (w zł/eur).

Rok	PROW ZŁ/EUR	RPO		PO RYBY	RAZEM EFSI ZŁ/EUR
		EFS	EFRR		
2016	5 000,00 / 1 250,00	0,00	0,00	0,00	5 000,00 / 1 250,00
2017	6 040 000,00 / 1 510 000,00	0,00	0,00	0,00	6 040 000,00 / 1 510 000,00
2018	835 000,00 / 208 750,00	0,00	0,00	0,00	835 000,00 / 208 750,00
2019	1 110 000,00 / 277 500,00	0,00	0,00	0,00	1 110 000,00 / 277 500,00
2020	760 000,00 / 190 000,00	0,00	0,00	0,00	760 000,00 / 190 000,00
2021	2 212 000,00/ 553 000,00	0,00	0,00	0,00	2 212 000,00/ 553 000,00
2022	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2023	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Razem 2016-2023	10 962 000,00 / 2 740 500,00	0,00	0,00	0,00	10 962 000,00/ 2 740 500,00

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 22. Wysokość wsparcia finansowego EFSI w ramach LSR w ramach poszczególnych poddziałań (w zł/eur).

Poddziałanie	Wsparcie finansowe					Wkład własny		
	PROW	RPO		PO RYB Y	RAZEM EFSI	Publiczny	Pry wat ny	Razem
		EFSS	EFR R					
Wdrażanie operacji w ramach LSR	6 726 963,60 / 1 681 740,90	0,00	0,00	0,00	6 726 963,60/ 1 681 740,90	3 845 036,40 / 961 259,10	0,00	3 845 036,40 / 961 259,10
Razem: 10 572 000,00/ 2 643 000,00								
Wdrażanie projektów współpracy	380 000,00 / 95 000,00	0,00	0,00	0,00	380 000,00 / 95 000,00	0,00	0,00	0,00
Koszty bieżące i aktywizacja	2 022 940,00 / 505 735,00	0,00	0,00	0,00	2 022 940,00/ 505 735,00	0,00	0,00	0,00
Razem	9 129 903,60 / 2 282 475,90	0,00	0,00	0,00	9 129 903,60 / 2 282 475,90	3 845 036,40 / 961 259,10	0,00	3 845 036,40 / 961 259,10

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 23. Wysokość wsparcia w ramach LSR (w zł/ eur).

	Wkład EFRROW	Budżet państwa	Wkład własny będący wkładem krajowych środków publicznych	RAZEM
Beneficjenci inni niż jednostki sektora finansów publicznych	5 982 492,60/ 1 495 623,15	3 419 507,40/ 854 876,85	0,00	9 402 000,00/ 2 350 500,00
Beneficjenci będący jednostkami sektora finansów publicznych	744 471,00/ 186 117,75	0,00	425 529,00/ 106 382,25	1 170 000,00/ 292 500,00
Razem	6 726 963,60/ 1 681 740,90	3 419 507,40/ 854 876,85	425 529,00/ 106 382,25	10 572 000,00 / 2 643 000,00

Źródło: Opracowanie własne

PROJEKTY WSPÓŁPRACY STOWARZYSZENIA ROZWOJU GMIN "CENTRUM" W OKRESIE PROGRAMOWANIA 2014 – 2020:

Tabela 24. Fiszka projektowa projektu współpracy.

Rodzaj projektu:	realizacja
Zakres projektu:	na podstawie rozporządzenia: §2 pkt. 4 budowa lub przebudowa ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej lub rekreacyjnej, lub kulturalnej
Liczba etapów realizacji projektu:	1
Planowany termin złożenia wniosku:	III kwartał 2017 r.
Planowany okres realizacji:	III kwartał 2018 r.
Partnerzy projektu:	Stowarzyszenie Rozwoju Gmin „CENTRUM” Stowarzyszenie LGD POLCENTRUM Lokalna Grupa Działanie PRYM LGD Ziemia Łowicka
Warunki jakie powinien spełnić wniosek, aby uzyskać dofinansowanie:	- Projekt nie będzie współfinansowany z innych środków publicznych w zakresie, w jakim będzie realizowany przez LGD, - Jest zgodny ze wszystkimi LSR realizowanymi przez LGD, uczestniczące w realizacji operacji, - Inwestycje w ramach operacji będą realizowane na nieruchomości będącej własnością lub współwłasnością LGD ubiegającej się o przyznanie pomocy lub ta LGD posiada udokumentowane prawo do dysponowania nieruchomością na cele określone we wniosku o przyznanie pomocy co najmniej przez okres realizacji operacji oraz co najmniej przez okres podlegania zobowiązaniom do zapewnienia trwałości operacji; - realizacja projektu współpracy nie jest możliwa bez udziału środków publicznych.
Cel operacji:	Celem operacji projektu jest: - rozwój i aktywizacja obszarów wiejskich wchodzących w skład partnerów; - podniesienie atrakcyjność rekreacyjnej i turystycznej regionów poprzez zapoznanie ich mieszkańców z możliwymi formami aktywnego spędzania czasu z ukierunkowaniem na wykorzystanie małej infrastruktury rekreacyjno - sportowej; - zbudowanie wspólnego porozumienia w celu łączenia regionów, a także stworzenie nowych możliwości do krzewienia kultury zdrowego trybu życia poprzez organizowanie wspólnych akcji pro zdrowotnych.
Krótki opis projektu:	Projekt współpracy zakłada utworzenie w wybranych gminach należących do partnerów punktów z małą infrastrukturą rekreacyjną na świeżym powietrzu. Fit parki będą składały się z 7-8 urządzeń, z których może jednocześnie korzystać 8 osób. W każdym z parków będzie zainstalowana tablica informacyjna z regulaminem oraz finansowaniem projektu. Ponadto wszyscy partnerzy realizują zadania proporcjonalnie do posiadanych budżetów, a także po jednym zadaniu indywidualnym uzupełniającym. LGD „CENTRUM” planuje budowę 20 zestawów urządzeń.

IX. PLAN KOMUNIKACJI.

Cele ogólne działań informacyjno-promocyjnych

Celem ogólnym Planu Komunikacji Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2014-2020 jest promowanie LSR, a tym samym Wspólnych Ram Strategicznych 2014-2020, które odzwierciedlają cele Strategii EU2020 zwłaszcza wśród mediów i ogółu mieszkańców LGD oraz rozpowszechnianie informacji o możliwościach wsparcia przewidzianych w Strategii wśród potencjalnych Beneficjentów, którzy będą mogli ubiegać się o przyznanie dotacji w ramach Funduszy Europejskich. Planowane działania mają wzbudzić zainteresowanie oraz zachęcić potencjalnych Beneficjentów do aplikowania o środki, zwiększając liczbę zrealizowanych inwestycji, a przez to wzmocnić konkurencyjność i atrakcyjność Lokalnej Grupy Działania. Celem działań jest ponadto utrwalenie i pogłębienie akceptacji i przychylności mieszkańców obszaru Lokalnej Grupy Działania dla istnienia samych funduszy oraz skutków ich działania w gminach. Cel ogólny działań informacyjno-promocyjnych realizowany jest poprzez wszystkie gminy tworzące Lokalną Grupę Działania.

Cele szczegółowe działań informacyjno-promocyjnych

Cel ogólny działań informacyjno – promocyjnych jest realizowany poprzez następujące cele szczegółowe:

- informowanie i wsparcie beneficjentów w zakresie pozyskiwania środków w ramach LSR oraz w procesie realizacji projektów poprzez profesjonalną informację i pomoc w rozliczaniu projektów,
- budowanie pozytywnego wizerunku LGD wśród mieszkańców obszaru poprzez informowanie ich o możliwościach dofinansowania oraz o efektach realizacji LSR oraz bezpośrednich korzyściach wynikających z ich realizacji,
- zwiększenie poziomu świadomości i wiedzy mieszkańców na temat korzyści z członkostwa w Unii Europejskiej dla gmin obszaru LGD, uzyskiwanych dzięki napływowi Funduszy Europejskich,
- wzmocnienie pozytywnego wizerunku LGD jako organizacji efektywnie wykorzystującej szanse stwarzane przez członkostwo Polski w Unii Europejskiej,
- wzrost rozpoznawalności i świadomości istnienia Funduszy Europejskich poprzez promowanie skutków dotychczasowego wdrażania funduszy przez gminy obszaru LGD,
- utrwalenie spójnego systemu identyfikacji wizualnej LGD.

Powyższe cele zostaną osiągnięte poprzez intensywne, różnorodne i długofalowe działania informacyjno-promocyjne, których ważnym elementem będą kampanie:

- promocyjne – wizerunkowe, skierowane do mediów, ogółu społeczeństwa oraz dotychczasowych i potencjalnych Beneficjentów,
- informacyjne – adresowane do konkretnych grup potencjalnych Beneficjentów, uprawnionych do korzystania ze środków Unii Europejskiej.

Działania komunikacyjne oraz odpowiadające im środki przekazu uwzględniające różnorodne rozwiązania komunikacyjne

Dla beneficjentów, potencjalnych beneficjentów oraz pozostałych grup docelowych, zaplanowano następujące działania informacyjno-promocyjne:

1. spotkania informacyjno-konsultacyjne.
2. publikacja i dystrybucja materiałów informacyjnych i promocyjnych (m.in.: ulotki, newsletter, plakaty);
3. udział w targach, wystawach, imprezach masowych i inne spotkania o zasięgu międzynarodowym, krajowym, regionalnym i lokalnym;
4. strona internetowa (prowadzenie strony internetowej LGD zawierającej m.in.: informacje o naborach wniosków, kryteria wyboru, dokumenty programowe, bieżące informacje o prowadzonych działaniach) oraz promocja na portalach społecznościowych;
5. promocja i informacja w środkach masowego przekazu (kampanie prasowe);
6. opracowanie jednolitego systemu wizualizacji indywidualnej LGD poprzez opracowanie logotypu wraz z księgą wizualizacji oraz zakup narzędzi promocji typu: roll up, bannery, namiot, długopisy, smycze, torby reklamowe, teczki, opatrzonego logo LGD oraz UE.

Treść komunikatów dostosowana będzie do prowadzonych działań promocyjnych:

- informacyjne – tj. treści pozbawione emocji, czyli czysto fachowe i informacyjne – narzędzia: plakaty, ulotki, dokumenty programowe,
- wizerunkowe – reklama na materiałach promocyjnych spójna z Systemem Identyfikacji Wizualnej, promująca styl, elegancję i profesjonalizm,
- perswazyjne – reklamy prasowe, na plakatach, portalach społecznościowych.

Grupy docelowe

1. Beneficjenci (projektodawcy) i potencjalni beneficjenci LSR.

Celem działań informacyjno – promocyjnych adresowanych do ww. grupy docelowej jest zapoznanie, z zasadami korzystania z dostępnej pomocy finansowej oraz zasadami rozliczania operacji. Informacja skierowana do tych grup powinna mieć ponadto charakter motywujący do składania wniosków oraz przedstawiać przykłady dobrych praktyk i zmian na obszarach wiejskich dokonywane w efekcie realizacji programu.

2. Grupy defaworyzowane

Działania skierowane do tej grupy będą mieć charakter informacyjny i motywujący do podjęcia działań w kierunku podjęcia zatrudnienia. Działania skierowane do tej grupy to głównie spotkania informacyjne oraz warsztaty i szkolenia, a także komunikaty zachęcające do podjęcia aktywności udostępnione w miejscach ogólnodostępnych (m.in.: tablice ogłoszeń, kurendy).

3. Społeczność lokalna

Informacja i promocja PROW 2014-2020 adresowana do społeczności lokalnej wsi w głównej mierze ma na celu informowanie o efektach PROW 2014-2020, zapoznanie z przykładami dobrych praktyk i pozytywny odbiór programu LEADER. Ze względu na wielkość ww. grupy docelowej działania informacyjne kierowane będą do liderów wsi: sołtysów, aktywnych członków stowarzyszeń lokalnych.

4. Środki masowego przekazu

Celem działań skierowanych do środków masowego przekazu jest upowszechnienie informacji o działaniach wdrażanych przez LGD w ramach RLKS, o stanie wdrażania LSR, rezultatach i efektach tych działań, o zrealizowanych projektach, dobrych praktykach.

5. Analiza efektywności zastosowanych działań komunikacyjnych i środków przekazu

Planowana ewaluacja Planu Komunikacji oraz sprawozdawczość z prowadzonych działań informacyjno-promocyjnych.

Instytucje zaangażowane we wdrażanie LSR są zobligowane do regularnego prowadzenia badań ewaluacyjnych i oceny skuteczności prowadzonych działań. W związku z tym będą publikowały na stronie LGD oraz gmin te informacje w formie zestawień okresowych, rocznych i końcowych. Ocena realizacji poszczególnych działań będzie dokonywana w oparciu o wskaźniki szczegółowo opisane w Planie Komunikacji.

Ocena realizacji Planu opierać będzie się na ocenie poszczególnych działań realizowanych w ramach Planu, dokonywanych na podstawie ankiet oraz wyznaczonych wskaźników oceny skuteczności zawartych w powyższej tabeli.

6. Opis wniosków/opinii zebranych podczas działań komunikacyjnych, sposobu ich wykorzystania w procesie realizacji LSR.

W planie komunikacji przewidziane są działania mające na celu pozyskanie informacji o funkcjonowaniu LGD i realizacji LSR. Dane będą zbierane w formie informacji zwrotnej nt. oceny jakości pomocy świadczonej przez LGD pod kątem konieczności przeprowadzenia ewentualnych korekt w tym zakresie (np. dodatkowego przeszkolenia osób udzielających pomocy, np. w zakresie komunikacji interpersonalnej). Dodatkowe informacje zbierane będą podczas działań informacyjnych o zasadach i efektach LSR skierowane do potencjalnych wnioskodawców oraz mieszkańców. Pozyskane w ten sposób informacje zostaną wykorzystane do aktualizacji LSR, procedur oraz ewentualnej zmiany funkcjonowania poszczególnych organów LGD czy biur. W sytuacji zaistnienia problemów z wdrażaniem LSR, a także potencjalnego pojawienia się sytuacji niesatysfakcjonującej akceptacji społecznej wdrożone zostaną następujące środki zaradcze:

Tabela 25. Środki zaradcze planu komunikacji w procesie realizacji LSR.

Zagrożenie	Środki zaradcze
Duża liczba gmin zaangażowanych w działania informacyjno-promocyjne, co może prowadzić do trudności w komunikacji.	Wprowadzenie jasnych zasad podziału pomiędzy działaniami typowo promocyjnymi, a informacyjnymi.
Brak zaufania do instytucji zajmującej się Funduszami i przekonanie o ich niedostępności.	Bezpośrednie kontakty mieszkańców z przedstawicielami instytucji odpowiedzialnych za LSR, szkolenia dla beneficjentów.
Wykorzystywanie kwestii funduszy do celów politycznych.	Wzajemna kontrola instytucji i gmin zaangażowanych w LSR.
Brak zrozumienia przekazu przez mieszkańców, beneficjentów i potencjalnych beneficjentów.	Formułowanie komunikatów w sposób spójny i przejrzysty.

Wyniki działań realizowanych w ramach planu komunikacji będą upubliczniane za pomocą internetowych środków przekazu. Raporty i zestawienia będą na bieżąco pojawiały się na stronie internetowej LGD jak również na stronach poszczególnych gmin. Na stronach gmin zamieszczany będzie komunikat odsyłający odbiorców do strony LGD.

IX. INNOWACYJNOŚĆ.

Uzasadnienie podejścia innowacyjnego dla przedsięwzięć planowanych w ramach LSR rozpatrywać należy w kilku wymiarach w szczególności ze względu na różnorodność definicji innowacyjności. Oddolne partnerskie podejście do rozwoju obszaru realizowane przez LGD, polegające na opracowaniu przez społeczność wiejską LSR oraz realizacja wynikających z niej projektów są w obrębie działania LGD innowacyjne w odniesieniu do wymiaru lokalnego. Rozwój lokalny kierowany przez społeczność jest specjalnym narzędziem, które można stosować na poziomie niższym niż regionalny i które uzupełnia inne rodzaje wsparcia zapewnianego na poziomie lokalnym. Może aktywować i angażować lokalne społeczności i organizacje, tak by przyczyniały się do inteligentnego i zrównoważonego wzrostu który będzie zapobiegał wyłączeniu społecznemu na obszarach wiejskich. Preferuje się operacje innowacyjne, oryginalne w skali lokalnej tj. wykorzystujące nie praktykowane dotąd lokalnie rozwiązania technologiczne lub rozwiązania wykorzystujące lokalne zasoby, lokalny potencjał w szczególności środowiska naturalnego.

Realizacja przedsięwzięć wykazanych w strategii spowoduje, że przyjęte rozwiązania będą innowacyjne, w zależności od tego na ile te zasoby są unikalne, nowatorskie, niestandardowe i charakterystyczne tylko na danym obszarze. Mogą to być zasoby przyrodnicze, kulturowe, w tym związane z lokalnym dziedzictwem kulinarnym, tradycje rzemieślnicze, lokalne opowieści i legendy, wydarzenia historyczne, wybitne postacie, związane z danym obszarem poprzez miejsce urodzenia czy pobytu. Innowacyjne może być ich nietypowe, niestandardowe wykorzystanie czy promocja. Innowacyjność to także doskonalenie istniejących technologii, nowe rozwiązania w zarządzaniu i organizacji oraz doskonalenie metod przetwarzania produktów lokalnych. W szeroko rozumianej innowacyjności szczególnie ważne będą projekty innowacyjne ekologicznie. Za innowacje ekologiczne uznawane będą wszelkie formy zmiany zmierzające do znacznego i widocznego postępu w postaci ograniczenia negatywnego oddziaływania na środowisko lub osiągnięcia większej skuteczności i odpowiedzialności w zakresie bezpieczeństwa zdrowotnego, żywnościowego oraz zrównoważonego wykorzystywania zasobów naturalnych w tym energii i wody. Innowacja może mieć charakter techniczny, marketingowy, organizacyjny lub procesowy. W ramach kryteriów wyboru projektów zastosowano definicję innowacyjności:

Innowacyjność określona została jako wdrożenie nowego na danym obszarze lub znacząco udoskonalonego produktu, usługi, procesu lub nowego sposobu wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych bądź kulturowych.

Wprowadzono nast. kryteria lokalne co do poziomu i charakteru innowacyjności:

- "Przedsięwzięcie jest innowacyjne na poziomie: wnioskodawcy, gminy, obszaru LGD":

Operacja przewiduje zastosowanie nowych rozwiązań w dziedzinie produktu, technologii, technik organizacji lub urządzeń i sprzętu nie stosowanych do tej pory na tym obszarze. Wykorzystywanie tych rzeczy spowoduje, że przyjęte rozwiązania będą innowacyjne, w zależności od tego na ile te zasoby są unikalne i charakterystyczne tylko na danym obszarze. Wysoko punktowane będą operacje których innowacyjność projektu będzie dotyczyła jak największego obszaru.

- Rodzaj innowacyjności przedsięwzięcia. Operacja realizuje spośród 3,2 lub 1 wskaźników przedsięwzięcia:
- ochrony środowiska czy przeciwdziałania zmianom klimatycznym,
- zwalczanie ubóstwa czy włączenie społecznym
- zakup nowych urządzeń z zastosowaniem nowej, ulepszonej technologii.

Mając na uwadze wytyczne Unii Europejskiej bardziej punktowane będą innowacje ukierunkowane na wszystkie wskaźniki takie jak: ochrona środowiska, zintegrowanie społeczności i walka z ubóstwem oraz dostęp do urządzeń nowoczesnych technologicznie.

X. ZINTEGROWANIE.

Zgodnie z podejściem Leader LSR ma charakter zintegrowany co obrazują poniższe tabele:

Tabela 26. Zgodność Celów szczegółowych LSR z dokumentami strategicznymi innych szczebli.

<p>Cele szczegółowe I.1. Rozwój lokalnej przedsiębiorczości, I.2. Podnoszenie kompetencji i promocja lokalnej przedsiębiorczości, Przedsięwzięcie: PRZEDSIĘBIORCZE "CENTRUM".</p>
<p>Spójne i kompleksowe podejście: obydwie cele szczegółowe wraz z planowanymi w LSR operacjami (tj. platforma multimedialna promująca lokalny kapitał społeczny czy tworzenie i wspieranie warsztatów) są spójne, powiązane ze sobą oraz wzajemnie się uzupełniają.</p>
<p>Użycie różnych metod: wsparcie poprzez przyznawanie dotacji, organizację szkoleń, prowadzenie doradztwa, publikacje informacji branżowych w gazetach lokalnych i na stronie internetowej www.srgc.pl</p>
<p>Zaangażowanie różnych sektorów i partnerów: a) gospodarczego: rolnicy, przedsiębiorcy, stowarzyszenia pracodawców, rzemieślnicy, b) społecznego: członkowie rodzin jako osoby współpracujące z mikro i małymi przedsiębiorstwami, osoby bezrobotne i poszukujące pracy c) publicznego: Urzędy Gmin poprzez współpracę przy organizacji warsztatów, wydarzeń, udostępnianiu pomieszczeń do spotkań, szkoleń, wydarzeń promocyjnych d) partnerzy: Powiatowe Urzędy Pracy, Ośrodki Doradztwa Rolniczego, Regionalna Organizacja Turystyczna Województwa Łódzkiego, Izba Rolnicza Województwa Łódzkiego, partnerskie LGD przy projekcie współpracy.</p>
<p>Integrowanie różnych zasobów i branż działalności gospodarczej: - prowadzenie szkoleń specjalistycznych dla przedsiębiorców np. z zakresu OZE przez lokalne i regionalne podmioty działające w tej branży, - wykorzystanie gazet lokalnych, strony internetowej LGD do publikowania artykułów branżowych i porad prawnych, finansowych i innych dla przedsiębiorców i osób zainteresowanych podjęciem działalności gospodarczej oraz do promocji lokalnej przedsiębiorczości, - stworzenie bazy lokalnych biur rachunkowych dla osób rozpoczynających działalność gospodarczą, które uzyskały dotację w ramach działania „Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER”,   - premiowanie projektów (poprzez stworzenie odpowiedniego kryterium oceny w karcie oceny), które wykorzystują różne lokalne zasoby np. są skierowane do lokalnej społeczności, przedsiębiorcy chcą korzystać z usług specjalistów lub dostawców z lokalnego rynku, zakładają/rozwijają działalność gospodarczą, która przedkłada się na promocję lokalnych zasobów np. usługi turystyczne, gastronomiczne itp.</p>
<p>Odpowiedź na zidentyfikowaną w analizie SWOT słabą stronę/zagrożenie: Niska przedsiębiorczość mieszkańców, Brak instytucji otoczenia biznesu wspierających rozwój przedsiębiorczości, Trwale wysoki poziom bezrobocia; niewystarczająca oferta aktywizacji osób bezrobotnych; niskie kwalifikacje zawodowe i mała przedsiębiorczość mieszkańców; niewystarczająca oferta edukacyjna – w kontekście kwalifikacji pożądanых na rynku pracy, programy szkolnictwa zawodowego niedostosowane do potrzeb pracodawców, dominacja nieopłacalnej produkcji rolniczej, tak bardzo uzależnionej od warunków klimatycznych, Postępująca masowa migracja młodych, Globalizacja i produkcja masowa prowadzące do spadku konkurencyjności tradycyjnych lokalnych firm; a co za tym idzie problemy finansowe przedsiębiorców (ograniczone możliwości inwestowania w rozwój m.in. w nowe technologie), Niska aktywność społeczna, zawodowa i kulturalna mieszkańców.</p>
<p>Cele szczegółowe II.1. Pobudzenie zaangażowania mieszkańców dla oddolnych inicjatyw lokalnych, II.2. Rozwój infrastruktury lokalnej, Przedsięwzięcie: LGD "CENTRUM" NASZE ATUTY</p>
<p>Spójne i kompleksowe podejście: obydwie cele szczegółowe wraz z planowanymi operacjami (m.in. rozwój infrastruktury kulturalnej, drogowej w zakresie włączenia społecznego, pobudzenie inicjatyw lokalnych) są spójne, powiązane ze sobą oraz wzajemnie się uzupełniają.</p>
<p>Użycie różnych metod: wsparcie finansowe poprzez przyznawanie dotacji, realizacja projektowych grantowych, organizacja szkoleń, warsztatów, prowadzenie doradztwa, promowanie dobrych praktyk na stronie internetowej LGD.</p>
<p>Zaangażowanie różnych sektorów i partnerów: a) społecznego m.in.: OSP, KGW, lokalni twórcy ludowi, kościoły, stowarzyszenia, wiejskie domy kultury, nieformalne grupy młodzieży, rady rodziców, rady sołeckie, b) gospodarczego: rolnicy, przedsiębiorcy, związki pracodawców, rzemieślnicy i ich rodziny c) publicznego: Gminy również poprzez współpracę przy organizacji warsztatów, wydarzeń, udostępnianiu pomieszczeń do spotkań, szkoleń, wydarzeń d) partnerzy: Gminne i Miejskie Ośrodki Kultury oraz Biblioteki, Muzeum - Zamek w Oporowie, i inne; partnerskie LGD przy projekcie współpracy,</p>

Integrowanie różnych zasobów i branż działalności gospodarczej m.in. poprzez:- współpracę z lokalnymi drukarniami, grafikami,- przy budowie i przebudowie obiektów infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i kulturalnej - współpracę z lokalnymi przedsiębiorcami z branży: budowlanej, stolarskiej, dekarskiej itp.- przy doposażaniu zespołów w stroje ludowe i obrzędowe - współpracę z lokalnymi pracownikami krawieckimi,- przy realizacji zadań dot. wzmocnienia kapitału społecznego poprzez realizację projektów szkoleniowych współpracę z lokalnymi firmami szkoleniowymi, cateringowymi, domami kultury, stowarzyszeniami itp.- premiowanie projektów (poprzez stworzenie odpowiedniego kryterium oceny w karcie oceny), które wykorzystują różne lokalne zasoby np. folklor, historię, przyrodę, tradycje, produkty lokalne itp.

Odpowiedź na zidentyfikowaną w analizie SWOT słabą stroną /zagrożenie: Niewielka aktywność młodzieży i organizacji młodzieżowych, Niedostatecznie rozwinięta infrastruktura służąca zarówno mieszkańcom jak i turystom, zwłaszcza: infrastruktura drogowa, kulturalna, rekreacyjna, miejsca parkingowe, chodniki, wypożyczalnie sprzętu rekreacyjnego, zagospodarowanie placów, terenów zielonych, parków, placów zabaw, siłowni plenerowych itp., Kontynuacja trendu – pasywnych postaw społeczeństwa, Niska aktywność społeczna, zawodowa i kulturalna mieszkańców, Niedostatecznie rozwinięta infrastruktura służąca zarówno turystom, jak i mieszkańcom.

Źródło: Opracowanie własne

LSR LGD „CENTRUM” integruje następujące branże działalności gospodarczej:

- 1) branża turystyczna, w tym m.in.: wynajem pokoi, usługi gastronomiczne, usługi rekreacyjne, wynajem hal namiotowych, scen plenerowych, nagłaśnianie imprez plenerowych,
- 2) branża budowlana, w tym m.in.: stolarstwo, ciesielstwo, zduństwo, usługi elektryczne, hydrauliczne, montaż OZE,
- 3) branża usługi dla ludności, w tym m.in.: biura rachunkowe, gabinety medyczne, weterynaryjne, kosmetyczne, usługi teleinformatyczne, informatyczne,

Cele sformułowane w trakcie opracowywania LSR zostały przeanalizowane pod kątem ich zgodności i komplementarności z celami strategicznymi w dokumentach wyższego rzędu i są zgodne na poziomie lokalnym, wojewódzkim, krajowym i europejskim, jak wykazano w Tabeli 28.

Cele i przedsięwzięcia LSR są zbieżne z wszystkimi trzema celami przekrojowymi PROW 2014-2020 tj. ochrona środowiska, przeciwdziałanie zmianom klimatu oraz innowacyjność, a kryteria wyboru oraz wskaźniki LSR zapewniają bezpośrednie osiągnięcie wskaźników określonych dla tych celów.

Tabela 27. Zgodność Celu ogólnego I i celów szczegółowych I.1. oraz I.2. LSR z dokumentami strategicznymi innych szczebli.

Cel główny I. Tworzenie potencjału dla rozwoju lokalnej gospodarki i tworzenia miejsc pracy	
Cele szczegółowe I.1. Rozwój lokalnej przedsiębiorczości	
I.2. Podnoszenie kompetencji i promocja lokalnej przedsiębiorczości	
1	Zgodność ze Strategią Rozwoju Gminy Kutno 2014-2020 z celem strategicznym III - Rozwój infrastruktury społecznej na terenie Gminy Kutno. Gmina Kutno przyjazna mieszkańcom. Cel szczegółowy 9. Wsparcie inicjatyw sprzyjających przedsiębiorczości mieszkańców oraz mających na celu ograniczanie bezrobocia poprzez: wspieranie i promocję przedsiębiorczości, wsparcie regionalnych przedsiębiorców i produktów, wspieranie rozwoju organizacji pozarządowych, współpraca z instytucjami otoczenia biznesu w celu wspierania przedsiębiorczości mieszkańców, kooperacja z Powiatowym Urzędem Pracy w celu aktywizacji zawodowej ludności i pośrednio zmniejszania bezrobocia
2	Zgodność ze Strategią Rozwoju Gminy Krośnice na lata 2014-2020 Cel strategiczny I – Wspieranie i rozwój przedsiębiorczości, w szczególności poprzez aktywizację lokalnych zasobów oraz wykorzystanie lokalnych i regionalnych specjalizacji.
3	Zgodność z założeniami Strategii Rozwoju Gminy Żychlin na lata 2015-2024 z celem strategicznym II Wspieranie i rozwój przedsiębiorczości, w szczególności poprzez aktywizację lokalnych zasobów oraz wykorzystanie lokalnych i regionalnych specjalizacji.
4	Zgodność ze Strategią Rozwoju Gminy Bedlno na lata 2015-2025 z celem strategicznym II- Restrukturyzacja lokalnej gospodarki w tym: II.1 Wspieranie rozwoju małych i średnich podmiotów gospodarczych.
5	Zgodność ze Strategią Rozwoju Gminy Nowe Ostrowy na lata 2015-2022 Cel strategiczny III: rozwój gospodarczy Gminy, Cel operacyjny III.2: Stworzenie warunków do rozwoju przedsiębiorczości.
6	Zgodność ze Strategią Rozwoju Gminy Witonia na lata 2015-2025 z celem strategicznym I - Rozwój przedsiębiorczości oraz wsparcie sektora rolniczego.

7	Zgodność ze Strategią Rozwoju Gminy Łanięta na lata 2014-2020 z celem strategicznym - I. Wykorzystanie walorów Gminy dla jej rozwoju gospodarczego.
8	Zgodność ze Strategią Rozwoju Gminy Strzelce na lata 2015-2020 z celem strategicznym I - Konkurencyjna gospodarka lokalna oparta na efektywnej edukacji i aktywności zawodowej mieszkańców.
9	Zgodność ze Strategią Rozwoju Gminy Góra Świętej Małgorzaty na lata 2015-2022 z celem strategicznym I- Rozwój przedsiębiorczości oraz wsparcie sektora rolniczego ; poprzez c. promocję gminy, f. kształtowanie w społeczności gminy postaw przedsiębiorczych szczególnie z uwzględnieniem kobiet, g. dywersyfikację działalności gospodarczej opartej na rolnictwie.
10	Zgodność z Planem Rozwoju Lokalnego Gminy Krzyżanów na lata 2014-2020
11	Zgodność ze Strategią Rozwoju Powiatu Kutnowskiego na lata 2013–2020 z celem strategicznym II. Tworzenie miejsc pracy i celem operacyjnym II.2 Rozwój lokalnej przedsiębiorczości
12	<p>Zgodność ze strategicznymi kierunkami działań Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020: w płaszczyźnie horyzontalnej m.in. poprzez:</p> <p><u>1.1. rozwój nowoczesnych technologii na rzecz inteligentnych specjalizacji regionalnych</u> w tym: wspieranie innowacyjnych przedsięwzięć, inicjowanie przedsięwzięć i rozpowszechnianie wiedzy i informacji nt. nowoczesnych technologii, ich znaczenia i możliwości zastosowania w kluczowych przemysłach regionu, promocję podmiotów wykorzystujących nowoczesne technologie, wspieranie sektora usług środowiskowych (m.in. recykling, zmniejszające zanieczyszczenia i zużycie zasobów naturalnych..</p> <p><u>1.2. rozwój nowoczesnej gospodarki energetycznej</u> w tym: wspieranie rozwoju energooszczędnych technologii, promocję tzw. „dobrych praktyk energetycznych”, wsparcie przepływu wiedzy w zakresie wykorzystywania eko-innowacyjnych technologii, wspieranie działań mających na celu podnoszenie świadomości społecznej w zakresie wdrażania rozwiązań innowacyjnych i kształtowanie postaw proekologicznych, wspieranie rozwoju przedsiębiorczości związanej z produkcją energii z odnawialnych źródeł, promocję OZE</p> <p><u>2.1. kształtowanie i rozwój kadr dla gospodarki innowacyjnej</u> w tym: organizację kursów i szkoleń skierowanych do przedsiębiorców, w tym w zakresie pozyskiwania środków z funduszy pomocowych, rozwoju umiejętności wykorzystania nowoczesnych technologii cyfrowych i umiejętności językowych,</p> <p><u>2.2. kształtowanie aktywnych postaw na rynku pracy</u> w tym: wsparcie osób zakładających własną działalność gospodarczą, promocję elastycznych form zatrudnienia i organizacji pracy, w tym samozatrudnienia i firm rodzinnych, wspieranie rozwoju przedsiębiorczości akademickiej pozwalającej godzić rozwój naukowy i pracę zarobkową, upowszechnianie modelu „silver economy”: wspieranie podnoszenia poziomu wiedzy i umiejętności zawodowych osób starszych, promowanie i prowadzenie szkoleń oraz społecznych kampanii informacyjnych skierowanych do pracodawców w zakresie przeciwdziałania wykluczeniom spowodowanym wiekiem, wspieranie tworzenia miejsc pracy związanych z zaspokajaniem potrzeb osób starszych,</p> <p><u>3.2 rozwój MŚP i sektora rolnego</u> w tym: wspieranie inwestycji produkcyjnych i usługowych, z uwzględnieniem innowacji: technologicznych, organizacyjnych, marketingowych, eko-innowacji, innowacji społecznych przyczyniających się do tworzenia i zachowania trwałych miejsc pracy, wspieranie działań w zakresie dostosowywania się przedsiębiorstw do norm ochrony środowiska i racjonalnego wykorzystania zasobów, wspieranie nowych modeli biznesowych dla firm, promowanie społecznej odpowiedzialności biznesu, wspieranie osób i firm rozpoczynających działalność w zakresie wytwarzania i promocji produktów regionalnych, wspieranie działań na rzecz produkcji i naprawy maszyn i urządzeń dla rolnictwa, wspieranie certyfikacji produktów rolnych,</p> <p><u>6.1. przeciwdziałanie ubóstwu ekonomicznemu</u> w tym: wspieranie programów, szkoleń, kursów umożliwiających pozbywanie się nawyków tzw. wyuczonej bezradności, podniesienie kwalifikacji zawodowych, wspieranie rozwoju przedsiębiorczości społecznej,</p> <p><u>6.2. reintegrację zawodową oraz przeciwdziałanie dyskryminacji i wykluczeniom społecznym</u> w tym: wspieranie tworzenia i rozwoju przedsiębiorstw społecznych, w tym spółdzielni socjalnych i podmiotów ekonomii społecznej, wspieranie przedsięwzięć na rzecz ograniczenia zjawiska wykluczenia cyfrowego,</p> <p><u>9.1. wzmacnianie systemu powiązań funkcjonalnych</u> w tym: wspieranie inwestycji wykorzystujących potencjały endogeniczne (m.in. przetwórstwo rolno-spożywcze, usługi uzdrowiskowe i turystyczne), wspieranie rozwoju funkcji pozarolniczych na obszarach wiejskich, propagowanie „dobrych praktyk” w zakresie zagospodarowania obszarów podmiejskich,</p> <p>- w płaszczyźnie terytorialno-funkcjonalnej m.in. poprzez:</p> <p><u>1.2. Obszary wiejskie</u> w tym: wspieranie działań na rzecz rozwoju rolnictwa ekologicznego, rynków lokalnych promujących produkty regionalne oraz agroturystyki, na rzecz rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw sektora pozarolniczego, na rzecz poprawy dostępu do edukacji przedszkolnej, opieki zdrowotnej oraz usług kultury i sportu,</p> <p><u>2.1. Łódzki Obszar Metropolitalny</u> w tym: wspieranie działalności związanych z rozwojem gospodarki kreatywnej, wspieranie działań na rzecz budowania zintegrowanych produktów turystycznych, opartych na</p>

	walorach kulturowych i atrakcyjności środowiska przyrodniczego, wspieranie działań na rzecz rozwoju funkcji targowo-wystawienniczej, kongresowej, widowiskowej i sportowej, <u>2.5. Obszary turystyczne dolin rzecznych Pilicy, Warty i Bzury</u> w tym: wspieranie działań na rzecz rozwoju turystyki aktywnej, rekreacyjnej, sportowej i geoturystyki oraz bazy turystycznej, w tym agroturystyki, na rzecz rozwoju funkcji konferencyjno – kongresowej, na rzecz wykreowania marki i popytu na usługi balneologiczne, uzdrowiskowe i rehabilitacyjne, na rzecz budowania zintegrowanych produktów turystycznych opartych na walorach kulturowych i przyrodniczych, w tym geologicznych, oraz kultywowaniu tradycji.
13	Zgodność z Regionalną Strategią Innowacji dla Województwa Łódzkiego LORIS 2030 z priorytetem strategicznym 1. Specjalizacja regionalna i celem operacyjnym 1.1. Budowa świadomości w zakresie specjalizacji regionalnej.
14	Zgodność z Programem Rozwoju Turystyki w Województwie Łódzkim na lata 2007–2020 z celami: <u>3. Rozwój zasobów ludzkich oraz współpraca w obszarze turystyki</u> , 3.4. Wzrost rangi turystyki jako dziedziny gospodarki regionu oraz stymulowanie rozwoju inicjatyw społeczno-samorządowych na rzecz rozwoju turystyki, <u>4. Zagospodarowanie przestrzeni turystycznej województwa łódzkiego</u> , 4.1. Rozwój podstawowej infrastruktury turystycznej zgodnie z oczekiwaniami rynku odbiorców m.in. poprzez wspieranie tworzenia oraz rozwoju przedsiębiorstw z branży turystycznej i okołoturystycznej, szczególnie bazy noclegowej i gastronomicznej.
15	Zgodność z Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Łódzkiego 2014– 020 z priorytetami inwestycyjnymi: 3a. Promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz sprzyjanie tworzeniu nowych firm, 8i: Dostęp do zatrudnienia dla osób poszukujących pracy i osób biernych zawodowo, w tym długotrwale bezrobotnych oraz oddalonych od rynku pracy, także poprzez lokalne inicjatywy na rzecz zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników, 8i: Praca na własny rachunek, przedsiębiorczość i tworzenie przedsiębiorstw, w tym innowacyjnych mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw, 9i: Aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie m.in.
16	Zgodność ze Studium Rozwoju Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego z celem strategicznym 4: Rozwój nowoczesnego kapitału ludzkiego i społecznego oraz silnego informacyjnego społeczeństwa obywatelskiego i celami operacyjnymi: 4.1. Wspieranie zatrudnienia i mobilności pracowników oraz przedsiębiorczości, 4.2. Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem, 4.4. Zwiększenie szans na rynku pracy poprzez dostosowanie efektów kształcenia do potrzeb gospodarki.
17	Zgodność ze Strategią Innowacyjności i Efektywności Gospodarki "Dynamiczna Polska 2020" z celami operacyjnymi: 1.4. Ułatwienie przedsiębiorstwom dostępu do kapitału we wszystkich fazach ich rozwoju, ze szczególnym uwzględnieniem kapitału wysokiego ryzyka i sektora MŚP, 2.5. Wspieranie rozwoju kadr dla innowacyjnej i efektywnej gospodarki, 2.6. Stworzenie wysokiej jakości infrastruktury informacyjno-komunikacyjnej i rozwój gospodarki elektronicznej, 3.1. Transformacja systemu społeczno-gospodarczego na tzw. „bardziej zieloną ścieżkę”, w szczególności ograniczanie energo- i materiałochłonności gospodarki, 3.2. Wspieranie rozwoju zrównoważonego budownictwa na etapie planowania, projektowania, wznoszenia budynków oraz zarządzania nimi przez cały cykl życia.
18	Zgodność ze Strategią Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020 z celami strategicznymi: 1. Wzrost zatrudnienia, 2. Wydłużenie aktywności zawodowej i zapewnienie lepszej jakości funkcjonowania osób starszych, 3. Poprawa sytuacji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym, 5. Podniesienie poziomu kompetencji i kwalifikacji obywateli.
19	Zgodność z Planem przeciwdziałania depopulacji w województwie łódzkim: Obszar działania – rynek pracy z działaniami krótkookresowymi: 1. Tworzenie sprzyjających warunków do rozpoczynania działalności gospodarczej oraz tworzenie nowych miejsc pracy poprzez udzielanie bezzwrotnej pomocy na rozpoczęcie działalności gospodarczej ze szczególnym uwzględnieniem osób do 30 roku życia oraz 2. Realizacja ogólnych i specjalistycznych szkoleń i/lub doradztwa związanego ze szkoleniami dla kadr zarządzających i pracowników mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw (MMŚP) w zakresie zgodnym ze zdiagnozowanymi potrzebami przedsiębiorstw i formie odpowiadającej możliwościom organizacyjno-technicznym przedsiębiorstwa.
20	Zgodność z dokumentem strategicznym „Polska 2030 Trzecia fala nowoczesności” z Obszarem strategicznym Innowacyjność gospodarki i kreatywność indywidualna i celem 2. Rozwój regionalny

- 21 Zgodność ze Strategią Rozwoju Kraju 2020 z obszarami strategicznym:
II. Konkurencyjna gospodarka i celami:
Cel II.3. Zwiększenie innowacyjności gospodarki
Zakłada się, że w ciągu najbliższej dekady nastąpi znaczne zwiększenie innowacyjności gospodarki. Promowane będzie szerokie postrzeganie innowacji, nie tylko w wymiarze technologicznym i produktowym, ale także organizacyjnym, procesowym, marketingowym, w tym również w sektorze usług.
Cel II.4. Rozwój kapitału ludzkiego Jednym z głównych czynników decydujących o rozwoju i konkurencyjności kraju jest jakość kapitału ludzkiego. Rozwój (ilościowy i jakościowy) kapitału ludzkiego to rozwój krajowego i lokalnych rynków pracy oraz wzrost produktywności pracowników, a w konsekwencji wzrost produkcji i usług, rozwój innowacji, podnoszenie produktywności gospodarki - w rezultacie poziomu i jakości życia wszystkich mieszkańców.
II.4.1. Zwiększanie aktywności zawodowej Zadania państwa koncentrować się będą na ograniczeniu czynników zniechęcających do zatrudnienia lub podejmowania i utrzymania aktywności zawodowej. Zwiększeniu aktywności zawodowej sprzyjać będzie także likwidacja barier związanych z założeniem, prowadzeniem oraz rozwijaniem własnej działalności gospodarczej.
III. Spójność społeczna i terytorialna i celami:
Cel III.3. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych. Rozprzestrzenianiu procesów rozwojowych służyć też będzie wsparcie kierowane na obszary wiejskie. Jednym ze strategicznych wyzwań dla polityki regionalnej jest zapewnienie spójności wewnętrznej kraju (tak, aby żadne z terytoriów nie było wykluczone z rozwoju) oraz niedopuszczenie do nadmiernych zróżnicowań przestrzennych.
III.3.3. Tworzenie warunków dla rozwoju ośrodków regionalnych, subregionalnych i lokalnych oraz wzmocnienia potencjału obszarów wiejskich. Polityka rozwoju powinna umożliwiać wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich. Poprawa warunków sprzyjających tworzeniu pozarolniczych miejsc pracy na wsi i zwiększaniu mobilności zawodowej między obszarami wiejskimi a miastami odbywać się będzie m.in. poprzez działania na rzecz wsparcia różnicowania działalności gospodarczej producentów rolnych.
- 22 Cele wyznaczone w LSR przyczyniają się do osiągnięcia celów Unii Europejskiej określonych w Strategii Europa 2020 odnośnie inteligentnego, zrównoważonego i sprzyjającego włączeniu społecznemu wzrostu m.in. poprzez: wspieranie inicjatyw opartych na transferze wiedzy i innowacji, wspieranie firm korzystających efektywnie z lokalnych zasobów, przyjaznych środowisku, wspieranie firm z branży OZE, wspieranie grup defaworyzowanych w pozyskiwaniu dotacji na tworzenie i rozwój własnych działalności gospodarczych, pełniejszym wykorzystaniu technologii informacyjno-komunikacyjnych, wspieranie firm specjalizujących się w dostarczaniu szybkiego Internetu, wspieranie internetowej sprzedaży lokalnych produktów i usług, prowadzenie doradztwa by innowacyjne pomysły przeradzały się w nowe produkty i usługi, które przyczyniałyby się do tworzenia nowych miejsc, szerzenie innowacyjnych rozwiązań technologicznych, wspieranie firm efektywnie korzystających z lokalnych zasobów, umożliwienie ludziom zdobywania nowych umiejętności.
- 23 Zgodność ze Strategią Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa na lata 2012-2020 z celami:
1. Wzrost jakości kapitału ludzkiego, społecznego, zatrudnienia i przedsiębiorczości na obszarach wiejskich.
1.2. Zwiększanie zatrudnienia mieszkańców obszarów wiejskich bez konieczności zmiany ich miejsca zamieszkania, 1.3. Rozwój przedsiębiorczości i pozarolniczych miejsc pracy z wykorzystaniem potencjału endogenicznego obszarów wiejskich,
5. Ochrona środowiska i adaptacja do zmian klimatu na obszarach wiejskich.
5.5. Zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii na obszarach wiejskich
- 24 Zgodność z Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2010-2020 z celami strategicznymi:
Cel 1. Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów, 1.2.3. Rozwijanie potencjału rozwojowego i absorbcyjnego obszarów wiejskich, 1.2.4. Efektywne wykorzystanie w procesach rozwojowych potencjału specjalizacji terytorialnej, 1.3.3. Zwiększenie możliwości wprowadzenia rozwiązań innowacyjnych przez przedsiębiorstwa i instytucje regionalne,
Cel 2. Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałaniem marginalizacji obszarów problemowych,
2.2. Wspieranie obszarów wiejskich o najwyższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe poprzez wspieranie usług edukacyjnych i szkoleniowych, medycznych, komunikacyjne, komunalnych i związanych z ochroną środowiska m.in.

25	Zgodność z Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020 w szczególności z: celem tematycznym Wspólnych Ram Strategicznych CT 9. Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem, priorytet ROW 6. Włączenie społeczne, redukcja ubóstwa i promowanie rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich, celem szczegółowy 6B. Wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich m.in. poprzez: tworzenie miejsc pracy i stworzenie warunków umożliwiających podjęcie pracy osobom dotąd pozostającym bez pracy, a także stworzenie korzystnych warunków do tworzenia nowych firm, sprzyjających zwiększeniu potencjału osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem z rynku pracy.
----	---

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 28. Zgodność celu głównego II i celów szczegółowych II.1. oraz II.2. Zintegrowanej Lokalnej Strategii Rozwoju LGD z dokumentami strategicznymi innych szczebli

Cel główny II. Rozwój lokalny na obszarze LGD	
Cele szczegółowe: II.1. Pobudzenie zaangażowania mieszkańców dla oddolnych inicjatyw lokalnych, II.2. Rozwój infrastruktury lokalnej	
1	Zgodność ze Strategią Rozwoju Gminy Kutno na lata 2014-2020 z celem strategicznym III- Rozwój infrastruktury społecznej na terenie Gminy Kutno. Gmina Kutno przyjazna mieszkańcom. Cel szczegółowy 1. Propagowanie kultury i kształtowanie warunków sprzyjających asymilacji społeczności lokalnej.
2	Zgodność ze Strategią Rozwoju Gminy Krośnice na lata 2014-2020 z celem strategicznym II Poprawa warunków życia mieszkańców Gminy i Miasta Krośnice oraz celem strategicznym IV – Odnowa wsi - pielęgnacja kultury i dziedzictwa historycznego.
3	Zgodność ze Strategią Rozwoju Gminy Żychlin z celem strategicznym I Poprawa warunków życia mieszkańców gminy Żychlin poprzez ochronę zdrowia, zapewnienie bezpieczeństwa publicznego, socjalnego, edukację ,oświatę i sport , z celem strategicznym III Ochrona środowiska przyrodniczego i kształtowanie ładu przestrzennego, z celem strategicznym IV Odnowa wsi- pielęgnacja kultury i dziedzictwa historycznego.
4	Zgodność ze Strategią Rozwoju Gminy Strzelce na lata 2015-2023 z celem strategicznym II -Dziedzictwo. Turystyka. Rekreacja. Cel operacyjny II. Bogata oferta kulturalna oraz rekreacyjno-sportowa.
5	Zgodność ze Strategią Rozwoju Gminy Bedno na lata 2015-2025 z celem strategicznym III -Poprawa warunków życia mieszkańców. III.1. Poprawa wyposażenia w infrastrukturę techniczną.
6	Zgodność ze Strategią Rozwoju Gminy Witonia na lata 2015-2022 z celem strategicznym II Poprawa warunków życia mieszkańców gminy Witonia.
7	Zgodność ze Strategią Rozwoju Gminy Łanięta na lata 2015-2022 z celem strategicznym II. Wzrost poziomu życia mieszkańców gminy.
8	Zgodność ze Strategią Rozwoju Gminy Nowe Ostrowy na lata 2015-2022 z celem strategicznym II. Wysoka jakość życia mieszkańców. Rozwój zaplecza i oferty kulturalnej, sportowej i rekreacyjnej.
9	Zgodność ze Strategią Rozwoju Gminy Oporów na lata 2015-2022 z celem strategicznym II. Wysoka jakość życia mieszkańców. Rozwój zaplecza i oferty kulturalnej, sportowej i rekreacyjnej.
10	Zgodność ze Strategią Rozwoju Gminy Góra Św. Małgorzaty na lata 2015-2022 z celem strategicznym II - Poprawa warunków życia mieszkańców gminy Góra Świętej Małgorzaty ; poprzez b. zwiększenie liczby miejsc spotkań i rekreacji oraz celem strategicznym IV - Odnowa i rozwój miejscowości wiejskich w oparciu o lokalne zasoby, tradycje; poprzez b. włączenie mieszkańców w procesy rozwojowe, promowanie inicjatyw oddolnych, c. odnowę oraz przekazywanie dziedzictwa kulturowego gminy, d. promocję lokalnych zasobów.
11	Zgodność z Planem Rozwoju Lokalnego Gminy Krzyżanów na lata 2014-2020
12	Zgodność ze strategicznymi kierunkami działań Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020: - w płaszczyźnie horyzontalnej m.in. poprzez: <u>4.1. Rozwój społeczności lokalnych</u> w tym: wspieranie szkoleń promujących postawy pro obywatelskie, prospołeczne i proekologiczne, w szczególności wśród młodzieży, wspieranie kompetencji liderów społecznych i animatorów działań społeczności lokalnych, wspieranie aktywności osób starszych, stymulowanie współpracy między organizacjami pozarządowymi, sektorem prywatnym i publicznym, promocję usług świadczonych przez organizacje pozarządowe, wspieranie przekazywania zadań publicznych organizacjom pozarządowym, wspieranie akcji, kursów, szkoleń z zakresu umiejętności

posługiwania się komputerem wśród mieszkańców, uruchamianie stron internetowych, upowszechnianie komunikatorów internetowych,

4.2. Wzmacnianie tożsamości regionalnej w tym: podnoszenie wiedzy historycznej o regionie, wspieranie szkoleń animatorów kultury, promocję i wspieranie rozwoju twórczości folklorystycznej, w tym szczególnie festiwali, warsztatów rękodzieła ludowego, tradycyjnych produktów regionalnych, inicjowanie tworzenia parków kulturowych i „żywych” skansenów,

5.3. Rozwój usług i poprawa dostępu do sektora kultury, sportu, turystyki i rekreacji w tym: wspieranie działań na rzecz podnoszenia atrakcyjności i unowocześniania bazy kulturalnej, rekreacyjnej, widowiskowej, bazy i infrastruktury turystycznej, w tym szlaków turystycznych, zorientowanej na turystykę uzdrowiskową, aktywną i kulturową, wspieranie cyfryzacji zasobów i usług turystyki, kultury oraz zasobów dziedzictwa lokalnego, promocję produktów turystycznych, wspieranie szkoleń na rzecz podniesienia jakości świadczonych usług kultury, turystyki i rekreacji, wspieranie wydarzeń kulturalnych, wspieranie tworzenia sieci współpracy podmiotów zaangażowanych w działania kulturalne,

6.1. Przeciwdziałanie ubóstwu ekonomicznemu w tym: wspieranie szkoleń umożliwiających pozbywanie się nawyków tzw. wyuczzonej bezradności, wspieranie inicjatyw pozaszkolnych dla dzieci i młodzieży,

6.2. Reintegracja zawodowa oraz przeciwdziałanie dyskryminacji i wykluczeniom społecznym w tym: wspieranie rozwoju świetlic środowiskowych i socjoterapeutycznych na bazie świetlic wiejskich, - w płaszczyźnie horyzontalnej m.in. poprzez:

1.2. Obszary wiejskie w tym: wspieranie działań na rzecz programu Odnowa Wsi w woj. łódzkim, wspieranie działań na rzecz poprawy dostępu do usług kultury i rekreacji,

2.5 Obszary turystyczne dolin rzecznych Pilicy, Warty i Bzury w tym: wspieranie działań na rzecz rozwoju turystyki aktywnej, rekreacyjnej i geoturystyki, wspieranie rozbudowy szlaków turystycznych, wspieranie działań na rzecz wykreowania wizerunku obszaru LGD jako atrakcyjnego turystycznie.

13 Zgodność z Programem Rozwoju Turystyki w Województwie Łódzkim na lata 2007–2020 z celami:

1. Rozwój produktów turystycznych, 1.1 Rozwój nowych, markowych produktów turystycznych o wyraźnej zdolności kreowania wizerunku województwa, 1.2 Zagospodarowanie atrakcji, rozbudowa istniejących produktów turystycznych oraz podnoszenie ich jakości, 1.3 Rozwój lokalnych produktów turystycznych wspierających budowę wizerunku turystycznego województwa,

4. Zagospodarowanie przestrzeni turystycznej województwa łódzkiego, 4.2. Kształtowanie i rozwój makroprzestrzeni turystycznych – rozwój infrastruktury wspierającej budowę produktów turystycznych m.in. poprzez: wspieranie rozwoju infrastruktury rekreacyjnej i turystycznej, organizację wydarzeń promujących walory turystyczne obszaru LGD, wydawnictwa, imprezy plenerowe itp.

14 Zgodność z Regionalnym Programem Operacyjny Województwa Łódzkiego 2014 – 2020 z Priorytetem 6c: Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego i celem: zwiększona partycypacja w kulturze na terenie województwa łódzkiego.

15 Zgodność ze Strategią Rozwoju Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego z cel strategicznym 1. Rewitalizacja obszarów zdegradowanych na rzecz budowy przyjaznych i bezpiecznych przestrzeni publicznych, sprzyjających włączeniu społecznemu i podniesieniu aktywności gospodarczej i celami operacyjnymi: 1.1. Zintegrowane działania rewitalizacyjne w wymiarze przestrzennym, przyrodniczym, społecznym, gospodarczym i kulturowym oraz 1.4. Wspieranie efektywnego wykorzystania potencjału dziedzictwa kulturowego.

16 Zgodność ze Strategią Rozwoju Kraju 2020 z obszarami strategicznym:

I. Sprawne i efektywne państwo i celami:

I.3. Wzmocnienie warunków sprzyjających realizacji indywidualnych potrzeb i aktywności obywatela

Istnieją potencjały i przesłanki dające szansę na rozwój sprawnego i efektywnego państwa. Należy do nich zaliczyć: przedsiębiorczość obywateli, ich motywacje i aspiracje dotyczące tworzenia warunków optymalnego rozwoju i wysokiego standardu życia, relatywnie wysoki poziom wykształcenia, trwałe i stabilny ład demokratyczny umożliwiający rozwój nowoczesnego systemu demokratycznego sprawowania władzy, rosnącą aktywność obywateli w podejmowaniu decyzji i sprawowaniu władzy, materialne, gospodarcze, ludnościowe i społeczno-kulturowe zasoby kraju zapewniające ciągłość procesów rozwojowych. Uwzględniając powyższe uwarunkowania państwo będzie tworzyć rozwiązania systemowe (uregulowania prawne, mechanizmy instytucjonalne i inne instrumenty) oraz realne możliwości służące realizacji interesu publicznego i zaspokajania potrzeb i aspiracji jak największej liczby obywateli, w tym przedsiębiorców.

I.3.2. Rozwój kapitału społecznego. Rozwój kapitału społecznego stanowi jedno z kluczowych wyzwań Polski i służy zwiększeniu skali i trwałości zaangażowania oraz współpracy obywatelskiej m.in. przez zwiększenie udziału obywatela w sprawowaniu władzy i silniejsze zaangażowanie w formułowanie i wdrażanie polityki rozwoju kraju. Działania podjęte w tym obszarze należy traktować jako inwestycję o charakterze długofalowym, pamiętając jednocześnie, że państwo powinno jedynie tworzyć warunki dla tego procesu sprzyjając oddolnym inicjatywom obywatelskim. Mając na uwadze bariery przedstawione

powyżej, państwo w celu stymulowania rozwoju kapitału społecznego będzie przede wszystkim wzmacniać postawy aktywnego, świadomego obywatelstwa, a także postawy pro przedsiębiorcze i proinnowacyjne. Podjęte będą także działania, które będą służyły zwiększeniu zakresu i rezultatów aktywności społeczeństwa obywatelskiego. Promowane będzie uczestnictwo w kulturze poprzez otwarty dostęp do zasobów cyfrowego dziedzictwa, rozwój infrastruktury kultury i kształcenie podstawowych kompetencji kulturowych. Wzmacniane będą aktywne wspólnoty lokalne poprzez tworzenie lub udostępnianie publicznej przestrzeni, m.in. dzięki budowie nowych lub wykorzystaniu już istniejących elementów infrastruktury kultury i sportu (bibliotek, domów kultury, klubów sportowych) oraz promowanie istniejących mechanizmów ustawowych, tj. inicjatywy lokalnej.

III. Spójność społeczna i terytorialna i celami:

III.3. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych. Rozprzestrzenianiu procesów rozwojowych służyć też będzie wsparcie kierowane na obszary wiejskie.

III.3.3. Tworzenie warunków dla rozwoju ośrodków regionalnych, subregionalnych i lokalnych oraz wzmacniania potencjału obszarów wiejskich. Polityka rozwoju powinna umożliwiać wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich. Działania na rzecz wsparcia rozwoju obszarów wiejskich zmierzać będą w kierunku podnoszenia poziomu i jakości życia na wsi, poczynając od zapewnienia opieki i wychowania przedszkolnego, przez poprawę dostępu do edukacji i kultury, a następnie wsparcia rozwoju przedsiębiorczości pozarolniczej i rozwoju infrastruktury oraz poprawę dostępu do usług publicznych.

17	Zgodność ze Strategią Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020 z celami strategicznymi: 2. Wydłużenie aktywności zawodowej i zapewnienie lepszej jakości funkcjonowania osób starszych, 3. Poprawa sytuacji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym, 5. Podniesienie poziomu kompetencji i kwalifikacji obywateli
18	Zgodność z dokumentem strategicznym „Polska 2030 Trzecia fala nowoczesności” z obszarem strategicznym Innowacyjność gospodarki i kreatywność indywidualna i celem 5. Kapitał społeczny
19	Zgodność z Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2010-2020 z celami strategicznymi: 1. Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów i 2. Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałaniem marginalizacji obszarów problemowych oraz celami operacyjnymi: 1.3.1. Rozwój kapitału intelektualnego, w tym kapitału ludzkiego i społecznego, 1.3.6. Wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego oraz potencjału dziedzictwa kulturowego i 2.2.5. Usługi kulturalne
20	Cele wyznaczone w LSR przyczyniają się do osiągnięcia celów Unii Europejskiej określonych w Strategii Europa 2020 odnośnie inteligentnego, zrównoważonego i sprzyjającego włączeniu społecznemu wzrostu m.in. poprzez: wspieranie inicjatyw opartych na transferze wiedzy i innowacji, korzystających efektywnie z lokalnych zasobów, przyjaznych środowisku, wspieranie rozwoju lokalnej infrastruktury wykorzystującej OZE, wspieranie grup defaworyzowanych w pozyskiwaniu dotacji na realizację własnych projektów, pełniejsze wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych, rozpowszechnianie wiedzy za pośrednictwem sieci, prowadzenie doradztwa by innowacyjne pomysły rozwiązywały problemy społeczne, szerzenie innowacyjnych rozwiązań technologicznych, umożliwienie ludziom zdobywania nowych umiejętności, wspieranie zdrowia i aktywności osób starszych, aby umożliwić osiągnięcie spójności społecznej oraz wyższej wydajności.
21	Zgodność ze Strategią Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa na lata 2012-2020 z celami: <u>1. Wzrost jakości kapitału ludzkiego, społecznego, zatrudnienia i przedsiębiorczości na obszarach wiejskich.</u> 1.4. Zapobieganie i ograniczanie wykluczenia społecznego oraz aktywizacja mieszkańców obszarów wiejskich, <u>2. Poprawa warunków życia na obszarach wiejskich oraz poprawa ich dostępności przestrzennej.</u> 2.4. Rozwój infrastruktury społecznej zapewniającej mieszkańcom obszarów wiejskich dostęp do dóbr i usług publicznych, <u>5. Ochrona środowiska i adaptacja do zmian klimatu na obszarach wiejskich.</u> 5.2. Kształtowanie przestrzeni wiejskiej z uwzględnieniem ochrony krajobrazu i ładu przestrzennego, 5.5. Zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii na obszarach wiejskich
22	Zgodność z Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020 w szczególności z: celem tematycznym Wspólnych Ram Strategicznych CT 9. Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem, priorytetem Rozwoju Obszarów Wiejskich 6. Włączenie społeczne, redukcja ubóstwa i promowanie rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich i celem szczegółowym: 6B. Wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich m.in. poprzez: przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i wzmocnienie kapitału społecznego, w tym z wykorzystaniem rozwiązań innowacyjnych, wspieranie inicjatyw lokalnych, wykorzystanie lokalnych zasobów: surowców, miejscowej infrastruktury, lokalizacji (położenia geograficznego), dziedzictwa, potencjału mieszkańców

Źródło: Opracowanie własne

Lokalna Strategia Rozwoju ma charakter zintegrowany w obszarze:

- **sektorów życia społeczno-gospodarczego:** proponowane przedsięwzięcia zakładają udział w ich realizacji przedstawicieli wszystkich sektorów społecznych;
- **sektorów gospodarki:** produkty lokalne, przemysłowe, jak i turystyczne będą wytwarem przedsiębiorców z co kilku sektorów gospodarki; zdrowa żywność angażuje rolników, przetwórców, transportowców, handlowców.
- **wykorzystania lokalnych zasobów:** atrakcyjne środowisko naturalne, zabytki oraz przyjaźnie nastawione społeczeństwo to potencjał, który właściwie wykorzystany przyczyni się do realizacji celów LSR.

Tabela 29. Operacje zaplanowane do finansowania w ramach LSR realizowane będą przez beneficjentów reprezentujących wszystkie sektory życia społeczno-gospodarczego obszaru LGD.

Przedsięwzięcia zaplanowane w LSR	Potencjalni beneficjenci
PRZEDSIĘBIORCZE "CENTRUM"	- mieszkańcy obszaru LGD - rolnicy oraz ich małżonkowie i domownicy - mikro i mali przedsiębiorcy - osoby prowadzące działalność gospodarczą
LGD CENTRUM- NASZE ATUTY	- mieszkańcy obszaru LGD - instytucje kultury, kościoły i związki wyznaniowe - organizacje pożytku publicznego - organizacje pozarządowe - jednostki samorządu terytorialnego

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 30. Powiązanie celów LSR z potrzebami grup defaworyzowanych.

Grupy defaworyzowane	Osoby bezrobotne - na obszarze LGD mieszka 62 621 osób w tym osób bezrobotnych 5 036 osób	Osoby powyżej 50 roku życia – na obszarze LGD mieszka 12 500 osób powyżej 50 roku życia	Młodzież do 30 roku życia
Cele LSR	Cel ogólny I: Tworzenie potencjału dla rozwoju lokalnej gospodarki i tworzenia miejsc pracy	Cel ogólny II: Rozwój lokalny na obszarze LGD	Cel ogólny II: Rozwój lokalny na obszarze LGD

Źródło: Opracowanie własne

XI. MONITORING I EWALUACJA.

Monitoring i ewaluacja – definicja pojęć

Proces monitoringu i ewaluacji są względem siebie niezależne, choć pozostają w ścisłym związku, gdyż dotyczą tych samych zagadnień. Monitoring i ewaluacja Lokalnej Strategii Rozwoju są kluczowymi elementami skutecznego procesu jej wdrażania, zapewniającymi pozyskanie informacji na temat postępów prowadzonych działań, w głównej mierze w kontekście realizacji przyjętych celów strategicznych i operacyjnych. Stanowią równocześnie narzędzia kontroli i oceny umożliwiające korektę nieprawidłowości w procesie wdrażania LSR, poprzez wprowadzenie niezbędnych modyfikacji i uaktualnień przy realizacji opracowanej Strategii.

Planowanie monitoringu

Monitoring realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju Stowarzyszenia Rozwoju Gmin „CENTRUM” stanowi równoległy do jej wdrażania, ciągły i rutynowy proces wymagający zbierania i analizy danych oraz raportowania wyników w określonych przedziałach czasowych. Dla sprawnej jego realizacji, przyjmuje się, iż proces monitorowania, z uwagi na charakter prowadzonych działań, w sposób ciągły i na bieżąco, prowadzony będzie przez biuro LGD. Natomiast w odstępach półrocznych dokonywana będzie przez Zarząd analiza monitoringu, by w razie potrzeby móc skorygować zaistniałe nieprawidłowości. Jako metodę raportowania przyjmuje się pisemne sprawozdania nt. postępów w realizacji LSR. Niezbędnych danych do opracowania niniejszych raportów

dostarczać będzie Zarządowi biuro LGD. Treść sprawozdań, zgodnie z zasadą jawności działania LGD, będzie podawana do wiadomości publicznej za pośrednictwem strony internetowej Stowarzyszenia.

Elementy podlegające monitorowaniu w zakresie realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju wraz z rozpatrywanymi kryteriami:

- stopień realizacji LSR – poziom osiągnięcia przyjętych wskaźników produktu i rezultatu,
- realizacja budżetu – stopień wydatkowania budżetu w ramach przydzielonych środków na funkcjonowanie LGD, projektów realizowanych przez beneficjentów, projektów grantowych oraz projektów współpracy, zgodność wydatkowania środków pod kątem osiągniętych wskaźników,
- nabory wniosków o przyznanie pomocy - terminowość (zgodność ogłaszania konkursów z harmonogramem), stopień wykorzystania środków, liczba osób korzystających z doradztwa (konsultacje telefoniczne i w biurze LGD),
- realizacja projektów grantowych - terminowość realizacji poszczególnych zadań grantowych, zgodność ponoszonych wydatków z zadeklarowanym zestawieniem rzeczowo-finansowym operacji.

Zagadnienia podlegające monitorowaniu w zakresie funkcjonowania biura LGD:

- ocena efektywności szkoleń i doradztwa przeprowadzonych przez pracowników biura w zakresie realizacji LSR (lista obecności i ankieta oceniająca),
- zainteresowanie działalnością LGD (liczba wejść na stronę LGD),
- raport z działalności organów LGD - (frekwencja na posiedzeniach).

Głównym narzędziem badawczym w procesie monitoringu wdrażania LSR będzie ankieta monitorująca, kierowana do wszystkich beneficjentów operacji podejmowanych w ramach realizacji strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność objętego PROW na lata 2014-2020. Wypełnienie niniejszej ankiety, przekazywanej beneficjentom przez biuro Stowarzyszenia po uzyskaniu informacji od Instytucji Wdrażającej o wystawieniu zlecenia płatności, będzie obowiązkowe dla wszystkich podmiotów, które otrzymały wsparcie finansowe na realizację działań za pośrednictwem LGD. Wprowadzając elementy innowacyjności, poza tradycyjną, drukowaną formą ankiety będzie możliwość wypełnienia ww. dokumentu w formie e-ankiety. Ta forma monitoringu usprawni kontrolę nad ich wypełnianiem, umożliwiając nam, jako administratorom, śledzenie ilości napływających ankiet. Bezpośredni nadzór nad zbieraniem danych z ww. ankiet sprawować będzie biuro LGD. Monitoring będzie przeprowadzany w cyklu rocznym.

Ewaluacja i jej planowanie

Ewaluacja pozwala na obiektywną ocenę projektu na wszystkich jego etapach, tj. planowania, realizacji i mierzenia rezultatów i ma na celu weryfikację przyjętych założeń w projekcie. Głównym celem badania ewaluacyjnego nie jest zwiększanie zasobu wiedzy teoretycznej, ale przede wszystkim poprawianie jakości wdrażanych interwencji. To próba znalezienia odpowiedzi czy realizowane działania przyniosą lub/ i przyniosły efekty. Wiedza ta umożliwia formułowanie rekomendacji, a następnie podejmowanie na ich podstawie decyzji, które służą poprawie jakości prowadzonych działań.

Ze względu na termin przeprowadzania badania ewaluacyjnego przeprowadzone zostaną:

- ewaluacja ex-ante (przed rozpoczęciem realizacji interwencji) – jej celem będzie poprawa jakości planowanej do uruchomienia interwencji,
- ewaluacja on-going (w trakcie wdrażania interwencji) - przeprowadzana zostanie w trakcie wdrażania programu. Rolą ewaluacji on-going jest pomiar poziomu realizacji celów na poszczególnych etapach realizacji programu wraz z identyfikacją czynników mających wpływ na jej przebieg. Umożliwia ona dokonywanie korekt i usprawnień, które mogą mieć wpływ na końcowe efekty programu.
- ewaluacja ex-post (po zakończeniu realizacji interwencji) - poddaje ocenie skuteczność i efektywność interwencji, jej trafność i użyteczność, a także stopień realizacji założonych celów oraz badanie długotrwałych efektów (oddziaływania) projektu/programu.

Jak zaznaczono we wstępie głównym celem przeprowadzonej ewaluacji jest ocena działań realizowanych przez Stowarzyszenia LGD – Stowarzyszenie Rozwoju Gmin „CENTRUM” oraz za jego pośrednictwem za badany okres ze względu na adekwatność i użyteczność tych działań w efektywnym wydatkowania środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, w zgodzie z założeniami i kierunkami rozwoju nakreślonymi w Lokalnej Strategii Rozwoju.

Elementami podlegającymi ewaluacji, w zależności od rodzaju ewaluacji (ex ante, on-going, ex-post) będą:

- spójność diagnozy, celów, działań i rezultatów oraz trafność doboru wskaźników (na podstawie LSR),
- rozwiązania proceduralne przyjęte w LSR oraz modelu funkcjonowania LGD,
- działania informacyjne i edukacyjne wśród potencjalnych beneficjentów,
- procedura związana z wnioskowaniem i wyborem projektów,
- ilościowe i jakościowe efekty realizacji LSR;

- postępy realizacji strategii, w tym analiza stanu kontraktowania i wydatkowania środków (poziom produktów),
- poziom osiągnięcia założonych celów (poziom rezultatów).

Tabela 31. Rodzaje oraz elementy podlegające ewaluacji.

Typ ewaluacji	Czas pomiaru	Okres objęty pomiarem	Zakres (elementy) pomiaru	Metody badawcze i sposób pozyskiwania danych
Ex-ante	I poł. 2016 Przed rozpoczęciem wdrażania działań	2015 r. (tj. okres przygotowania założeń strategicznych)	<ul style="list-style-type: none"> • spójność diagnozy, celów, działań i rezultatów oraz trafność doboru wskaźników • rozwiązania proceduralne przyjęte w LSR oraz modelu funkcjonowania LGD. 	Analiza danych zastanych oraz na podstawie przeprowadzonych badań ilościowych i jakościowych.
On-going	I kw. 2018 r. (I badanie) I kw. 2020 r. (II badanie)	Dwuletni okres objęty pomiarem: 2016-2017 (I badanie) oraz 2018-2019 (II badanie)	<ul style="list-style-type: none"> • działania informacyjne i edukacyjne wśród potencjalnych beneficjentów, • procedura związana z wnioskowaniem i wyborem projektów, • ilościowe i jakościowe efekty realizacji LSR; • postępy realizacji strategii, w tym analiza stanu kontraktowania i wydatkowania środków (poziom produktów), • poziom osiągnięcia założonych celów (poziom rezultatów). 	Analiza danych zastanych oraz na podstawie przeprowadzonych badań ilościowych i jakościowych. Wykorzystanie triangulacji metodologicznej.
Ex-post	2023 r. (po zakończeniu wdrażanych działań)	Cały okres funkcjonowania LSR (2016-2023)	<ul style="list-style-type: none"> • spójność diagnozy, celów, działań i rezultatów oraz trafność doboru wskaźników • rozwiązania proceduralne przyjęte w LSR oraz modelu funkcjonowania LGD; • poziom osiągnięcia założonych celów (poziom rezultatów). • efektywność kontraktowania i wydatkowania środków (poziom produktów) 	Analiza danych zastanych oraz na podstawie przeprowadzonych badań ilościowych i jakościowych. Wykorzystanie triangulacji metodologicznej.

Metody badawcze i sposób pozyskiwania danych do ewaluacji:

Do oceny projektu wykorzystane zostaną **dane pierwotne i wtórne**. Dane pierwotne są zbierane bezpośrednio od respondentów w trakcie wywiadów lub kwestionariuszy ankietowych. Dane wtórne natomiast pochodzą z istniejących już dokumentów.

Źródłami informacji w technice **desk research**, która wykorzystuje analizę danych wtórnych będą między innymi:

- GUS (w tym BDL oraz system STRATEG)
- Sprawozdania, uchwały, regulaminy LGD.
- Strona internetowa LGD.

Planowanymi badaniami pierwotnymi są:

- **badania ilościowe:** bezpośrednio lub/i online oraz
- **badania jakościowe** zrealizowane techniką zogniskowanych wywiadów grupowych (FGI) lub opcjonalnie indywidualnym wywiadem pogłębionym (IDI).

Planowane narzędzia badawcze:

- kwestionariusz ankiety (w przypadku badań ilościowych)

- scenariusz wywiadu IDI lub FGI (w przypadku badań jakościowych).

Respondentami w badaniach ilościowych i jakościowych będą:

- zarząd, członkowie i pracownicy LGD
- beneficjenci (potencjalni i korzystający z interwencji).

Należy zaznaczyć, że zakres przestrzenny badania obejmie cały obszar funkcjonowania LGD.

Kryteria ewaluacyjne

Określając kryteria ewaluacyjne należy wziąć pod uwagę kilka elementów, wśród nich cel danego badania ewaluacyjnego, zakres informacji możliwych do uzyskania oraz moment, w którym jest realizowana.

Zatem planowane badania zostaną dokonane ze względu na **następujące kryteria ewaluacyjne**:

- ⇒ **skuteczności** - pozwala określić, czy osiągnięto zakładane cele na poziomie produktów, rezultatów lub oddziaływania. Ocenia wpływ czynników zewnętrznych na ostateczne efekty.
- ⇒ **użyteczności** - polega na porównaniu potrzeb np. LGD z osiągnięciami analizowanego programu (adekwatność planowanych celów interwencji i metod jej wdrażania do problemów i wyzwań społeczno-ekonomicznych, uprzednio zdiagnozowanych). Ocenia całość rzeczywistych efektów wywołanych przez interwencję odnosząc je do wyzwań społeczno-ekonomicznych (często już zmienionych w czasie). Ocena użyteczności prowadzona jest po zamknięciu interwencji lub w końcowej fazie wdrażania.
- ⇒ **efektywności** - polega na porównaniu zaangażowanych zasobów z osiągnięciami na poziomie produktów, rezultatów czy oddziaływania.
- ⇒ **trafności** - pozwala ocenić zgodność celów programu z potrzebami regionu.
- ⇒ **trwałości** - określa trwałość efektów programu po zakończeniu jego finansowania.

Wykorzystanie wyników z ewaluacji

Elementem ewaluacji i sporządzonego w jego ramach raportu, jest opracowanie, na podstawie przeprowadzonej analizy danych, rekomendacji dla podmiotów uczestniczących w realizacji interwencji. Rekomendacje stanowią propozycję sposobów doskonalenia opracowywania ocenianych kwestii. Zadaniem rekomendacji jest wskazanie konkretnych działań, które mogą prowadzić do modyfikowania dotychczasowych sposobów prowadzenia interwencji i przygotowania nowych, bardziej efektywnych w przyszłości.

Rekomendacje będą również będą wskazywały jak i przez kogo będą wdrażane. Mogą zawierać pewną hierarchię ważności. Klarowne sprecyzowanie zadań do wykonania powinno wzmocnić szanse na ich wdrożenie.

Zasadne jest **organizowanie spotkań** z adresatami rekomendacji, w celu, lepszego zrozumienia przez nich istoty proponowanych modyfikacji.

Przeprowadzenie ewaluacji

Organem odpowiedzialnym za przeprowadzenie tej ewaluacji będzie Zarząd. Przeprowadzenie ewaluacji Zarząd będzie mógł zlecić do wykonania ekspertom zewnętrznym. Wyniki ewaluacji Zarząd będzie zobowiązany przedstawić w formie raportu z badania ewaluacyjnego. Sporządzony raport ma na celu wykazać informacje o stanie zaawansowania realizacji poszczególnych działań oraz zaprezentować poziom osiągniętych wskaźników, a w szczególności:

- zakres osiągniętych wskaźników dla celów ogólnych i szczegółowych LSR,
- ocenę wartości wskaźników produktu, rezultatu i oddziaływania dla każdego przedsięwzięcia,
- analizę aktualności celów strategicznych w stosunku do analizy SWOT,
- analizę zasadności ilości przedsięwzięć i ich zakresów oraz wskaźników,
- zebranie uwag od członków Zarządu i pracowników LGD nt. funkcjonowania LGD szczególnie w trakcie naboru oraz uwag zgłaszanych przez Beneficjentów,
- zebranie uwag od członków LGD nt. funkcjonowania partnerstwa,
- wnioski dotyczące modyfikacji struktur i procesów wdrażania LSR,
- wnioski dotyczące aktualizacji oraz ewentualnych zmian w LSR.

XII. STRATEGICZNA OCENA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO.

Strategia jest dokumentem, dla którego na etapie projektu należy rozstrzygnąć czy konieczne jest przeprowadzenie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko. Decyzję o konieczności przeprowadzenia oceny wydaje Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska. Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Łodzi pismem WOOŚ-II.411.398.2015.AJ.2 z dnia 4 grudnia 2015r., działając na podstawie art. 47, art. 48 oraz art. 57 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2013 r., poz. 1235 ze zm.) stwierdził brak konieczności przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla projektu Lokalnej Strategii Rozwoju Stowarzyszenia Rozwoju Gmin „CENTRUM”, ponieważ przedmiotowy dokument nie kwalifikuje się do przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.

Jednocześnie Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny w Łodzi pismem PWIS.NSOZNS.9022.1.523.2015.DW z dnia 30.11.2015 stwierdził, że zgodnie z art. 47 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2013 r., poz. 1235 ze zm.) właściwym organem w sprawach konieczności przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko jest regionalny dyrektor ochrony środowiska. PWIS stwierdził także, że w postępowaniu tym nie biorą udziału organy państwowej inspekcji sanitarnej, wyszczególnione w art. 58 powołanej ustawy z dnia 3 października 2008r.

Spis zdjęć i ilustracji

Rysunek 1. Obszar LSR Stowarzyszenia Rozwoju Gmin "Centrum" na tle województwa łódzkiego.....	5
Rysunek 2. Szkic położenia szlaków rowerowych na terenie Stowarzyszenia Rozwoju Gmin „CENTRUM”.....	18
Rysunek 3. Archikolegiata NMP w Tumie.	20
Rysunek 4. Muzeum Zamek w Oporowie.....	20
Rysunek 5. Logika interwencji planowanych do przeprowadzenia w ramach realizacji LSR LGD „CENTRUM”. .	35

Spis tabel

Tabela 1. Gminy wchodzące w skład LSR na lata 2014-2020.....	4
Tabela 2. Informacja o zawartych umowach oraz wysokości wypłaconych środków.....	6
Tabela 3. Lista Członków Zwyczajnych Stowarzyszenia Rozwoju Gmin „CENTRUM”.....	7
Tabela 4. Odzwierciedlenie grup defaworyzowanych i metod komunikacji.	9
Tabela 5. Lista członków Rady Stowarzyszenia Rozwoju Gmin „CENTRUM”.	10
Tabela 6. Podstawowe dokumenty wewnętrzne regulujące zasady działania SRG "CENTRUM".	11
Tabela 7. Metody partycypacji zastosowane na kluczowych etapach prac nad LSR.	12
Tabela 8. Obszary prawnie chronione i pomniki przyrody.	16
Tabela 9. Zinwentaryzowane odnawialne źródła energii w gminach terenu Stowarzyszenia Rozwoju Gmin "CENTRUM".	17
Tabela 10. Liczba ludności w poszczególnych gminach obszaru funkcjonalnego w latach 2009-2014 (osoby).	22
Tabela 11. Współczynnik feminizacji w gminach obszaru funkcjonowania LSR w latach 2009-2014 (osoby).....	23
Tabela 12. Saldo migracji w gminach obszaru funkcjonowania LSR w latach 2009-2014 (osoby).	23
Tabela 13. Struktura osób zamieszkałych na terenie objętym LSR w latach 2009-2014 wg ekonomicznych grup wiekowych.	24
Tabela 14. Liczba bezrobotnych w gminach obszaru objętego LSR w latach 2009-2014.....	25
Tabela 15. Pracujący w gminach obszaru objętego LSR w latach 2009-2014.....	26
Tabela 16. Barometr Zawodów Deficytowych i Nadwyżkowych w 2014 r.	28
Tabela 17. Analiza SWOT 29	29
Tabela 18. Matryca logiczna powiązań diagnozy obszaru i ludności, analizy SWOT oraz celów i wskaźników.....	32
Tabela 19. Obszary interwencji planowanych do przeprowadzenia w ramach realizacji LSR wspólnie dla wszystkich celów szczegółowych.....	37
Tabela 20. Tabela celów i wskaźników Lokalnej Strategii Rozwoju 2015-2023.....	39
Tabela 21. Wysokość wsparcia finansowego EFSI w ramach LSR w poszczególnych latach (w zł).	45
Tabela 22. Wysokość wsparcia finansowego EFSI w ramach LSR w ramach poszczególnych poddziałań (w zł). .	46
Tabela 23. Wysokość wsparcia w ramach LSR (w zł).....	46
Tabela 24. Fiszka projektowa projektu współpracy 47	47
Tabela 25. Środki zaradcze planu komunikacji w procesie realizacji LSR.....	49
Tabela 26. Zgodność Celów szczegółowych LSR z dokumentami strategicznymi innych szczebli.	51
Tabela 27. Zgodność Celu ogólnego I i celów szczegółowych I.1. oraz I.2. LSR z dokumentami strategicznymi innych szczebli.	52
Tabela 28. Zgodność celu głównego II i celów szczegółowych II.1. oraz II.2. Zintegrowanej Lokalnej Strategii Rozwoju LGD z dokumentami strategicznymi innych szczebli.....	56
Tabela 29. Operacje zaplanowane do finansowania w ramach LSR realizowane będą przez beneficjentów reprezentujących wszystkie sektory życia społeczno-gospodarczego obszaru LGD.....	59
Tabela 30. Powiązanie celów LSR z potrzebami grup defaworyzowanych.....	59
Tabela 31. Rodzaje oraz elementy podlegające ewaluacji.	61

Spis wykresów

Wykres 1. Liczba ludności na obszarze funkcjonowania LSR w latach 2009-2014.	22
Wykres 2. Liczba bezrobotnych do liczby ludności pracującej w latach 2009-2014.	27
Wykres 3. Struktura pracujących według płci w latach 2009-2014.	28

Spis Załączników do LSR:

1. PLAN DZIAŁANIA STOWARZYSZENIA ROZWOJU GMIN "CENTRUM" NA LATA 2016-2023.
2. BUDŻET STOWARZYSZENIA ROZWOJU GMIN "CENTRUM" NA LATA 2016-2023.
3. PLAN KOMUNIKACJI.
4. MONITORING I EWALUACJA.

PLAN DZIAŁANIA STOWARZYSZENIA ROZWOJU GMIN "CENTRUM" NA LATA 2016-2023

CEL OGÓLNY NR I	Lata		2016-2018		2019-2021			2022-2023			Razem 2016-2023		Prog ram	Poddziała nie/zakres Programu
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (zł./euro)	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (zł./euro)	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (zł./euro)	Razem wartość wskaźników	Razem planowane wsparcie (zł./euro)		
Tworzenie potencjału dla rozwoju lokalnej gospodarki i tworzenie miejsc pracy														
Cel szczegółowy 1 Rozwój lokalnej przedsiębiorczości.														
Przedsięwzięcie I.1	operacje polegające na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa lub na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	14 operacji	41,17	2 800 000,00/ 700 000,00	9 operacji	67,64	800 000,00/ 200 000,00	11 operacji	100	1 400 000,00/ 350 000,00	34 operacje	5 000 000,00/ 1 250 000,00	PROW	Realizacja LSR
Razem cel szczegółowy 1				2 800 000,00/ 700 000,00		800 000,00/ 200 000,00		1 400 000,00/ 350 000,00		5 000 000,00/ 1 250 000,00				
Cel szczegółowy 2 Podnoszenie kompetencji i promocja lokalnej przedsiębiorczości.														
Przedsięwzięcie I.2	liczba szkoleń dla przedsiębiorców i osób zamierzających podjąć działalność gosp.	1 szt.	50	5 000,00/ 1250,00	1 szt.	100	5 000,00/ 1250,00	0	100	0,00	2 szt.	10 000,00/ 2 500,00	PROW	Koszty bieżące i aktywizacja
Razem cel szczegółowy 2				5 000,00/ 1250,00		5 000,00/ 1250,00		0,00		10 000,00/ 2 500,00				
Razem cel ogólny I				2 805 000,00/ 701 250,00		805 000,00/ 201 250,00		1 400 000,00/ 350 000,00		5 010 000,00/ 1 252 500,00				

CEL OGÓLNY NR II	Lata	2016-2018			2019-2021			2022-2023			Razem 2016-2023		Program	Poddziałanie/zakres Programu
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (zł.euro)	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (zł.euro)	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (zł.euro)	Razem wartość wskaźników	Razem planowane wsparcie (zł.euro)		
Cel szczegółowy 1 Pobudzenie zaangażowania mieszkańców dla oddalonych inicjatyw lokalnych														
Przedsięwzięcie II.1	Liczba operacji promujących obszar LGD	3 operacje	100	100 000,00 /25 000,00	0	100	0,00/0,00	0	100	0,00/0,00	3 szt.	100 000,00/25 000,00	PROW	Projekty grantowe
	Liczba operacji obejmujących wyposażenie podmiotów działających w sferze kultury w ramach realizacji LSR	4 operacje	100	100 000,00/25 000,00	0	100	0,00/0,00	0	100	0,00/0,00	4 szt.	100 000,00/25 000,00	PROW	Projekty grantowe
Razem cel szczegółowy 1				200 000,00/50 000,00			0,00/0,00			0,00/0,00		200 000,00/50 000,00		
Cel szczegółowy 2 Rozwój infrastruktury lokalnej														
Przedsięwzięcie II.2	Liczba operacji dotyczących rozwoju obiektów lub miejsc infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i kulturalnej	22 operacji	57,89	1 630 000,00 /407 500,00	6 operacji	73,68	430 000,00/107 500,00	10	100	1 842 000,00/460 500,00	38	3 902 000,00/975 500,00	PROW	Realizacja LSR
	Liczba nowych lub przebudowanych obiektów lub miejsc infrastruktury turystycznej,	20	100	380 000,00 /95 000,00	0	100	0,00/0,00	0	100	0,00	20	380 000,00/95 000,00	PROW	Wdrażanie projektów w współpracy

	rekreacyjnej i kulturalnej w ramach projektu współpracy													
	Liczba operacji w zakresie infrastruktury drogowej w zakresie włączenia społecznego	3 operacje	60	710 000,00 / 177 500,00	2 operacje	100	460 000,00/ 115 000,00	0	100	0,00/0,00	5	1 170 000,00/ 292 500,00	PROW	Realizacja LSR
	Liczba zabytków poddanych pracom konserwatorskim lub restauratorskim w wyniku wsparcia otrzymanego w ramach realizacji strategii	2 operacje	100	300 000,00 / 75 000,00	0	100	0,00/ 0,00	0	100	0,00/0,00	2	300 000,00/ 75 000,00	PROW	Realizacja LSR
Razem cel szczegółowy 2				3 020 000,00 / 755 000,00			890 000,00/ 222 500,00			1 842 000,00 / 460 500,00		5 752 000,00/ 1 438 000,00		
Razem cel ogólny II				3 220 000,00 / 805 000,00			890 000,00/ 222 500,00			1 842 000,00 / 460 500,00		5 952 000,00/ 1 488 000,00		
Razem cel ogólny I i II				6 025 000,00 / 1 506 250,00			1 695 000,00/ 423 750,00			3 242 000,00 / 810 500,00		10 962 000,00 / 2 740 500,00		

BUDŻET STOWARZYSZENIA ROZWOJU GMIN "CENTRUM" NA LATA 2016-2023

Zadania	Rok	Ilość	Środki Gminy (zł/euro)	Budżet Państwa(zł/euro)	Środki UE (zł/euro)	Suma (zł/euro)
Infrastruktura rekreacyjna, turystyczna, kulturalna						
Liczba operacji dotyczących rozwoju obiektów lub miejsc infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i kulturalnej	2016	0	0,00	0,00	0,00	0,00
	2017	15	0,00	581 920,00/ 145 480,00	1 018 080,00/ 254 520,00	1 600 000,00/ 400 000,00
	2018	5	0,00	152 754,00/ 38 188,50	267 246,00/ 66 811,50	420 000,00/ 105 000,00
	2019	2	0,00	40 007,00/ 10 001,75	69 993,00/ 17 498,25	110 000,00/ 27 500,00
	2020	2	0,00	130 932,00/ 32733,00	229 068,00/ 57 267,00	360 000,00/ 90 000,00
	2021	0	0,00	513 544,40/ 128 386,10	898 455,60/ 224 613,90	1 412 000,00/ 353 000,00
	2022	0	0,00	0,00	0,00	0,00
	2023	0	0,00	0,00	0,00	0,00
	Razem:					
Budowa lub przebudowa publicznych dróg gminnych lub powiatowych						
Budowa lub Przebudowa publicznych	2016	0	0,00	0,00	0,00	0,00
	2017	4	367 337,00/ 91834,25	0,00	642 663,00/ 160 665,75	1010 000,00/ 252 500,00
	2018	1	58 192,00/	0,00	101 808,00/	160 000,00/

BUDŻET STOWARZYSZENIA ROZWOJU GMIN "CENTRUM" NA LATA 2016-2023

dróg gminnych lub powiatowych			14548,00		25 452,00	40 000,00
	2019	0	0,00	0,00	0,00	0,00
	2020	0	0,00	0,00	0,00	0,00
	2021	0	0,00	0,00	0,00	0,00
	2022	0	0,00	0,00	0,00	0,00
	2023	0	0,00	0,00	0,00	0,00
						Razem:
Zachowanie dziedzictwa lokalnego						
Remont obiektów zabytkowych	2016	0	0	0,00	0,00	0,00
	2017	2	0	109 110,00/ 27 277,50	190 890,00/ 47722,50	300 000,00/ 75000,00
	2018	0	0	0,00	0,00	0,00
	2019	0	0	0,00	0,00	0,00
	2020	0	0	0,00	0,00	0,00
	2021	0	0	0,00	0,00	0,00
	2022	0	0	0,00	0,00	0,00
	2023	0	0	0,00	0,00	0,00
						Razem:
Projekty grantowe						
Projekty Grantowe	2017	2	0,00	72 740,00/ 18 185,00	127 260,00/ 31 815,00	200 000,00/ 50 000,00
						Razem:

BUDŻET STOWARZYSZENIA ROZWOJU GMIN "CENTRUM" NA LATA 2016-2023

Rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich						
Podejmowanie albo rozwijanie działalności gospodarczej	2016	0	0,00	0,00	0,00	0,00
	2017	14	0,00	1 018 360,00/ 254 590,00	1 781 640,00/ 445 410,00	2 800 000,00/ 700 000,00
	2018	0	0,00	0,00	0,00	0,00
	2019	6	0,00	363 700,00/ 90 925,00	636 300,00/ 159 075,00	1 000 000,00/ 250 000,00
	2020	6	0,00	145 480,00/ 36 370,00	254 520,00/ 63 630,00	400 000,00/ 100 000,00
	2021	0	0,00	290 960,00/ 72 740,00	509 040,00/ 127 260,00	800 000,00/ 200 000,00
	2022	0	0,00	0,00	0,00	0,00
	2023	0	0,00	0,00	0,00	0,00
						Razem:
Razem			425 529,00/ 106 382,25	3 419 507,40 854 876,85	6 726 963,60/ 1 681 740,90	10 572 000,00/ 2 643 000,00

ROZDZIAŁ IX . PLAN KOMUNIKACJI**Cele ogólne działań informacyjno-promocyjnych**

Celem ogólnym Planu Komunikacji Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2014-2020 jest promowanie LSR, a tym samym Wspólnych Ram Strategicznych 2014-2020, które odzwierciedlają cele Strategii „Europa 2020” zwłaszcza wśród mediów i ogółu mieszkańców LGD oraz rozpowszechnianie informacji o możliwościach wsparcia przewidzianych w Strategii wśród potencjalnych Beneficjentów, którzy będą mogli ubiegać się o przyznanie dotacji w ramach Funduszy Europejskich. Planowane działania mają wzbudzić zainteresowanie oraz zachęcić potencjalnych Beneficjentów do aplikowania o środki, zwiększając liczbę zrealizowanych inwestycji, a przez to wzmocnić konkurencyjność i atrakcyjność Lokalnej Grupy Działania. Celem działań jest ponadto utrwalenie i pogłębienie akceptacji i przychylności mieszkańców obszaru Lokalnej Grupy Działania dla istnienia samych funduszy oraz skutków ich działania w gminach. Cel ogólny działań informacyjno-promocyjnych realizowany jest poprzez wszystkie gminy tworzące Lokalną Grupę Działania.

Cele szczegółowe działań informacyjno-promocyjnych

Cel ogólny działań informacyjno – promocyjnych jest realizowany poprzez następujące cele szczegółowe:

- informowanie i wsparcie beneficjentów w zakresie pozyskiwania środków w ramach LSR oraz w procesie realizacji projektów poprzez profesjonalną informację i pomoc w rozliczaniu projektów,
- budowanie pozytywnego wizerunku LGD wśród mieszkańców obszaru poprzez informowanie ich o możliwościach dofinansowania oraz o efektach realizacji LSR oraz bezpośrednich korzyściach wynikających z ich realizacji,
- zwiększenie poziomu świadomości i wiedzy mieszkańców na temat korzyści z członkostwa w Unii Europejskiej dla gmin obszaru LGD, uzyskiwanych dzięki napływowi Funduszy Europejskich,
- wzmocnienie pozytywnego wizerunku LGD jako organizacji efektywnie wykorzystującej szanse stwarzane przez członkostwo Polski w Unii Europejskiej,
- wzrost rozpoznawalności i świadomości istnienia Funduszy Europejskich poprzez promowanie skutków dotychczasowego wdrażania funduszy przez gminy obszaru LGD,
- utrwalenie spójnego systemu identyfikacji wizualnej LGD.

Powyższe cele zostaną osiągnięte poprzez intensywne, różnorodne i długofalowe działania informacyjno-promocyjne, których ważnym elementem będą kampanie:

- promocyjne – wizerunkowe, medialne, skierowane do ogółu społeczeństwa oraz dotychczasowych i potencjalnych Beneficjentów,
- informacyjne – adresowane do konkretnych grup potencjalnych Beneficjentów, uprawnionych do korzystania ze środków Unii Europejskiej.

Działania komunikacyjne oraz odpowiadające im środki przekazu uwzględniające różnorodne rozwiązania komunikacyjne

Dla beneficjentów, potencjalnych beneficjentów oraz pozostałych grup docelowych, zaplanowano następujące działania informacyjno-promocyjne:

1. spotkania informacyjno-konsultacyjne.
2. publikacja i dystrybucja materiałów informacyjnych i promocyjnych (m.in.: ulotki, newsletter, plakaty);
3. udział w targach, wystawach, imprezach masowych i inne spotkania o zasięgu międzynarodowym, krajowym, regionalnym i lokalnym;
4. strona internetowa (prowadzenie strony internetowej LGD zawierającej m.in.: informacje o naborach wniosków, kryteria wyboru, dokumenty programowe, bieżące informacje o prowadzonych działaniach) oraz promocja na portalach społecznościowych;
5. promocja i informacja w środkach masowego przekazu (kampanie prasowe);

6. opracowanie jednolitego systemu wizualizacji indywidualnej LGD poprzez opracowanie logotypu wraz z księgą wizualizacji oraz zakup narzędzi promocji typu: roll up, bannery, namiot, długopisy, smycze, torby reklamowe, teczki, opatrzonych logo LGD oraz UE.

Treść komunikatów dostosowana będzie do prowadzonych działań promocyjnych:

- informacyjne – tj. treści pozbawione emocji, czyli czysto fachowe i informacyjne – narzędzia: plakaty, ulotki, dokumenty programowe,
- wizerunkowe – reklama na materiałach promocyjnych spójna z Systemem Identyfikacji Wizualnej, promująca styl, elegancję i profesjonalizm,
- perswazyjne – reklamy prasowe, na plakatach, portalach społecznościowych.

Grupy docelowe

1. Beneficjenci (projektodawcy) i potencjalni beneficjenci LSR.

Celem działań informacyjno – promocyjnych adresowanych do ww. grupy docelowej jest zapoznanie, z zasadami korzystania z dostępnej pomocy finansowej oraz zasadami rozliczania operacji. Informacja skierowana do tych grup powinna mieć ponadto charakter motywujący do składania wniosków oraz przedstawiać przykłady dobrych praktyk i zmian na obszarach wiejskich dokonywane w efekcie realizacji programu.

2. Grupy defaworyzowane

Działania skierowane do tej grupy będą mieć charakter informacyjny i motywujący do podjęcia działań w kierunku podjęcia zatrudnienia, rozwoju intelektualnego, wyjścia z ubóstwa, nałogów, itp. Działania skierowane do tej grupy to głównie spotkania informacyjne oraz warsztaty i szkolenia, a także komunikaty zachęcające do podjęcia aktywności udostępnione w miejscach ogólnodostępnych (m.in.: tablice ogłoszeń, kurendy).

3. Społeczność lokalna

Informacja i promocja PROW 2014-2020 adresowana do społeczności lokalnej w głównej mierze ma na celu informowanie o efektach PROW 2014-2020, zapoznanie z przykładami dobrych praktyk i pozytywny odbiór programu LEADER. Ze względu na wielkość ww. grupy docelowej działania informacyjne kierowane będą do liderów wsi: sołtysów, aktywnych członków stowarzyszeń lokalnych.

ZAKŁADANE WSKAŹNIKI W OPARCIU O PLANOWANY BUDŻET DZIAŁAŃ KOMUNIKACYJNYCH (FINANSOWANYCH W RAMACH PODDZIAŁANIA „KOSZTY BIEŻĄCE I AKTYWIZACJA”) ORAZ PLANOWANE EFEKTY DZIAŁAŃ KOMUNIKACYJNYCH

Termin	Cel komunikacji	Nazwa działania komunikacyjnego	Adresaci działania komunikacyjnego	Środki przekazu	Wskaźniki	Budżet	Planowane efekty
II poł. 2016	Poinformowanie potencjalnych wnioskodawców o LSR, jej głównych celach, zasadach przyznawania dofinansowania oraz typach projektów, które będą miały największe szanse wsparcia z	Kampania informacyjna nt. głównych założeń LSR na lata 2014-2020	- Wszyscy potencjalni wnioskodawcy, w szczególności przedsiębiorcy, rolnicy oraz organizacje pozarządowe i mieszkańcy obszaru	- Artykuły w prasie lokalnej -Ogłoszenia w siedzibach instytucji publicznych (urzędy, GOKi) - Artykuły na stronach internetowych oraz portalach społ.	- Liczba artykułów w prasie lokalnej (1 szt.) - Liczba ogłoszeń na tablicach w instytucjach publicznych (13 szt.) - Liczba ogłoszeń na stronach www i portalach społ. (13 szt.)	5.000,00 zł.	Liczba osób poinformowanych o zasadach realizacji LSR (50 osób)

	budżetu LSR			- Spotkania	- Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych (1szt.)		
I poł. 2017	Organizacja spotkań informacyjnych - konsultacyjnych dla potencjalnych beneficjentów (kryteria wyboru projektów i sposób ich rozliczania)	Kampania szkoleniowa nt. zasad oceny projektów i rozliczenia	- Wszyscy potencjalni beneficjenci obszaru LGD	Spotkania informacyjno-szkoleniowe	- Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych (2 szt.)	2.000,00 zł.	- Liczba osób poinformowanych o zasadach realizacji LSR (50 osób)
I poł. 2017	Uzyskanie informacji zwrotnej nt. oceny jakości pomocy świadczonej przez LGD pod kątem konieczności przeprowadzenia ewentualnych korekt w tym zakresie (np. dodatkowego przeszkolenia osób udzielających pomocy, np. w zakresie komunikacji interpersonalnej)	Badanie satysfakcji potencjalnych beneficjentów LGD dot. jakości pomocy świadczonej przez LGD na etapie przygotowywania wniosków o przyznanie pomocy i wniosków o płatność	Potencjalni Beneficjenci w poszczególnych zakresach operacji w ramach LSR	- Ankieta w wersji papierowej oraz elektronicznej (rozesłana na adresy e-mail potencjalnych beneficjentów)	- Ankiety rozesłane do min. 50% uczestników spotkań informacyjno-konsultacyjnych oraz osób korzystających z doradztwa w biurze	300,00 zł.	zwrot ankiet na poziomie min. 25%
I poł. 2018	Poinformowanie ponownie potencjalnych wnioskodawców o LSR, jej głównych celach, zasadach przyznawania dofinansowania oraz typach projektów, które będą miały	Kampania informacyjna nt. głównych założeń LSR na lata 2014-2020 oraz o dalszej możliwości aplikowania	- Wszyscy potencjalni wnioskodawcy, w szczególności przedsiębiorcy, rolnicy oraz organizacje pozarządowe i mieszkańcy	- Artykuły w prasie lokalnej - Ogłoszenia w siedzibach instytucji publicznych (urzędy, GOK) - Artykuły na stronach internetowych oraz	- Liczba artykułów w prasie lokalnej (1szt.) - Liczba ogłoszeń na tablicach w instytucjach publicznych (13szt.) - Liczba ogłoszeń na stronach www i portalach	5.000,00 zł.	- Liczba osób poinformowanych o zasadach realizacji LSR (30 osób) - Liczba uczestników spotkań informacyjno-konsultacyjnych (30 osób) - Liczba

	największe szanse wsparcia w kolejnych latach realizacji budżetu LSR. Ponowne przekazanie informacji o możliwości aplikowania.			portalach społ. - Spotkania informacyjne o-konsultacyjne - Ankieta w wersji papierowej lub elektronicznej wypełniana przez beneficjentów	społ. (1 szt.) - Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych (1 szt.) - Liczba wypełnionych ankiet monitorujących postęp realizacji LSR (25 szt.)		otrzymanych ankiet zwrotnych (25 szt.)
II poł. 2018	Poinformowanie ogółu mieszkańców o LSR oraz wstępnych efektach dotychczasowych działań	Kampania informacyjna nt. głównych założeń LSR na lata 2014-2020 oraz jej efektów	- Wszyscy mieszkańcy obszaru LGD	- Artykuły w prasie lokalnej, - Ulotki, - Plakaty.	- Liczba artykułów w prasie lokalnej (1 szt.) - Liczba wydanych ulotek (1000 szt.) - Liczba wydanych plakatów (14szt.)	2.000 zł.	Liczba osób, które zapoznały się z informacją o LSR i jej efektach poprzez: założone wskaźniki(1250 osób)
I poł. 2019	Poinformowanie ponowne potencjalnych wnioskodawców o głównych zasadach interpretacji poszczególnych kryteriów oceny używanych przez organ decyzyjny LGD (zwłaszcza kryteriów jakościowych) oraz osiągniętych wskaźnikach. Ponowne przekazanie informacji o możliwości aplikowania.	Spotkania nt. zasad oceniania i wyboru projektów przez LGD oraz osiągniętych wskaźnikach.	- Wszyscy potencjalni wnioskodawcy, w szczególności przedsiębiorcy, rolnicy oraz organizacje pozarządowe i mieszkańcy obszaru	- Prezentacja przygotowana przez Zarządu oraz członków organu decyzyjnego w trakcie spotkań - Ulotka informacyjna wręczana na spotkaniu	- Liczba Spotkań (1 szt.) - Liczba ulotek rozdysponowanych na jednym spotkaniu (50 szt.)	2.000 zł.	- Liczba osób uczestniczących w spotkaniu(50).

II poł. 2020	Poinformowanie ogółu mieszkańców o efektach LSR	Kampania informacyjna nt. głównych efektów wdrażania LSR na lata 2014-2020	- Wszyscy mieszkańcy obszaru LGD	- Artykuły w prasie lokalnej - ankieta monitorująca postęp realizacji LSR PROW 2014-2020.	- Liczba artykułów w prasie lokalnej (1 szt.) - Liczba wypełnionych ankiet przez Beneficjentów (około 30 szt.),	500 zł.	- Liczba osób poinformowanych o efektach LSR (1250 osób)
II poł. 2021	Poinformowanie ogółu mieszkańców o efektach LSR	Kampania informacyjna nt. głównych efektów wdrażania LSR na lata 2014-2020	- Wszyscy mieszkańcy obszaru LGD	- Plakaty, - ankieta podsumowująca wdrażanie LSR 2014-2020	- Liczba wydanych plakatów (50 szt.) - liczba wypełnionych ankiet przez mieszkańców terenu LGD (630 szt.)	1500 zł	- Zwrot ankiet na poziomie min. 1% mieszkańców LGD
II poł. 2022	Poinformowanie ogółu mieszkańców o efektach LSR	Kampania informacyjna nt. głównych efektów wdrażania LSR na lata 2014-2020	- Beneficjenci, -Instytucje współpracujące ,-Członkowie	-ekologiczne torby bawełniane/lniane	- 150 – 200 szt.	2000,00 zł	- ekologiczna torba opatrzona logotypami unijnymi i nazwą PROW 2014-2020 jako materiał promocyjny wdrażania LSR
II poł. 2023	Poinformowanie ogółu mieszkańców o efektach LSR	Kampania informacyjna nt. głównych efektów wdrażania LSR na lata 2014-2020	- Członkowie - Inst. Współpracujące -Beneficjenci	- Spotkanie informacyjno – promocyjne nt. wdrażania LSR	Liczba spotkań – 1 szt.	300 zł	- Liczba osób uczest. w spotkaniu w siedzibie LGD (minimum 30).

Analiza efektywności zastosowanych działań komunikacyjnych i środków przekazu Planowana ewaluacja Planu Komunikacji oraz sprawozdawczość z prowadzonych działań informacyjno-promocyjnych

LGD wdrażając LSR jest zobligowane do regularnego prowadzenia badań ewaluacyjnych i oceny skuteczności prowadzonych działań. W związku z tym będą publikowane na stronie LGD oraz gmin partnerskich informacje w formie zestawień okresowych, rocznych i końcowych. Ocena realizacji poszczególnych działań będzie dokonywana w oparciu o wskaźniki szczegółowo opisane w Planie Komunikacji. Ocena realizacji Planu opierać będzie się na ocenie poszczególnych działań realizowanych w ramach Planu, dokonywanych na podstawie ankiet oraz wyznaczonych wskaźników oceny skuteczności zawartych w powyższej tabeli.

Opis wniosków/opinii zebranych podczas działań komunikacyjnych, sposobu ich wykorzystania w procesie realizacji LSR.

W planie komunikacji przewidziane są działania mające na celu pozyskanie informacji o funkcjonowaniu LGD i realizacji LSR. Dane będą zbierane w formie informacji zwrotnej nt. oceny jakości pomocy świadczonej przez LGD pod kątem konieczności przeprowadzenia ewentualnych korekt w tym zakresie (np. dodatkowego przeszkolenia osób udzielających pomocy, np. w zakresie komunikacji interpersonalnej). Dodatkowe informacje zbierane będą podczas działań informacyjnych o zasadach i efektach LSR skierowane do potencjalnych wnioskodawców oraz mieszkańców. Pozyskane w ten sposób informacje zostaną wykorzystane do aktualizacji LSR, procedur oraz ewentualnej zmiany funkcjonowania poszczególnych organów LGD czy biura. W sytuacji zaistnienia problemów z wdrażaniem LSR, a także potencjalnego pojawienia się sytuacji niesatysfakcjonującej akceptacji społecznej wdrożone zostaną następujące środki zaradcze:

Zagrożenie	Środki zaradcze
Duża liczba gmin zaangażowanych w działania informacyjno-promocyjne, co może prowadzić do trudności w komunikacji.	Wprowadzenie jasnych zasad podziału pomiędzy działaniami typowo promocyjnymi, a informacyjnymi.
Brak zaufania do instytucji zajmującej się funduszami i przekonanie o ich niedostępności.	Bezpośrednie kontakty mieszkańców z LGD, szkolenia dla beneficjentów, działania promocyjne.
Wykorzystywanie kwestii funduszy do celów politycznych.	Kontrola LGD i gmin zaangażowanych w LSR.
Brak zrozumienia przekazu przez mieszkańców, beneficjentów i potencjalnych beneficjentów.	Formułowanie komunikatów w sposób spójny i przejrzysty.

Wyniki działań realizowanych w ramach planu komunikacji będą upubliczniane za pomocą internetowych środków przekazu. Raporty i zestawienia będą na bieżąco pojawiały się na stronie internetowej LGD jak również na stronach poszczególnych gmin. Na stronach gmin zamieszczany będzie komunikat odsyłający odbiorców do strony LGD.

MONITORING I EWALUACJA.

Głównym narzędziem badawczym w procesie monitoringu wdrażania LSR będzie ankieta monitorująca, kierowana do wszystkich beneficjentów operacji podejmowanych w ramach realizacji strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność objętego PROW na lata 2014-2020. Wypełnienie niniejszej ankiety, przekazywanej beneficjentom przez biuro Stowarzyszenia po uzyskaniu informacji od Instytucji Wdrażającej o wystawieniu zlecenia płatności, będzie obowiązkowe dla wszystkich podmiotów, które otrzymały wsparcie finansowe na realizację działań za pośrednictwem LGD. Wprowadzając elementy innowacyjności, poza tradycyjną, drukowaną formą ankiety będzie możliwość wypełnienia ww. dokumentu w formie e-ankiety. Ta forma monitoringu usprawni kontrolę nad ich wypełnianiem, umożliwiając nam, jako administratorom, śledzenie ilości napływających ankiet. Bezpośredni nadzór nad zbieraniem danych z ww. ankiet sprawować będzie biuro LGD. Monitoring będzie przeprowadzany w cyklu rocznym.

**ANKIETA MONITORUJĄCA POSTĘP REALIZACJI
LOKALNEJ STRATEGII ROZWOJU LGD SRGC**

Imię i nazwisko/ nazwa Beneficjenta			
Adres zamieszkania/ siedziby beneficjenta			
Tytuł operacji			
Okres realizacji operacji (od MM-RRRR do MM-RRRR)			
Nr umowy o dofinansowanie			
Kwota dofinansowania (zł)		Kwota refundacji (zł)	

Cele realizacji operacji:

Cel ogólny	
Cel szczegółowy	
Przedsięwzięcie	

Wskaźniki realizacji operacji

Lp.	Wskaźnik produktu	Wartość
1		
2		
3		
...		
Lp.	Wskaźnik rezultatu	Wartość
1		
2		
3		
....		

Problemy w realizacji operacji:

.....
 .....

Wartość dodana operacji:

.....
 .....

Wzór sprawozdania sporządzanego na koniec naboru wniosków o przyznanie pomocy:

SPRAWOZDANIE Z NABORÓW WNISKÓW O PRYZYKANIE POMOCY NR ..... <small>(nr kolejny / rok)</small> W RAMACH PODDZIAŁANIA „WSPARCIE NA WDRAŻANIE OPERACJI W RAMACH STRATEGII ROZWOJU LOKALNEGO KIEROWANEGO PRZEZ SPOŁECZNOŚĆ” PROGRAMU ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH NA LATA 2014-2020			
..... <i>Pieczętka jednostki</i>			
Zakres tematyczny naboru			
Nr naboru			
Termin naboru / DD-MM-RRRR – DD-MM-RRRR/			
Terminowość ogłaszania naboru zgodnie z przyjętym harmonogramem		☐ TAK ☐ NIE	
Limit dostępnych środków /zł/		Łączna kwota złożonych wniosków /zł/	
Ilość wniosków:	Złożonych w terminie naboru	Złożonych po terminie naboru	Wycofanych
Ilość wniosków wybranych do dofinansowania przez LGD, przekazanych do dalszej oceny		Wnioskowana kwota pomocy operacji wybranych do dofinansowania, przekazanych do dalszej oceny	
Procentowe wykorzystanie limitu			
Ilość osób korzystających z doradztwa		Ilość wnioskodawców korzystających z doradztwa	
Załączniki			
Osoba sporządzająca sprawozdanie			
Data i miejsce sporządzenia sprawozdania:		Podpis osoby sporządzającej sprawozdanie:	

Metody badawcze i sposób pozyskiwania danych do ewaluacji:

Do oceny projektu wykorzystane zostaną **dane pierwotne** i **wtórne**. Dane pierwotne są zbierane bezpośrednio od respondentów w trakcie wywiadów lub kwestionariuszy ankietowych. Dane wtórne natomiast pochodzą z istniejących już dokumentów.

Źródłami informacji w technice **desk research**, która wykorzystuje analizę danych wtórnych będą między innymi:

- GUS (w tym BDL oraz system STRATEG)
- Sprawozdania, uchwały, regulaminy LGD.
- Strona internetowa LGD.

Planowanymi badaniami pierwotnymi są:

- **badania ilościowe:** bezpośrednie lub/i online oraz
- **badania jakościowe** zrealizowane techniką zogniskowanych wywiadów grupowych (FGI) lub opcjonalnie indywidualnym wywiadem pogłębionym (IDI).

Planowane narzędzia badawcze:

- kwestionariusz ankiety (w przypadku badań ilościowych)

- scenariusz wywiadu IDI lub FGI (w przypadku badań jakościowych).

Respondentami w badaniach ilościowych i jakościowych będą:

- zarząd, członkowie i pracownicy LGD

beneficjenci (potencjalni i korzystający z interwencji).

Należy zaznaczyć, że zakres przestrzenny badania obejmie cały obszar funkcjonowania LGD.

Elementem ewaluacji i sporządzonego w jego ramach raportu, jest opracowanie, na podstawie przeprowadzonej analizy danych, rekomendacji dla podmiotów uczestniczących w realizacji interwencji. Rekomendacje stanowią propozycję sposobów doskonalenia opracowywania ocenianych kwestii. Zadaniem rekomendacji jest wskazanie konkretnych działań, które mogą prowadzić do modyfikowania dotychczasowych sposobów prowadzenia interwencji i przygotowania nowych, bardziej efektywnych w przyszłości.

Rekomendacje będą również wskazywały jak i przez kogo będą wdrażane. Mogą zawierać pewną hierarchię ważności. Klarowne sprecyzowanie zadań do wykonania powinno wzmocnić szanse na ich wdrożenie.

Zasadne jest **organizowanie spotkań** z adresatami rekomendacji, w celu, lepszego zrozumienia przez nich istoty proponowanych modyfikacji.